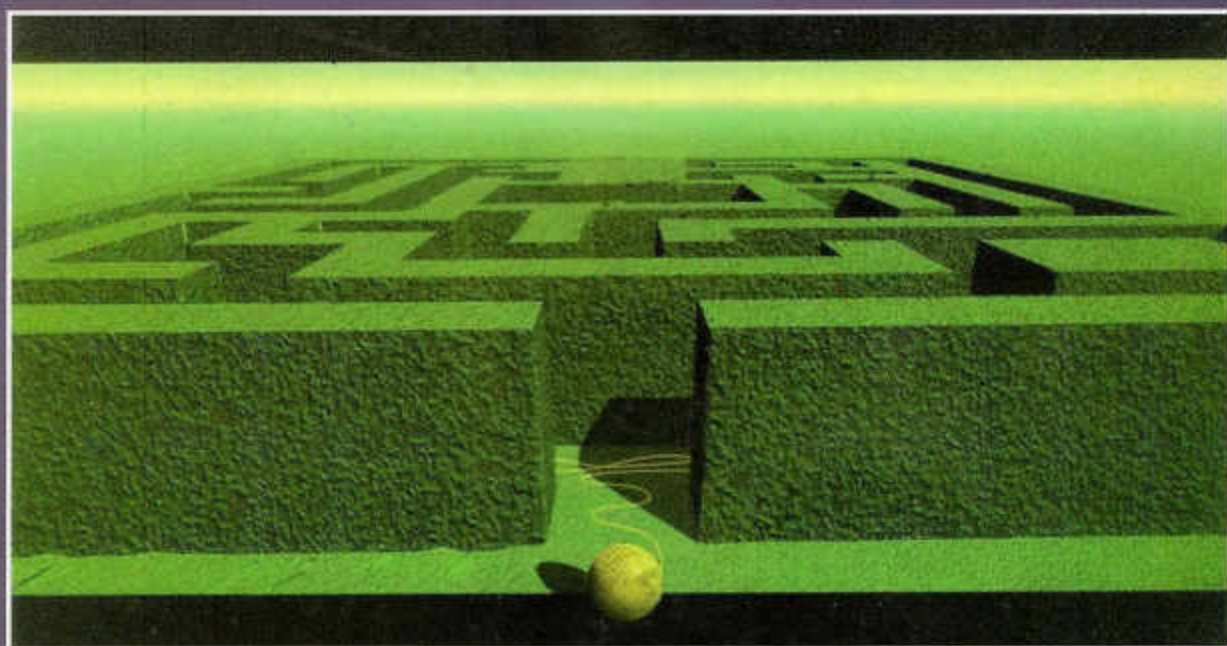

**БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО
НА МАКЕДОНИЈА**

БИБЛИОТЕКАРСТВО

ISSN 0350-7580

вол.19 бр.1-2

Скопје, 2001

БИБЛИОТЕКАРСТВО

Списание на
Библиотекарското
друштво на Македонија

Издава

БИБЛИОТЕКАРСКО
ДРУШТВО НА
МАКЕДОНИЈА

За издавачоѝ

Миле Бошески

Издавачки совет:

Миле Бошески
Елена Никодиновска
Снежана Голомеова
Наде Ивановска
Светлана Марковиќ
Јелена Фиданоска
Викторија Костова
Александар Крстев
Емилија Мајсторова
Виолета Мартиновска

Редакција:

Миле Бошески
Јелена Фиданоска
Виолета Мартиновска

Лекѝура и корекѝура

Магдица Шамбевска

Техничко уредување

Снежана Годоровска

Печатѝ:

"Борографиќа" - Скопје

тираж: 300

Адреса на Редакцијата:

Библиотекарско
друштво на Македонија
НУБ "Св.Климент
Охридски" - Скопје
Бул. "Гоце Делчев", 6
Поштенски фах 566
Тел.: 389(02)212-736
Факс: 389(02)226-846

СОДРЖИНА**БИБЛИОТЕКАРСКА ТЕОРИЈА И ПРАКТИКА**

<i>Сѝана Јанковска</i>	Автоматизиран библиотечен систем на Република Македонија или примена на современа сметачка технологија во системот на библиотеките на Република Македонија	4
<i>Жаклина Ѓалевска</i>	Воспоставување на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД - зачеток на интегриран библиотечен информациски систем во Македонија	13
<i>Жаклина Ѓалевска</i>	Проект КОБИСС.Нет	24
<i>Верка Сѝаменковска</i>	Програмата на ИФЛА за универзалната библиографска контрола: Почетоците и раните години	26
<i>Софче Марковиќ Елизабетѝа Сѝоименова</i>	Дејност на библиографскиот центар при НУБ "Св.Климент Охридски" - Скопје	37
<i>Софче Марковиќ Елизабетѝа Сѝоименова</i>	Преглед на опфатени библиографски единици по области во македонската тековна библиографија	45
<i>Љубица Мојсова</i>	Регистрите - структурален дел на библиографите	51
<i>Слободанка Дуева</i>	Интернет во народните библиотеки во Република Македонија	54
<i>Димитѝри Димитѝров</i>	Задолжителниот примерок и законската регулатива	57

ПРИКАЗИ И РЕЦЕНЗИИ

<i>Виолетѝа Марѝиновска</i>	Новооткриено, непроценливо духовно, книжевно-историско ракописно наследство	67
<i>Виолетѝа Марѝиновска</i>	Леснотија на пеењето	100
<i>Виолетѝа Марѝиновска</i>	Копнеж по чистина	102
<i>Виолетѝа Марѝиновска</i>	Жената како космички епицентар	104
<i>Виолетѝа Марѝиновска</i>	Расчистување на историско-филолошката наука	106

<i>Виолетта Маришиновска</i>	Новооткриено ракописно наследство од 14-19 век	108
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Дејноста на нештгата	110
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Премин на иманенцијата во трансценденција	112
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Жизнерадостта на мигот	114
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Болката како источник	116
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Поетика на небиднината	118
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Исконски шепот	120
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Сјајот на средновековната литература	122
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Недоволно расветлен книжевен деец	124
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Стравот како поттикнувачки агенс	126
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Доближување на фолклорната архаична ризница	128
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Митско-симболична поетика на усното народно творештво	130
<i>Виолетта Маришиновска</i>	Рацниовите експресионистички етимони	132

ХРОНИКА

<i>Спјана Јанкоска</i>	Извештај за присуството на 67. генерална конференција на интернационалната федерација на библиотечни асоцијации и институции (ИФЛА) од земјите на светот	134
<i>Mihail Georgievski Sana Jankoska Viktorija Kostoska</i>	Declaration	137
<i>Михаил Георгиевски Спјана Јанкоска Викторија Костоски</i>	Декларација	138
<i>Јаворка Ѓердовска</i>	Втор републички натпревар "Млади библиотекарџи"	139

ДОКУМЕНТИ

<i>Миле Бошески</i>	Правилник за организирање и спроведување на републичкиот натпревар "Млади библиотекарџи"	141
---------------------	--	-----

Почитувани колеги,

единствено сѐручно библиотечкарско списание "БИБЛИОТЕКАРСКА ИСКРА" од овој број ќе продолжи да излегува под ново име БИБЛИОТЕКАРСТВО. Одлука за промена на име и формати на списанието ја донесе Извршниот одбор на БДМ, на својата десетта редовна седница одржана на 7.3.2002 година.

Двобројот на "Библиотечарство" за 2001 година, и напамету ги задржува постојаните рубрики. Но, од овој број отвораме првостор и за прилози кои во различни форми и со различни содржини ја афирмираат македонската книжна продукција и библиотечните фондови. Покрај содржини на актуелни теми од областа на библиотечкарската теорија и практика, во овој број се поместени и информативни прилози за активностите на БДМ, како и на нејзини одделни членови, работни тела и комитети.

Исто така, во овој број се вклучени и документи кои регулираат одредени активности и дејности на Друштвото.

Редакцијата ја користи оваа пригода да ги покани на соработка сите заинтересирани ишо сакаат јавно да ги презентираат своите знаења и искуства од доменот на библиотечарството и информациските науки и, со тоа да придонесат за сѐручна афирмација на ова списание.

Со почит,

Редакција на Библиотечарство

УДК 021.63:004(497.7)

**АВТОМАТИЗИРАН БИБЛИОТЕЧЕН СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА ИЛИ ПРИМЕНА НА СОВРЕМЕНА СМЕТАЧКА
ТЕХНОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ НА БИБЛИОТЕКИТЕ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

(Почеток на развојот, состојба и проблеми сврзани со реализацијата)

Во врска со примената на сметачките машини во библиотеките и со почетоците на изградба на библиотечниот информациски систем во Република Македонија досега се одвиваа повеќе активности.

Кон крајот на 1988 година и во почетокот на 1989 година во рамките на Проектот за системот за научни и технолошки информации на Југославија (СНТИЈ) со средства од Федерацијата (СФРЈ) е изградена компјутерска мрежа на ниво на Југославија. Во еден дел од субјектите на овој систем (националните библиотеки на републиките и други слични институции) е инсталирана компјутерска опрема (хардвер и софтвер). Во рамките на овој Проект беа опфатени и неколку институции во Македонија:

- Во НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје, со статус на централна - јазолна точка во идниот библиотечен информациски систем, е инсталиран сервер и развиена е локална мрежа со периферни придружни елементи, односно оформени се седум работни станици;
- Во Матичната и универзитетска библиотека "Климент Охридски" - Битола е инсталирана една работна станица;
- На Природно-математичкиот факултет е инсталирана една работна станица конектирана на серверот на Библиотеката преку закупена телефонска линија и модеми;
- Во Кинотеката на Македонија - Скопје е инсталирана една работна станица конектирана на Библиотеката преку закупена телефонска линија и модеми.

Наведениите библиоџеки работеа со исти апликаџивен софџвер, а за Киноџекаџа беше прилагоден апликаџивниот софџвер за библиоџекиите

заради изградба на специјална филозофска база податоци за македонскиот филм.

Формираната сметачка мрежа имаше за цел рационализација на библиотечното работење на ниво на тогашната СФРЈ, градење заедничка и локални библиографски бази на податоци и нивно пребарување, достап до странски бази на податоци од локациите на библиотеките и користење електронска пошта.

Со распаѓањето на СФРЈ се распадна и тукушто формираната библиотечна мрежа. Наведениите библиотеки кои беа делови од оваа мрежа продолжија со компјутерската обработка на своите библиотечни материјали, но на локално ниво, со постојаната апликација и можностите што имаа ги поддржуваше во оваа фаза на развој (ажурирање на локалните бази на податоци, постојано одржување на апликацијата, обезбедување до сè до меѓународни информациски сервиси и бази на податоци и електронска пошта за научните работници на Република Македонија).

Во периодот од 1993 до 1997 година во НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје, Матичната и универзитетска библиотека во Битола, шесте библиотеки при институтите на ПМФ и за библиотеката на Кинотеката на Македонија, Министерството за наука го поддржуваше постојното ниво на автоматската обработка на библиотечниот материјал и финансираше во развојот од аспект на набавка на посовремена хардверска технологија заради истрошените капацитети на постојната опрема и заради брзиот развој на компјутерските мрежи во овој период (воспоставување на светската компјутерска мрежа ИНТЕРНЕТ, појава на нови сметачки машини со усофистицирани перформанси, изградба на академската компјутерска мрежа на Република Македонија - МАРНЕТ и напуштање на пакетниот пренос на податоци заради големата цена на чинење).

Во 1996 година НУБ, Природно-математичкиот факултет и Матичната и универзитетска библиотека во Битола склучија нов договор со ИЗУМ (Марибор) за користење под наем на два модула од новиот апликативен софтвер за библиотечно работење, кој сè уште се употребува. (Институтот за информатика во Марибор во меѓувреме, 1992-1996 година, работеше на подобрување - усовршување на постојната апликација за библиотечно работење. Истата беше и прилагодена за поддршка на кирилското писмо).

Состојбата во другите видови библиотеки во Македонија во однос на примената на сметачка технологија, накусо е следната:

Во текот на 1996/1997 година, 20 од вкупно 32 народни библиотеки на Република Македонија преку Институтот отворено општество добија мини-

мум информатичка опрема што се користи за вршење на административни задачи или евенуална рачна изработка на капиталски карџонџиња и други текстуални документи за употреба на библиотеџиџе. Дел од овие библиотеки (Скопје, Куманово, Охрид, Струмица, Струга, Битола, Прилеп, Гевгелија, Штип) добија и приклучок на ИНТЕРНЕТ, со што им се овозможи пребарување на инсталирани бази на податоци и други информации на ИНТЕРНЕТ. *Значи оваа опрема не овозможува и автотоматско вршење на библиотеџечниџе процеси од едноставна причина што за тоа е потребен апликаџивен софтвер кој го немаат библиотеџиџе.*

Поголемиот дел од вкупно 34 високошколски библиотеки на универзитетите во Скопје и Битола во текот на 1996/97 година по различни начини имаат набавено информатичка опрема преку која имаат достап до ИНТЕРНЕТ. *Во однос на осовременувањето на библиотеџечниџе процеси поради немање адекватен софтвер истиџе немаат никакви резултати, освен поединечни случаи каде се направени обиди за изработка на апликаџивен софтвер, но сето тоа е некоординирано и според наши сознанија се работи за софтверски производи кои не го поддржуваат стандардизираното библиотеџечно работење.*

Табела 1. Ја покажува глобалната структура на библиотечниот информаџиски систем во Македонија и бројната состојба на книжните фондови.

Библиотеки во Македонија	Бројни податоци		
	Број на институџии	Вкупен број единици во фондовите	Вкупен број наслови
Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје	1	3.000.000	1.550.000
Високошколски библиотеки	51	670.000	670.000
Спеџијални библиотеки	85	540.000	540.000
Народни библиотеки	32	3.830.000	1.300.000
Училишни библиотеки	75	790.000	260.000
Вкупно (состојба 1997), според Генерален проект (СИНТИМ)	244	8.830.000	4.320.000

Табела 1.

Во 1999/2000 година во рамките на ТЕМПУС-проектот "Развој на академски библиотечен систем во Република Македонија", чии носители беа Природно-математичкиот факултет од Скопје и НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје е промовирана идејата за новата улога на библиотеките во информатичкото општество. Одржани се серија работилници и семинари и обука на библиотекари од високошколските библиотеки во Македонија. Исто така овој проект овозможи престој на неколку библиотекари заради нивна едукација во земји со високоразвиени библиотечни информациски системи.

Во меѓувреме (1992-1997 година) за примената на сметачките машини во библиотеките во Република Македонија со поддршка на Министерството за наука подготвени се неколку значајни документи:

1. Концепт за системот за научни и технолошки информации на Република Македонија (СИНТИМ), февруари 1993 година;
2. Идеен проект за изградба на информациски систем на научни и технолошки информации на Република Македонија СИНТИМ - Библиотечно-документациски информациски систем (СИНТИМ/БИС), јуни 1994 година и
3. Главен проект за изградба на информациски систем на научни и технолошки информации на Република Македонија (СИНТИМ), ноември 1996 година.

Документите-проекти под поглавјата 2 и 3 се позитивно оценети од рецензиски комисији формирани од Министерството за наука, што би требало да значи дека се очекува нивна реализација, но досега немаме добиено информација во врска со тоа.

Документацијата за Главниот проект за изградба на информациски систем за научни и технолошки информации на Република Македонија (СИНТИМ) е доставена и до Министерството за култура бидејќи дел од повеќето потсистеми на овој систем, односно нивните субјекти се институции од областа на културата (библиотеки, музеи, заводи за заштита на споменици) и финансиски се поддржуваат од ова Министерство. Во Проектот се нагласува дека реализацијата на овој државен информациски систем ќе се одвива во три фази од кои секоја ќе трае од една до две години и дека во нејзиниот тек е потребно координирано да учествуваат Министерството за наука, образование и физичка култура и Министерството за култура, а во одделни сегменти и други ресорни министерства. Другите општествени структури треба да соработуваат во управувањето и со финансирањето на системот во согласност со нивните интереси и задачи.

Битно е што првата и втората фаза на реализација на системот офаќа пред сè формирање на библиотечниот информациски систем. Има повеќе аргументи зошто да се ојточне со реализација на библиотечниот систем:

1. Библиотечниот информациски систем претставува информациска инфраструктура на образованието, науката, културата и посредно го потпомага развојот на целокупниот општествено-економски живот затоа што најголем дел од научните, стручните, културните и други информации се наоѓаат во фондовите на библиотеките каде истите се чуваат, прибираат, збогатуваат, стручно обработуваат и се даваат на користење;
2. Процесот на обработка на книжните и некнижните фондови во библиотеките во Македонија преку кој посредно (преку разни информативни средства) се презентира информацијата за нив (во однос на обработката на документите на другите информациски потсистеми во Републиката) има постигнато повисок степен на стандардизација и е во согласност со библиотечните стандарди во светот;
3. Според препораките на УНЕСКО, донесени и усвоени во седумдесетите години од минатиот век, библиотеките спонтано се трансформираат во информациски центри што го наметнува целокупниот технолошки развој во светот, како резултат на што енормно е зголемен бројот на печатени и други документи, а со тоа и потребите на корисниците на овие институции;
4. Во протокот и користењето на информациите е неопходно потребно да се изготват инструменти и начини за ефикасно и навремено доставување на потребните информации на корисниците како и подобрување на квалитетот на информациите.

Од друга страна постојниот, класичен начин на извршување на библиотечните процеси кај нас, има битни недостатоци. Некои од нив ќе ги наведеме:

- дуплирање на процесите и кадарот што ги извршуваат тие процеси во рамките на една институција и меѓу институциите;
- разноликост во формалната и стручна обработка на библиотечната граѓа, односно непридржување кон стандардите за библиотечно работење, со што се смалува можноста за релевантни и точни информации, како и нивна презентација пошироко;

- долготрајно создавање на информативните средства (каталози, библиографии, картотеки и др.), како и тешко ракување со нив или нивна непристапност, со што се забавува процесот на добивање информација;
- неможност за пристап on line до примарни и секундарни информации;
- губење на библиотечната граѓа и други документи поради неефикасна контрола во процесот на циркулација односно позајмувањето и користењето на библиотечниот материјал;
- се отежнува координираната набавка на библиотечната граѓа, не е можно автоматско следење на релевантноста на избраниот библиотечен материјал.

Изградбата на автоматизиран библиотечен информациски систем се очекува да ги надмине наведените недостатоци, а пред сè ќе овозможи:

- рационализација на образовната, стручната и научно-истражувачката работа во подготвителната фаза на истражувањето на информациите, увид во расположивите домашни ресурси и нивното рационално користење, намалување на трошоците за набавка на изворни информации (особено странски монографски и сериски публикации);
- достап on line до тековните светски и сопствени резултати од истражувањата во одделни области, со што се одбегнува повторувањето на веќе извршените истражувања, се овозможува следење на новините, се поттикнува користењето на резултатите кои предизвикуваат нови истражувања;
- елиминирање на приватизацијата во користењето на информациите и информациските ресурси и нивното губење;
- рационализација, стандардизација и унификација во формалната и стручна обработка на документите;
- ефикасна и презентација on line на библиотечните ресурси во Македонија на светската јавност;
- се подобруваат условите за поттикнување на културата на читање и јазикот на македонскиот народ и јазиците на националностите во Македонија;
- се овозможува вклучување и партиципирање во европскиот и светскиот информативен простор.

Генералниот проект за СИНТИМ во делот на разработката на потсистемот на библиотеките во Република Македонија дава многу детални информации за ова прашање, односно снимена е состојбата во нив од сите аспекти заклучно со 1997 година. Наведени се табеларни прегледи за сите видови библиотеки, нивниот број, состојбата на книжните фондови, информатичката опрема со која располагаат, фреквенцијата на читатели и други параметри. Дадени се сите показатели во однос на примената на сметачки машини досега, проектиран е развојот од сите аспекти (хардвер, софтвер, образование на кадар, организација, потребни финансиски средства).

Би ги презентирале финансиските податоци (во \$) за изградба на БИС по фази што се дел од Генералниот проект за СИНТИМ:

Прва фаза

активности

1. Имплементација на БИС
2. Каблирање, енергетско напојување, комуникации:
 - а) НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје
 - б) МУБ "Климент Охридски" - Битола
 - в) Народна библиотека - Штип
 - г) Народни библиотеки (останати)
 - д) Високошколски библиотеки
 - е) Специјални библиотеки
3. Софтвер за поддршка на БИС
4. Комуникациски трошоци (НУБ и народни библиотеки)
5. Образование на кадар (библиотечен и раководен кадар)

Вкупно: 725.400 \$

Втора фаза

активности

1. Натомшна имплементација и евалуација на БИС
2. Доопремување на НУБ, на народните и на високошколските библиотеки
3. Комуникациски трошоци (ИНТЕРНЕТ и членарини)
4. Образование на кадар (библиотечен и раководен)

Вкупно: 755.900 \$

Трета фаза

активности

1. Натамошна имплементација на БИС
2. Вложувања за:
 - Доопремување и поврзување на народните библиотеки
 - Комуникациски трошоци (ИНТЕРНЕТ и членарини)
3. Образование на кадар (библиотечен и раководен кадар)

Вкупно: 437.400 \$

Од досегашиното искуство на развиениите библиотечни системи во светот, заради природата на библиотечните процеси, високиот степен на стандардизација во библиотечното работење, проектниот тим смета дека инсталирањето на унифициран софтвер за библиотечно работење во библиотеките во Македонија би го овозможило посигурното градење на библиотечниот систем, а со тоа и развојот на библиотечарството во Републиката.

Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје како централна точка во библиотечниот систем на Македонија одговорна за развојот на библиотекарството и библиотечниот систем во Македонија во последните 2 години во своите годишни Програми за работа доставени до Министерствата за култура и образование и наука, ги проектира финансиските средства врз основа на показателите што ги дава Генералниот проект за СИНТИМ/БИС, кои би ги задоволеле потребите за решавањето на прашањето за софтверска поддршка на библиотечниот систем, но досега нема добиено конкретни средства.

Друштвото на библиотекарите на Македонија неколку пати на своите годишни собранија ја поддржува реализацијата на Библиотечниот информативен систем и преку донесени заклучоци кои се доставувани до надлежните Министерства апелира да се поддржи реализацијата на СИНТИМ/БИС, односно што е можно побрзо државата да најде начин за финансирање на овој Проект.

Од сето погоре изнесено, предлагаме итно да се преземат следните чекори:

1. *Заради долгиот изминал период од изработката на Генералниот проект за СИНТИМ/БИС, Министерството за култура да побара во делот на подсистемот БИС да се направи ревизија на проектот која ќе ги покаже актуелните релевантни показатели за реализација на БИС од сите аспекти, особено финансиски;*

2. Министерствата за култура и за наука и образование да се договорат за парцијална финансирање на реализацијата на Проектот за БИС и да ги анализираат и предложат и други можности за финансирање (меѓународни извори - проектот Паки за стабилност, КАРДС, извори од билатерална соработка и други);
3. Проектниот тим да изготви тендерска документација;
4. Да се расписе меѓународен тендер за реализација на библиотечниот систем;
5. Да се постави организацијата на функционирањето, одржувањето и развојот на воспоставениот библиотечен систем.

Документот го подготви м-р Стана Јанкоска Скопје, ноември 2001 година

УДК 021.63:004(497.7)

ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ВЗАЕМНАТА БИБЛИОГРАФСКА БАЗА КОБИБ/МКД - ЗАЧЕТОК НА ИНТЕГРИРАН БИБЛИОТЕЧЕН ИНФОРМАЦИСКИ СИСТЕМ ВО МАКЕДОНИЈА

Жаклина Галевска

Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје

Потребата за квалитетна, брза, автоматизирана обработка на библиотечниот материјал според најновите светски стандарди, со меѓусебна координираност во обработката, како и брз пристап до домашните и странските бази на податоци за добивање на бараната информација, која во одредени моменти може да има непроценлива вредност, наложува воспоставување на интегриран БИС. Согледувајќи го тоа, библиотеките од Р.Македонија, кориснички на софтверот КОБИСС, склучија договор со ИЗУМ, Марибор, Словенија, за воспоставување на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД и механизмите за взаемна каталогизација на библиотечниот материјал, кои беа активирани во декември 2001 г., со што се промовира почетен интегриран БИС во нашата земја.

Клучни зборови: взаемна библиографска база на податоци, интегриран библиотечно-информациски систем, библиотеки, Македонија

Вовед

Информацијата отсекогаш претставувала една од најсуштествените работи во човековото постоење и опстојување. Брза, навремена и, пред сè, точна информација во одредени моменти има непроценлива вредност. Тоа сè почесто се потврдува во последниве неколку децении, кога го промени човекот стилот на живеење и рапидно го забрза неговото темпо. Развојот на информатичката технологија кој се одвива со невидена брзина и појавата на Интернетот овозможија човековиот сон да стане јаве. Денес, "со само едно кликување на копчето од глумчето", може да се добијат најнови информации за настани, случувања, податоци од најразлични области, од кој било дел на светот. И тоа информација во секаков облик: текст, слика, статистичка табела, графикон, аудио-визуелна информација, како и нивни комбинации. Светот навистина стана едно "глобално село".

Огромниот општествено-економски развој, кој направи да стане информацијата "насушна потреба", не ги заобиколи ниту библиотеките. Напротив. Тие се претворија од, вулгарно кажано, "магацини за чување книги" во вистински информациски центри, меѓусебно поврзани во библиотечни информациски системи, овозможувајќи му на секој корисник лесно и брзо да стигне до бараната информација.

Овие ветришта на промени не ги заобиколија ниту нашите простори. Уште пред неколку децении наназад беше согледана потребата за трансформација на библиотеките во информациски центри, за изградба на интегриран библиотечен систем, за поврзување со светските бази на податоци. Во продолжение е дадено мало потсетување на настаните и активностите што досега се преземени на ова поле во нашата земја, во рамките на поранешна СФРЈ и по осамостојувањето.

Хронологија на настани

Седумдесеттите години - Прва иницијатива за изградба на Систем за научно-технолошки информации и библиотечно-информациски систем на СФРЈ (СНТИЈ/БИС), како резултат на препораките на програмите на УНЕСКО (UNESCO), УНИСИСТ I (UNISIST I) и УНИСИСТ II (UNISIST II). Во рамките на СНТИЈ/БИС беше разгледувана и изградбата на БИС за Македонија.

1977 - НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје и Природно-математичкиот факултет прават експеримент за компјутерска обработка на странски периодични публикации во Македонија. И покрај рационализацијата на процесот, тогашното ниво на развој на компјутерската технологија не може да ги задоволи стандардите на библиотечното работење.

1984 - донесен е Закон за библиотечна дејност ("Службен весник на СРМ" бр. 35/84), основен нормативен акт, кој им наложува на библиотеките во (тогашна) СРМ да дејствуваат како единствен библиотечно-информативен систем поврзан со соодветните системи во другите републики и покраини на СФРЈ. Функционирањето на БИС ги опфаќа активностите:

1. матична дејност на некои библиотеки;
2. единствена стручна обработка на библиотечниот материјал;
3. единствен начин на собирање и обработка на информации и податоци;
4. единствено водење на каталозите и други информативни инструменти и заедничко обезбедување на функционирање на централните каталози;

5. развивање на меѓубиблиотечна соработка и позајмување на библиотечниот материјал.

Според овој Закон, БИС на Македонија го сочинуваат: НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје, библиотеката на МАНУ, народните библиотеки во општините, специјалните библиотеки, библиотеките на високошколските институции, библиотеките при основните и средните училишта.

1987/88 - Изработена е програма за обработка на неколку реферални бази на податоци, именувана како МАкедонски РЕферални БАзи (МАРЕ-БА). Беше инсталирана на три персонални компјутери и овозможуваше внес, ажурирање и печатење на податоци, како и некои видови статистички прегледи. Меѓутоа тоа е база која не ги задоволува меѓународните библиотечни стандарди и се однесува на локална база, недостапна за другите, без можност за пристап online.

1988 - Усвоен е Проектот на СНТИЈ, кој беше финансиран од сојузниот Секретаријат за наука и технолошки развој, а за главен изведувач е избран Институтот за информациски науки (ИЗУМ) од Марибор. Во сите фази на неговото проектирање активно учествуваат и претставници од Македонија. Почетните активности на СНТИЈ/БИС во Македонија почнуваат во втората половина на 1988 година. НУБ "Св. Климент Охридски" од Скопје беше определена да претставува јазолна точка на Системот за Македонија, а покрај неа, беа вклучени и МУБ "Климент Охридски" од Битола, библиотеките при Институтите за хемија, биологија и математика при Природно-математичкиот факултет во Скопје и Кинотеката на Македонија. Тие беа опремени со соодветна сметачка и комуникациска опрема, која им овозможуваше користење на заедничкиот апликативен софтвер ЈУБИБ, изработен од ИЗУМ од Марибор, кој овозможуваше:

1. автоматизирана обработка/каталогизација на библиотечниот материјал по светски стандарди;
2. градење локални библиографски бази на секоја од учесниците во Системот;
3. учество во градењето на заедничката библиографска база ЈУБИБ за сите фондови на библиотеките-учеснички во Системот;
4. взаемна каталогизација: можност за копирање на записи од заедничката база во локалните бази за веќе обработени публикации;
5. добивање печатени продукти: библиографии, каталожни картончиња, разни списоци на селектирани библиотечни записи и сл.;
6. достап преку ЈУПАК до меѓународни информациски сервиси и бази на податоци;
7. користење на електронска пошта.

1990 - Направено е проширување на апликацијата ЈУБИБ со нов модул "КНИГИ", со кој беше овозможено пребарување на локалните бази и на заедничката југословенска библиографска база.

1991 - Распаѓањето на СФРЈ значеше распаѓање и на СНТИЈ, а со тоа и на ЈУБИБ. Функционирањето на базите се сведе на локално ниво, ако воопшто продолжи. НУБ и МУБ ги продолжија активностите на локално ниво, при што врската со светските бази на податоци и електронската пошта беа овозможени преку МАКПАК, додека ПМФ и Кинотека на Македонија ја прекинаа својата работа.

1992/93 - Министерството за наука формира работна група со задача да изготви Концепт за организација на СНТИМ (Систем за научно-технолошки информации во Македонија). Оваа работна група го изработи и промовира документот во февруари 1993 г.

1994/95 - Подготвен е Идеен проект за изградба на информациски систем на научни и технолошки информации (СИНТИМ) и на библиотечно-документациски информациски систем (СИНТИМ/БИС) од работен тим формиран од Министерството за наука. Носители на проектот се НУБ "Св. Климент Охридски" од Скопје и Институтот по информатика при ПМФ. Документот е изготвен во јуни 1994 г., а усвоен кон крајот на 1995 г.

1996/97 - Започната е работата на Главниот проект за изградба на Информациски систем за научни и технолошки информации на РМ, кој е предаден на Министерството за наука во 1997 г. НУБ "Св. Климент Охридски" од Скопје склучува нов договор со ИЗУМ од Марибор за имплементирање на понова верзија на библиотечниот софтвер што го користеше уште од 1989 г., а кој, за тој период ИЗУМ многу го усоврши и го надгради според меѓународните стандарди за библиотечно работење, и го преименува со името КОБИСС. НУБ ги набави новите модули за автоматизирана каталогизација, исписи на податоци и пребарување online на базата. Нови договори склучија и МУБ "Климент Охридски" од Битола и ПМФ од Скопје, кои покрај трите претходно спомнати модули, го набавија и модулот за автоматизирано зајмување на библиотечниот материјал. Сепак, овие библиотеки не се поврзаа меѓу себе за координирана обработка на библиотечниот материјал кој го поседуваа, туку секоја создаваше своја локална база на податоци.

1998 - Организирани се неколку презентации на Проектот пред Министерството за наука, Министерството за култура и Министерството за образование, како и пред библиотекарите од повеќе библиотеки од Македонија. Се водеа преговори со ИЗУМ и се вршеа подготовки за воспоставување на заемна библиотечна база на РМ, под името КОБИБ/МКД, во која требаше да земат учество НУБ, МУБ, ПМФ, Кинотеката на Македонија, МАНУ, Градската библиотека "Браќа Миладиновци" и Штипската народна библио-

тека "Гоце Делчев". Меѓутоа, сите активности во таа насока, со политичките промени, беа стопирани и оставени за други времиња, со надеж дека конечно надлежните органи ќе започнат со реализација на Проектот за изградба на СИНТИМ/БИС, заменувајќи ги инцидентните ентузијастички напори на мали групи библиотеки и библиотекари со координирана севкупна активност од државно значење.

1999/2001 - Период кога се очекува промена на гледањето кон Проектот за СИНТИМ/БИС од страна на државата; период кога се најавуваат средства за негово реализирање; период кога сè повеќе библиотеки, како што се на пр. библиотеките при Институтот за социјални и политичко-правни истражувања, МАНУ, Градската библиотека "Браќа Миладиновци", Правниот факултет или библиотеката при основното училиште во Драчево, ја согледуваат потребата за автоматизирана обработка на библиотечниот материјал, за потребата од воспоставување на БИС. Повеќето од нив, пред сè, високошколските институции веќе се опремени со компјутерска и комуникациска опрема со која би можело да се изведува автоматизирано библиотечно работење, но не се користи за тие цели, бидејќи се чека на одлуката кој и каков библиотечен софтвер ќе се користи и кога. Притоа таа неповратно застарува и прашање е колку во иднина ќе ги задоволува потребите за автоматизирана обработка на библиотечниот материјал.

Воспоставување на взаемната библиографска база на Македонија (КО-БИБ/МКД)

Согледувајќи дека сè повеќе нè прегазува времето додека ја чекаме реализацијата на проектот за СИНТИМ/БИС од страна на надлежните органи на државата, сè поголемата потреба за квалитетна, брза, автоматизирана обработка на библиотечниот материјал според најновите светски стандарди, со меѓусебна координираност во обработката, како и брз пристап до базите на податоци за добивање на бараната информација, што би се овозможило со воспоставување на интегриран БИС, ги натера библиотеките повторно да ги земат работите во свои раце и повторно самоиницијативно да ги реализираат своите потреби.

Кон крајот на минатата 2001 година, библиотеките кои дотогаш го користеа програмот КОБИСС потпишаа нови договори со ИЗУМ за користење на понова верзија на програмата, а како нов корисник на овој софтвер стана и библиотеката на МАНУ. Дел од договорите беше и активирањето на модулот за взаемна каталогизација, поточно на механизмите за кооперативна взаемна обработка на библиотечен материјал вградени во тој модул, и соодветно на тоа, воспоставување на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД. Досега модулот за взаемна каталогизација функционираше само на локално ниво, при што не беа активирани сите механизми кои ја овозможуваат и ја контролираат взаемната каталогизација.

Пред активирањето на модулот за взаемна каталогизација ИЗУМ организираше курс за взаемна каталогизација, кој траеше два дена и на кој зедоа учество дваесет каталогизатори од сите библиотеки-кориснички на КОБИСС: НУБ, МУБ, ПМФ, МАНУ. Овој курс беше еден од повеќето курсеви за обработка на библиотечниот материјал, кои се одржаа во НУБ "Св. Климент Охридски" во почетокот на декември 2001 г., првенствено организирани за обука на библиотекарите од МАНУ.

Взаемната библиографска база на податоци КОБИБ/МКД беше воспоставена на 17 декември 2001 година и беа активирани механизмите за кооперативна библиографско-каталошка обработка на библиотечниот материјал на библиотеките кои се вклучени во овој, сега конечно може да го наречеме, библиотечен систем КОБИСС. Како основа за взаемната библиографска база беше земена библиографската база на НУБ, на која беа додадени записите од базите на МУБ и ПМФ, што не се дупликати на некој од записите во базата на НУБ.

Во моментот на воспоставување на взаемната библиографска база на податоци КОБИБ/МКД содржеше 248 077 библиографски записи, и тоа:

- НУБ "Св. Климент Охридски", Скопје	(192 634)
- МУБ "Св. Климент Охридски", Битола	(50 521)
- Природно-математички факултет, Скопје	(4 922)

Од локалната база на податоци на НУБ се пренесени сите библиографски записи, освен записите на монографските публикации кои се обработени хиерархиски. Од локалните бази на податоци на МУБ и ПМФ се пренесени сите записи кои не се обработени хиерархиски, и не се кандидати за дупликати (според извршената контрола по податоците за ИСБН-број, ИССН-број, автор, наслов, година на издавање, јазик). При изведувањето на програмскиот пренос на библиографските записи, во взаемната база на податоци се впишуваа и збирните податоци за фондот (податок за сигла на библиотеката и бројот на примероци на публикацијата обработена со соодветниот запис).

Значење на воспоставувањето на взаемната каталогизација и взаемната библиографска база КОБИБ/МКД

За да може да се согледа од какво значење е воспоставувањето на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД, или подобро речено взаем-

ната каталогизација на библиотечниот материјал, ќе разгледаме еден пример на обработување на една библиотечна единица во повеќе библиотеки.

Нека една публикација дојде во неколку библиотеки, на пр. НУБ, МУБ и ПМФ. Нека прв ја обработува каталогизатор од НУБ. Кога започнува да ја обработува каталогизаторот, проверува дали таа веќе е претходно обработена и се наоѓа во локалната база на таа библиотека. Да претпоставиме дека е тоа прво појавување на таа публикација во библиотеката и дека ја нема во нејзиниот фонд, што значи дека ја нема и во нејзината локална база на податоци. Потоа каталогизаторот се префрла од локално ниво на ниво на взаемната база КОБИБ/МКД и проверува дали таму постои запис за таа публикација. Да претпоставиме дека и таму не постои запис за неа. Тоа значи дека таа публикација воопшто не е обработена. Тогаш каталогизаторот ја обработува за прв пат воопшто, креира запис и го запамтува. Записот се запамтува во локалната база, а бидејќи таков запис нема во взаемната база, истовремено се креира запис и во неа, со библиографскиот опис на публикацијата и податок која библиотека го има во својот фонд (во случајов НУБ) и колку примероци, а не ги содржи податоците кои се од локално значење (сигнатура, инвентарен бој, начин на набавка итн.)

Истата таа публикација, подоцна, ја обработува каталогизатор од МУБ или ПМФ, без разлика. Постапката за обработка на публикацијата кај овие каталогизатори ќе го има следниот тек. Прво каталогизаторот проверува во локалната база дали постои запис за таа публикација. Бидејќи погоре претпоставивме дека не постои запис во взаемната база КОБИБ/МКД и дека за првпат записот за публикацијата го креира каталогизаторот од НУБ, следува дека не постои таков запис во нивните локални бази. По извршената проверка, бидејќи не постои запис, се префрлаат на взаемно ниво и проверуваат дали постои запис во взаемната база. Таков запис постои, креиран од каталогизаторот од НУБ. Сега едноставно каталогизаторите од ПМФ и МУБ го преземаат готовиот запис кој го дополнуваат со податоци кои се од локално значење за нивните локални бази. При запамтување на тој запис, тој ќе се запише само во нивната локална база, додека на взаемно ниво во записот кој го презедоа ќе се префрлат само податоците дека таа публикација МУБ и ПМФ ја имаат во своите фондови, и бројот на примероци кои ги поседуваат.

Значењето на взаемната каталогизација на библиотечниот материјал и градењето на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД ќе го разгледуваме од неколку аспекти.

Од *аспект на каталогизатор*, воспоставувањето на взаемната база овозможува скратување на времето за обработка на библиотечниот материјал, постои кооперативност во обработката, со што се овозможува и креирање на поквалитетни локални библиотечни бази. Притоа, креирајќи ја ло-

калната база, истовремено учествува и во креирањето на взаемната библиографска база. Од *аспект на корисник*, пак, е значајно при пребарување на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД. Кога ќе побара корисникот запис за саканата публикација со модулот за пребарување КОБИСС, покрај податоците од библиографскиот опис ќе ги добие и податоците во кои библиотеки таа публикација може да ја најде, што е најбитен податок за него. Притоа, бидејќи се дадени податоците во кои библиотеки постои публикацијата како врски (линкови), со едноставно кликување на некоја од врските може да се видат и локалните податоци во избраната библиотека: сигнатура, број на примероци и, ако е зајмувањето автоматизирано, каква е состојбата на примероците (слободен, резервиран, позајмен итн.). *Трет аспект* претставува набљудувањето на взаемната база КОБИБ/МКД како централен каталог на севкупниот библиотечен материјал. Пред домашната и светската јавност која може да пристапи преку Интернет, КОБИБ/МКД претставува огледало на македонската издавачка продукција и целокупниот фонд кој се содржи во сите библиотеки-учеснички во системот КОБИСС.

Ако се навратиме назад и се потсетиме кои беа активностите што треба да ги извршува еден интегриран БИС, ќе видиме дека сите активности во рамките на овој почетен систем, воспоставен од овие библиотеки вклучени во него, можат непречено да се извршуваат. Затоа со право можеме да кажеме дека со воспоставувањето на взаемната библиографска база КОБИБ/МКД започна функционирањето на интегриран библиотечно-информационски систем во нашата земја.

Перспективи

За перспективите на взаемната библиографска база на податоци КОБИБ/МКД и функционирањето на интегрираниот БИС врз основа на системот КОБИСС е малку неблагоприятно да се зборува, од причини што сето ова сè уште е полуофицијално, очекувајќи ја конечната разврска со проектот за СИНТИМ/БИС. Но ако го апстрахираме тоа, и замислиме дека се темели иднината врз системот КОБИСС, тогаш би требало да се размислува за повеќе активности кои ќе треба да се изведат за да се овозможи поквалитетно функционирање на интегрираниот БИС на Македонија.

Прво, и најважно, што треба да се напомене, е дека секогаш треба да се има предвид дека работата која ја врши каталогизаторот не се одразува само на локално ниво, во сопствената библиотечна база, туку и на глобално ниво во взаемната база, и тоа непосредно - ако е креатор на прв запис, односно посредно - ако се префрлите од записот во взаемната база во локалната база. Правилно и квалитетно работење на локално ниво имплицира правилна и квалитетна взаемна база на податоци.

Активностите кои сами по себе се наложуваат за правилно и поквалитетно функционирање на БИС, или поконкретно, за правилно и поквалитетно функционирање на взаемната каталогизација се:

1. воспоставување механизми за надзор на квалитетот на взаемната база на податоци, постапки за редакција на базата, како и за доделување на овластувања на новите каталогизатори за внес на записи и редакција на записите во взаемната база на податоци, претпоставува оформување на тело или работна група која ќе се грижи за овие активности;
2. обрнување големо внимание на процесите на предметизирање и систематизирање на публикациите, не толку од аспект на квалитет, бидејќи во основа тие се на високо професионално ниво, колку до усогласување меѓу библиотеките. За таа цел потребно е постојано информирање за сите новитети и измени во таблиците УДК. Потоа, изедначено предметизирање, што ќе овозможи и создавање на тезаурус на предметни определници на македонски јазик. На ова се работи повеќе години наназад и веќе се дефинирани и усвоени Правила за предметен опис и предметен каталог. Покрај тоа може да се размислува за превод на меѓународно прифатени тезауруси за одредени области од природните и општествените науки;
3. да се интензивира изработката на датотеката на нормативни податоци (Authority File), на која веќе се работи одреден период, според издаденото "Упатство за формирање нормативни (контролни) датотеки и референтни единици" - превод на "Guidelines for Authority and Reference Entries", ИФЛА, 1984 г.; да се публикува тезаурус на автори или да се имплементира соодветен модул за нормативни податоци;
4. уште позасилено следење на сите новитети и промени во меѓународните стандарди за библиотечно работење.

Системот КОБИСС, ваков каков што моментално е имплементиран, е нецелосен. Но тој има многу повеќе можности и погодности, меѓу кои се:

1. автоматизирано библиотечно и меѓубиблиотечно зајмување/циркулација (модулот за циркулација е набавен од речиси сите библиотеки-учеснички но сè уште не е активиран);
2. координирана набавка на библиотечниот материјал;
3. автоматизирано креирање и ажурирање на базите податоци за ИСБН и ИССН;

4. креирање и ажурирање на датотека на нормативни податоци;
5. креирање и ажурирање на референтна база на податоци за научни работници;
6. пристап до меѓународни бази на податоци итн.

Можностите на софтверот КОБИСС се големи. Тој овозможува правилно и квалитетно функционирање на еден современ интегриран БИС. Самиот факт дека сите поранешни југословенски републики го користат (имплементиран е во БиХ во 1998 г., во СР Југославија е започната имплементација на најновата верзија во 2001 г.), освен Хрватска (постојат неофицијални информации дека се заинтересирани за негово евентуално користење) е најдобра потврда за тоа. Една од најважните позитивни карактеристики, посебно за подрачјата каде се користи кириличното писмо, е поддржувањето на повеќе писма одеднаш при испис на излезните продукти. Втора многу важна работа е што овој софтвер е во постојан развој, бидејќи ги следи најновите текови во информатичкиот свет, и сите промени и новитети во областа на библиотечното работење.

Но на прашањето "Што во иднина?" и покрај сето она што го набројавме, и сето она што и не го знаеме дека е можно со овој Систем, не сме во можност да одговориме конкретно. Напротив. На тоа прашање се надоврзуваат уште цел куп други: што се случува со проектот?; ќе заживее ли?; ќе продолжи ли да се користи истиот софтвер или ќе се користи нов?; дали ќе биде наш или од странство?; ако е наш, кој ќе го изработи и одржува?, итн.

Сè уште е пат низ магла, со нејасни контури, иако е позната крајната цел. Само се поставува прашањето дали е исплатливо повторно започнување од почеток. Додека не се разрешат сите дилеми да се надеваме дека овој почетен интегриран БИС ќе помогне во согледувањето на правилните решенија кои треба да се преземат.

Литература:

1. Петровски, Петар; Бошески, Миле: Концепџија за изградба на БИС во СР Македонија. Во: Библиотекарска искра. - Скопје : Библиотекарско друштво на Македонија. - ISSN 0350-7580. - вол. 15, бр. 1-2 (1989), стр. 54-64.
2. Јанкоска, Стана: Автоматизација на библиотека, интегриран библиотечен систем и искуствата на НУБ... Во: Библиотекарска искра. - Скопје : Библиотекарско друштво на Македонија. - ISSN 0350-7580. - вол. 17, бр. 1-2 (1999), стр. 55-60
3. Калајлиевска, Вера: Автоматизиран библиотечноинформациски систем (БИС) во Македонија. Во: Библиотекарска искра. - Скопје : Библиотекарско друштво на Македонија. - ISSN 0350-7580. - вол. 17, бр. 1-2 (1999), стр. 87-95
4. COBISS/Katalogizacija. Priručnik za korisnike/ IZUM, Maribor. - Maribor : IZUM, 2000.

Summary

UDC 021.63:004(497.7)

ESTABLISHING THE COOPERATIVE BIBLIOGRAPHIC DATABASE COBIB/MKD - BEGINNING OF INTEGRATED LIBRARY-INFORMATION SYSTEM IN MACEDONIA

Žaklina Gjalevska

National and University Library "Sv. Kliment Ohridski" - Skopje

Need for quality, fast, automatized library material cataloguing according to newest international standards, with mutually coordinated processes, as well as fast access to domestic and foreign databases for desired informations, which in some occasions can be priceless, is imperative for establishing integrated LIS. Foreseeing this, libraries of Macedonia, users of COBISS software, made an agreement with IZUM - Maribor, Slovenia, for establishing the Cooperative Bibliographic Database COBIB/MKD and mechanisms of cooperative library material catalogization, which were activated in December 2001, that way promoting the first integrated LIS in our country.

Keywords: Cooperative Bibliographic Database, integrated LIS-library information system, libraries, Macedonia.

ПРОЕКТ КОБИСС.Нет

Амбицијата на проектот КОБИСС.Нет е меѓусебно поврзување на автономните кооперативни библиографски системи КОБИСС, кои се воспоставуваат во различни држави. Програмската поддршка КОБИСС технички би овозможувала преземање на записи од која било взаемна база на податоци КОБИБ и веројатно од уште некоја од взаемните каталози во Европа, но само ако е веќе овозможено преземање на записи од каталогот ОКЛК (World Cat).

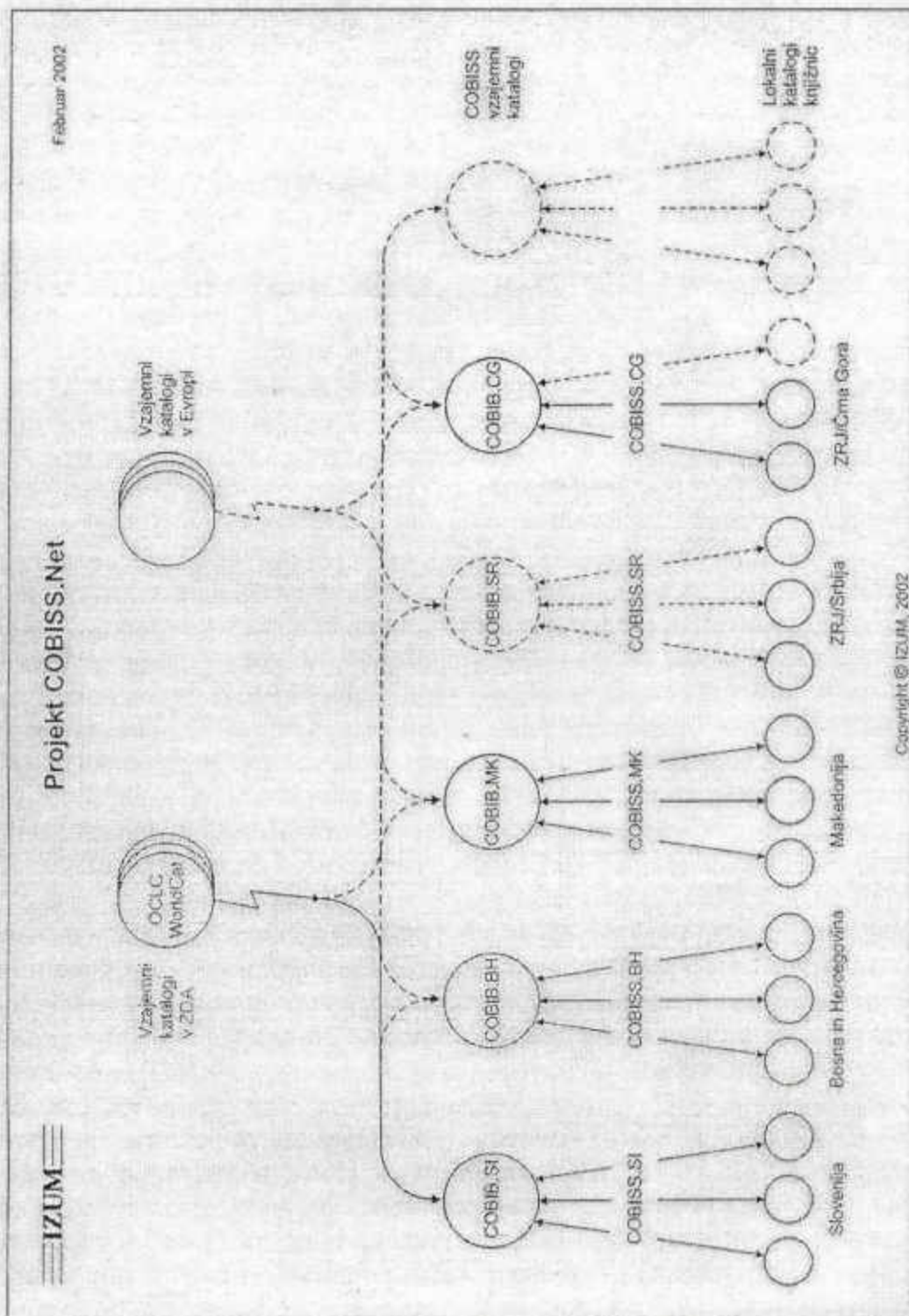
Воспоставувањето на автономните системи за взаемна каталогизација на платформа КОБИСС надвор од Словенија бара еднозначен систем на нивна идентификација, за да не дојде до недоразбирање при употребата на акронимите КОБИСС и КОБИБ. Во првиот случај се однесува за платформата и програмската поддршка КОБИСС, а во вториот случај за конкретните информациски системи и бази на податоци. За означување на информациските системи и бази на податоци се одлучивме да употребуваме двознаковни ознаки: SI (за Словенија), BH (за Босна и Херцеговина), MK (за Македонија), SR (за СРЈ/Србија) и CG (за СРЈ/Црна Гора).

Услов за преземање на записите од различни взаемни бази на податоци е секако соодветен договор за условите за размена на библиографските записи, кои би го склучиле меѓу себе поврзаните библиографски т.е. библиотечни сервиси. Покрај тоа проектот КОБИСС.Нет претпоставува дека библиотеките и библиографските т.е. библиотечните сервиси кои ќе учествуваат во догледно време ќе бидат приклучени на мрежата Интернет преку доволно моќни меѓународни врски.

Марибор, 28.2.2002

В.д. директор на ИЗУМ
м-р Томаж Селјак

*Преземено од WWW.IZUM.SI
Превод: Жаклина Галевска
НУБ "Св.Климент Охридски"*

IFLA JOURNAL, Vol. 26 (2000) No.3, p.209-214

ПРОГРАМАТА НА ИФЛА ЗА УНИВЕРЗАЛНАТА БИБЛИОГРАФСКА КОНТРОЛА: ПОЧЕТОЦИТЕ И РАНИТЕ ГОДИНИ

Дороти Андерсон

Почетоци

Една статија во *International Cataloguing* 3 (2) (1974), беше посветена на новиот развој ИФЛА, во која соодветно внимание на Универзалната библиографска контрола (УБК) е посветено на развојот на Меѓународната служба. Поради тоа, овој датум (1 јули 1974 година) во некои средини се прифаќа како почеток во реализацијата на програмата на ИФЛА, којашто се однесува на УБК. Меѓутоа, овој датум сепак не можеме да го сметаме како почеток во реализацијата на УБК (барем не од организациска гледна точка) бидејќи, во 1974 година, програмата на ИФЛА веќе функционираше. Би било многу попрецизно доколку за нејзин почеток се прифати Меѓународната средба на експерти по каталогизација (МСЕК)* во Копенхаген во 1969 год.

Задачите на експертите на оваа средба беа да го разгледаат развојот од 1961 г., кога во Париз беше одржана Меѓународната конференција за принципите на каталогизацијата и да размислат за нови проекти кои се однесуваат не на каталошката определница, туку на стандардизација на описниот дел од каталошкиот внес.

Тоа беше плодна и одлучувачка средба. Нејзината резолуција извадена од материјалот подготвен од Сузан Омор од Националната библиотека во Париз, ја постави основата за: "... систем за меѓународна размена на информации според кој стандардниот библиографски опис... ќе биде воспоставен и дистрибуиран од национална агенција... Ефективноста на системот ќе зависи од максималната стандардизација на формата и содржината на библиографскиот опис".

Две одлуки на МСЕК беа подеднакво важни: прво, дека се сложува со потребата на стандарден библиографски опис и за таа намена формира меѓу-

народна работна група за да го проучи добиениот нацрт (подготвен од Британската национална библиографија) и второ, имаше потреба од постојан секретаријат кој ќе обезбедува континуитет во работата и ќе ги публикува резултатите од неа. Требаше да се побараат средства за да се воспостави една таква служба. Резолуцијата и одлуките на МСЕК воспоставија три од потребните елементи за една меѓународна програма: основа и филозофија, фундаментален главен предмет и средства за имплементација. Недостасуваше уште четвртиот елемент - име.

Резултатите следуваа набрзо. Во јули 1971 год. беа воспоставени и Управен одбор, Секретаријат за каталогизација при ИФЛА со тригодишен мандат одобрен од Советот за библиотечни истражувања (СБИ)** со А.Х.(Хју) Чаплин како претседател, а Јас како извршен секретар. Барањата кои ги постави СБИ за овој мандат беа јасни. Секретаријатот да издава списание, да бара други извори на приход и да дава четиримесечни извештаи и пресметки. *International Cataloguing* 1 јануари-март 1972 год. ги постави барањата, ги именува членовите на Управниот одбор и даде извештај за проектите кои се во тек и за активностите кои треба да се преземат.

Четвртиот елемент - името и иницијалите за програма се појавија во 1971 год., а одговорноста за креирањето на двете е на Херман Либерс, тогашен претседател на ИФЛА. Тој за целата програма на УБК напиша: "... како интелектуална конструкција, сепак со практични цели кон реалноста, насочена кон познати проблеми и истовремено имагинарно откривање на идните потреби...".

Првото јавување за УБК во статија беше во Библиокарскиот билтен на УНЕСКО (*Unesco Bulletin for Libraries*) 25.5.1971 г. од Ф.Г.Калтвасер од Државната библиотека на Баварија поддржан од д-р Либерс. УБК беше избрана за тема на Конференцијата на ИФЛА во Гренобл 1973 год. и како прилози на ИФЛА кон Меѓувладината конференција за планирање на инфраструктурата на националната севкупна документација на библиотеките и архивите на УНЕСКО во септември 1974 год. Оваа конференција беше организирана од Секретаријатот за каталогизација под наслов "Универзална библиографска контрола - долгорочна политика и план за спроведување". На конгресот целите и плановите за Програмата на УБК добија позитивна поддршка и потпис од УНЕСКО. Ова се покажа драгоцено и во практиката (договор за финансирање) и во јавноста.

Одредбата беше јасна. Она што се нудеше беше практична програма раководена од националните библиотеки и библиографски институции со сугестии за акција - некои долгорочни и предизвикувачки, а некои помали и полесно остварливи. Со соработка на меѓународно ниво, со градење на мрежа на операции во која постоеше основа на усогласување, се воспостави мрежата на УБК. Документот на ИФЛА нагласуваше дека е програмата

насочена кон сите земји, дека е базирана на квалитетот на библиографските записи, а не на квантитетот, дека "ИФЛА бара секоја земја да ја прифати одговорноста за правење на библиографските записи на сопствената продукција според прифатените меѓународни стандарди. Прифаќањето на тие записи како дефинитивен библиографски опис... е признавање на еднаквост со останатиот свет... Сите земји ќе партиципираат како составни делови на светскиот систем на УБК ако нивните придонеси ги следат примерите и стандардите кои се универзални и под еднакви услови ќе користат податоци".

Ова беше програма со подеднаков апел и кон земјите со голема книжна продукција кои гледаа можност за продукција на компјутерски записи и кон земјите во развој со новосоздадени национални организации и ограничена книжна продукција каде програмата нудеше признавање на меѓународни професионални стандарди во правењето на сопствените национални записи.

ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА НА ИФЛА

Не постоеше голема разлика меѓу Секретаријатот за каталогизација и Службата на УБК во однос на она со што располагаа (една мала канцеларија и ограничен број на персонал), а и одредбите за мандатот на СБИ беа исти: да издава списание четирипати во годината, да бара дотации и да дава четиримесечни извештаи за работата и финансви извештаи. Најпосле доаѓаа секојдневните работи и дисциплината, т.е. да се запре моменталната работа со цел да се постават активностите за следните три месеци. Тоа беше задача за сумирање, а исто така и корисен начин за одредување на прогресот и чинењето и изнаоѓањето на нови можни извори на финансирање. Историјата на Секретаријатот на ИФЛА и службата за УБК при ИФЛА се дадени во тие четиримесечни извештаи.

Разликата во програмите на Секретаријатот за каталогизација и Службата на УБК беше далекусежна. Додека првата му служеше само на еден комитет на ИФЛА, втората одговараше за програма која опфаќаше интереси на повеќе комитети. Формирањето на нова служба бараше нов управен одбор. Хју Чаплин даде оставка, а Рутерфорд Роџерс од универзитетот во Јејл стана претседател. Интересите на разните други комитети ги претставуваше Советодавниот комитет.

Воспоставувањето на постојана професионална единица беше ново за ИФЛА и не беше предвидено во нејзиниот статут, а постоеја и некои елементи во нејзиното работење кои не беа лесно прифатени од Извршниот одбор. Барањето на СБИ дека треба да обезбедува службата приход преку своите активности не беше целосно прифатено, а особено не од членовите

на ИФЛА. Откако се разви издавачката програма (евидентен и главен извор на приход) се слушнаа гласови за "претприемаштво", кое како термин во седумдесетите години сè уште не наидувааше на одобрување.

Кога почна да функционира Секретаријатот за каталогизација како служба тој се смести во две канцеларии отстапени од Британската библиотека со персонал од секретар со скратено работно време, асистент по истражувања, извршен секретар и претседател за консултации. Ние ги презедовме сите канцелариски работи. На секои три месеци излегуваше *International Cataloguing*, а ние сами го стававме во пликови и лепевме марки. Еднаш месечно јас ги подготвував чековите за плата и ги проверував даночните одбитоци. Секоја недела ги внесував во банка приходите добиени од публикациите. За време на инфлацијата посетите на банката ми станаа болни, бидејќи нашите приходи избледеа со конверзијата од прекуокеанските земји.

Постепено работите се подобрија. Една надворешна организација ја презеде претплатата и дистрибуцијата на *International Cataloguing*, а друга административните работи: плата, даноци, осигурување. Со промената на Службата на УБК дојдоа и други промени. Британската библиотека го прошири своето гостопримство со подобро сместување и обезбедување на општи служби. Во првите три години персоналот остана малоброен: секретар со скратено работно време, асистент за истражувања со полно работно време, асистент по библиографии со еден ден во неделата и јас со полно работно време. Ова беше период на консолидација на една меѓународна професионална програма ангажирана со:

- библиографски истражувања, предавања, пишување;
- ангажман како "клириншка кука" за прашања кои се однесуваат на библиографска стандардизација;
- услужување на работни групи;
- издавање и печатење на публикации и
- соработка со национални и меѓународни организации.

ОДРЕДУВАЊЕ ПРИОРИТЕТИ ВО ПРОГРАМАТА НА УБК

На еден состанок на Советодавниот комитет на УБК одржан пред Меѓувладината конференција на УНЕСКО беа одредени приоритетите на програмата на УБК. Присутните како и службениците на разни комитети на ИФЛА (што станаа секции во 1976) беа одредени за претставници на ИСО ТЦ/46 и на програмите на УНЕСКО, НАТИС и на УНИСИСТ. Како прв приоритет комитетот го постави составувањето и усовршувањето на националните библиографии, а УНЕСКО ја прифати одговорноста на домаќин и организатор на една важна конференција за таа цел во 1977 год. Службата на УБК требаше да биде клучно тело во составувањето на содржината на

конференцијата давајќи му приоритет на развојот и издавањето на повеќе "стандарди" за каталогизација.

Изненадува колку многу беше постигнато следните три години, а кое би било невозможно без интересот и ангажирањето на каталогизаторите од толку многу земји. Службата на УБК ги даде определбите за работа. Постоеја временски определби за проекти и нивното завршување, можности за издавачка дејност, а постоеше и постојано присуство на професионална единица за упатување, поддршка и за одобрување. Ова беше период на технолошки експерименти со востановена практика на истражувања во интерес на усовршување и меѓународно прифаќање. Изданијата на International Cataloguing го одразуваа замавот кој постоеше на национално и меѓународно ниво со извештаи за нови кодови за каталогизација, развој на национални проекти за автоматизација, со сугестии и предлози за меѓународни библиографски проекти кои би биле преземени под заштита на ИФЛА.

Исто така имаше барање за комплетирање на истакнати проекти од МКПК***. Три од нив се сметаа за особено важни. Прифаќањето на принципот за корпоративен внес во МКПК ја истакна потребата од понатамошно испитување на дефиницијата и употребата на корпоративната определница (наслов). Ова беше проект за научник, лингвист и предан каталогизатор, а Ева Верона од Народната и универзитетска библиотека во Загреб ја прифати оваа задача. Нејзиниот ракопис, напишан на англиски јазик, беше редактиран во Службата на УБК и издаден во 1975 год. како "Cognitive Headings...A Comparative and Critical Study" ("Корпоративни определници... компаративни и критички студии"). Ова можеби беше последната важна студија преземена или побарана на оваа тема.

Една препорака на МКПК (*Листа на еднакви определници за повисоки правни ители на европскиите земји*) беше проект прифатен од Комитетот за каталогизација на УССР во 1966 год. (претходеа преднацрти, извештаи и одложувања). Со поддршката на Службата на УБК и проспектите за издавање, Комитетот на УССР ја заврши својата работа и листите циркулираа за прифаќање, потврдени преку Службата на УБК (редакторската работа беше преземена од еден британски библиотекар) беа издадени во 1975 год.

Едно барање пристигна од Ревизиониот комитет на англо-американските правила на каталогизација (ААПК) за ново издание на *Личниите имиња* (последното издание се појави во 1967 год.), кое ќе биде одбележено во ААПК како правилник за употреба на имињата. Како одговор на тоа беше подготвен ревидиран текст кој го следеше истиот период како и другите проекти - секој внес беше проверен од некој национален експерт и неговото одобрување беше наведено во внесот. Упатството *Личниите имиња: национална употреба за внес во каталози* од 1977 година ги разјасни проблемите

на кои се наидуваше при редакџијата и печатењето на сите наши публикации.

РАЗВОЈОТ НА ИСБД

Првата задача на Секретаријатот за каталогизација беше да ѝ помогне на работната група на МСЕК во подготвувањето на стандардот за библиографски опис. Нејзините членови составени од делегатите на МСЕК беа многу енергични и работеа брзо и ефективно. До декември 1971 год., првото издание на ИСБД, издадено од Комитетот за каталогизација при ИФЛА, беше дистрибуирано ширум светот за коментари и со препораки и барање да се имплементира.

Во почетокот на 1972 г. Британската и Германската национална библиографија известија дека го применуваат овој стандард, а набрзо следуваше прифаќање и од други библиотеки (сите членови на работната група држеа влијателни позиции во организациите на нивните национални библиотеки). Ова непосредно претставување, особено во Британската национална библиографија со нејзината светска циркулација ѝ даде на програмата ИСДБ замав кој таа никогаш не го загуби. На три страници во *International Cataloguing 2 (3) (1973)* беа наведени земјите во кои се користи стандардот и други во кои се разгледуваше негово воведување во националните правила за каталогизација.

Брзото прифаќање на ИСБД не се случи само поради неговата непосредна примена, но и поради неговата погодност. Тоа беше нешто кое меѓународното друштво за каталогизација го бараше и кое му се бендиса. За многу кратко време се појавија нацрти - приватни и официјални за стандарден библиографски опис за разни форми на библиотечни материјали. Комитетите на ИФЛА одбраа работни групи да ги разгледаат барањата за периодични публикации, карти, музика, ретки книги, не книжна граѓа. Се заинтересираа и други организации и еден нацрт за ИСДБ кружеше преку комитетот на ISO/TC46. *International Cataloguing* постојано даваше извештаи за оригиналниот и новите ИСБД со барање за коментари на нацртите. Стана неопходно да се прави разлика меѓу текстовите и материјалите. Затоа *International Cataloguing 2 (2) (1973)* објави дека во иднина ИСБД ќе се разликуваат по иницијалите како: ИСБД(М) (оригиналот), и другите - ИСБД(С), ИСБД(НГ) итн. Исто така беше потребно да се одбележат преводите на ИСБД и да се нагласи дека овие мора да се пријават и да се авторизираат од ИФЛА.

Не одеше сè без проблеми. Во оригиналниот текст кој се користеше имаше доста зборови кои различно се интерпретираа. Затоа во 1973 год. се одржа конференција за ревизија на текстот и во 1974 г. беше издадено "првото стандардно издание" на ИСБД(М) со препознатливата портокалова

корица. Во исто време се појави и првото издание на ИСБД(С) со сина корица.

Развојот на ИСБД во овие три години претставуваше учење преку искуство. За членовите на работните групи тоа претставуваше концентрирано проучување на нацрти, активно учество на состаноци каде се дискутираше на разни јазици (но најмногу на англиски и француски по потреба со преведувачи). За библиотечната заедница тоа беше следење како се менуваат процесите на традиционалната каталогизација и чекање да ги даде своите коментари и критики, а за УБК одредување на обемот до кој треба да бидат помагани работните групи (во секоја ИСБД имаше член од УБК за соработка), настојување да се спазат роковите, да се организира дистрибуцијата на нацртите и најпосле во давање редакциска помош за подготвувањето текстови, избирање на примери, печатење и издавање. Секој текст откако ќе се појавеше, се усовршуваше по содржината, логичката презентација и изгледот.

Се појавија проблеми од дипломатски карактер. Во почетокот додека немаше особен интерес за работните групи во ИФЛА изборот на нивните членови беше едноставен користејќи ги воспоставените контакти на ИФЛА. Кога веќе нивната работа излезе во јавноста и беше признаена, се јавија тешкотии. Службата на УБК не можеше секогаш да знае за националните ривалства или за важноста на некое лице во националните ситуации. Но сепак успевавме да ги убедиме источноевропските земји во нашиот избор на работната група (вистинската личност од каталопшка гледна точка). Фондовите на Службата на УБК беа достапни за трошоците на членовите, но тие често не ги бараа. Прогресот не ќе беше можен ако не беше дарежливоста на организациите на националните библиотеки кои им овозможуваа на своите вработени, членови на работните групи, време и средства вклучувајќи и патни трошоци. (Тешкотиите за избор на членовите и дарежливоста на библиотечните организации се однесуваа на сите работни групи на УБК, а не само на ИСБД, но бидејќи овие најмногу се популаризираа, проблемот овде беше најочигледен).

Адаптацијата на ИСБД(М) на друг библиотечен материјал не беше лесна и работните групи почнаа да воведуваат разни приоди во описот на посебните делови на нивниот библиотечен материјал. Решение за ова предложи Ревизиониот комитет на ААПК**** (Англо-американски правила за каталогизација) во 1975, кој предложи да се воспостави основна рамка т.е. основен стандарден опис кој ќе го следи секој специјален ИСБД. Ова беше практично решение, финален креативен чекор во развојот на стандардниот библиографски опис. Еден нацрт на ИСБД(Г) беше поделен и презентираан за дискусија и за усвојување на состанокот во Париз на групата за ИСБД и претставниците на ААПК. Се постигна концензус дека секој ИСБД треба да

го следи ИСБД(Г). Ова беше разумно правило, но неговото прифаќање не беше без тешкотии.

ИСБД(С) претстави специфични проблеми, прво поради препреде-носта на материјалот и второ, поради противречниот приод кон записот за списанијата во Меѓународниот систем на податоци за списанија. Решение на проблемот за сериските публикации беше креирањето на "клучен наслов", кој беше наслов изработен според правилата за ИСДС. Кога беа создадени повеќе ИСДС-центри во националните библиотечни организации се појави раздвојување поради потребата од правење на два библиографски записи - еден кој ќе го користи "клучниот наслов" за ИСДС и другиот врз база на каталошките правила за национален запис.

Работната група за ИСБД(С) се согласи со заклучокот дека ИСБД(С) треба да се усогласи со ИСДС-записот и да се користи "клучниот наслов". На состанокот за ИСБД(Г) беше нагласено дека во ИСБД-фамилијата треба да се следи насловот како што се појавува на насловната страница ("стварен наслов"). Тоа беше тешка и болна дискусија следена со гласање. Рамката за ИСБД(Г) превагна, но како што покажуваат страниците на International Cataloguing конфликтот меѓу различни записи за сериските публикации продолжи до осумдесетите.

Прифаќањето на ИСБД(Г) беше последната важна промена и беше договорено да се остави период на консолидација додека националните библиотечни организации ги комплетираат своите студии и подготовки за воведување на новите стандарди за опис во каталошките правила и националните библиографии. ИСБД(М) ревидиран према (Г) беше издаден во 1977 г. Беше договорено да нема промени на текстот следните пет години. Службата на УБК требаше да ги прибира коментарите и преводите. Таа исто така ја прифати задачата да одговара на критиките кои се јавуваа во библиотечните списанија дека ИФЛА станала организација за "стандарди". Многу време беше потрошено во објаснување дека документите на ИФЛА беа препораки за "стандардна практика".

ДРУГИ АКТИВНОСТИ НА СЛУЖБАТА НА УБК ПРИ ИФЛА; проекти, публицитет, договори, поддршка

Развојот на ИСБД доминираше во раните години, но постоеја и други проекти предложени преку ИФЛА од национални тела и од УНЕСКО. Службата на УБК постојано промовираше и потпомагаше такви проекти кое водеше кон проширена редакторска работа и издавачка дејност. Резултатите не беа неопходно бестселери, а многу од нив се однесуваа на библиотечни специјалисти и каталогизатори. Во некои случаи завршени проекти пропаднаа (со направени препораки но игнорирани), понекогаш

бидејќи во меѓувреме беше најдено полесно решение преку компјутеризацијата. Еден проект предложен од Комитетот за механизација при ИФЛА во 1972 год. - Стандардизација на одредницата за содржината, се прошири и стана УНИМАРК (за првпат печатен во 1977). Управниот одбор на Меѓународниот МАРК во 1975 г. отпочна серија на научни проекти, а службата на УБК го претставуваше Комитетот и играше улога на благајник и издавач на резултатите.

Се појави потреба да се популаризира и да се објаснува програмата на УБК. Секогаш имаше можности за предавања (само неколку во САД и Канада донесоа приход), а се одржуваа конференции, средби и семинари, некои од нив корисни и незаборавни како на пример Регионалната конференција на Карибите во 1974 г. и во Сингапур во 1975, Светскиот семинар на ИФЛА во Кореја во 1976 (прв состанок на ИФЛА одржан надвор од Европа), Големият конгрес на библиотекари во Бразил 1975 г., една интимна група за дискусија во Будимпешта 1976 г. Учеството на некои конференции (како излагачи или консултанти) понекогаш се наплаќаше, но почесто се плаќаше само патот и престојот и се користеше гостопримството на колегите.

Постојан проблем на Службата на УБК беше и финансирањето и барањето извори на финансирање. Издавачката програма постоеше, но според природата на материјалите и трошоците за печатење беа големи и, освен ИСБД, изданијата не се продаваа во поголем тираж. Подготвувањето на сепарати поевтини за издавање во серијата Повремени материјали направи некој додатен приход. Постоеше договор со УНЕСКО за посебни проекти како на пример International Target Audience Code, печатен во *Повремени материјали* бр. 1, како и еден годишен придонес од УНЕСКО за Службата на УБК во улога на "клириншка куќа" за библиографски информации.

Поочигледно беше зголемувањето на финансирањето што ИФЛА ја добиваше за УБК од зголемениот број на национални библиотечни организации од 1975 г. наваму, а и понатаму постоеја грантовите од СБИ. Националните библиотеки беа дарежливи кон УБК на други начини - со вклучување на членови во работни групи, со дозволување на персоналот да помага во организација на состаноците на УБК, како преведувачи и помошници на конференции, како второстепени членови на персоналот на УБК за пократок или подолг период, додека пак Британската библиотека и понатаму ги обезбедуваше просториите, општите служби и помош во персонал. Откако се консолидираше Службата на УБК се подобрија условите на нејзиниот персонал. Условите за работа и платите се изедначија со оние на Британската библиотека. Се зголеми бројот на персоналот: два научни асистенти со полно работно време, библиографски помошник со скратено работно време, секретар, помошен службеник и јас со полно работно време.

Новиот статут на ИФЛА од 1976 год. изнесе нови проблеми (еден позитивен резултат беше навременото издавање на публикациите на УБК). Одредувањето на позицијата на Службата на УБК и нејзиниот однос кон другите секции од целосната структура беше тежок бидејќи се зафатија новите службеници со административните тешкотии на комуникациските и хиерархиските функции. Резултатот беше купишта извештаи со документи дистрибуирани до секции, оддели, професионални одбори, извршни одбори и до финансиски тела. Документот на две страници, Статут на Управниот одбор на УБК од декември 1977 г., беше јасен во одредувањето на одговорностите за планот на УБК, но не беше ефективен. Колку многу напори и да се вложуваа во комуникациите остана дилемата дека не е можно еден комитет на волонтери кои работат на далечина и во нивното слободно време, а се среќаваат повремено, да ја одржува организацијата и да ги врши секојдневните работи на професионална единица со полно работно време. Премногу се зависеше од поединци и од нивната добра волја.

МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НАЦИОНАЛНИТЕ БИБЛИОГРАФИИ НА УНЕСКО/ИФЛА, 1977

Три години Службата на УБК ја организираше својата работа на подготвување на конференцијата на УНЕСКО со редовно одржување на планираните средби. Посебни придонеси на Службата на УБК беа: подготвувањето на работниот документ за конференцијата со комплет препораки за стандардизација на националните библиографии, подготвувањето на еден од основните документи Стандардизација на активностите кои се однесуваат на библиотеките и националните библиографии (издаден во јули 1976 г., а ревидиран во јули 1977 г.) и навременото печатење на пет ИСБД за конференцијата.

Реструктурирањето на УНЕСКО со воспоставувањето на Генералната информативна програма ја упрости и подобри процедурата на планирање. Од фондовите на УНЕСКО беа обезбедени трошоците за делегатите од земјите во развој, а една канадска агенција ги обезбеди другите. Останатите присуствуваа во интерес и на трошок на сопствените библиографски агенции. Конференцијата беше успешна во однос на прифаќање на практични чекори кон уверување дека националните библиографии ќе бидат многу повеќе слични во начинот на кој тие ќе ги презентираат нивните основни информации и во стилот и содржината на библиографскиот внес. Со подеднаква важност беше поставена и серија на проекти и препораки кои влијаеја на развојот во осумдесетите - друга страница во историјата на Програмата на УБК при ИФЛА. Непосредно по конференцијата, Службата на УБК го подготви финалниот извештај, а потоа Упатства за националните библиографски агенции и националните библиографии беа издадени од УНЕСКО во 1979 г. Понатамошна иницијатива на УНЕСКО беа серија семинари во Аф-

рика почнувајќи со Нигерија во 1978, Сенегал во 1979, и со воспоставувањето на Постојаната африканска конференција за библиографска контрола (ПАКБК)****. Членовите на оваа група беа тие кои придонесоа за влегувањето во афричките законодавни и извршни тела, печатена од Службата на УБК во 1980 г.

ДЕНЕШНИ ПЕРСПЕКТИВИ

За Националните библиографски служби се одржа и друга меѓународна конференција во Копенхаген 1998 г. По 21 година од одржувањето на поранешната конференција технологијата драматично се измени, обемот на информативните материјали е поширок, поразличен, пораспространет, но концептот на УБК остана ист: "... долгорочна програма за развојот на светски систем за контрола и размена на библиографски информации...". Оние од нас кои беа на конференцијата на УНЕСКО во 1977 г. не ќе се чувствуваа дека не им е местото овде.

Од друга страна каталогизирањето денеска многу се разликува од она од пред триесет години. Компјутеризацијата која толку нетрпеливо ја очекувавме ја измени практиката на начини кои воопшто не можевме да ги предвидиме. Сега постојат библиотечни системи каде прифатените национални библиографски записи се прибираат од централизираните агенции за прибирање на податоци и се дистрибуираат преку набавувачите на книги. Од таа гледна точка мора да заклучиме дека во некои земји се постигнати главните цели на УБК.

Денеска каталогизаторот во еден библиотечен систем малку знае за тешкотиите од дискусиите кои се одвиваа пред 25 години, едвај препознавајќи ги иницијалите "ИСБД" и може да не слушнал за УБК (за жал). Во креирањето на името и иницијалите Херман Либерс имаше една замисла и еден практичен сон. Тој има право да се гордее со својата инспирација.

* IMCE - International Meeting of Cataloguing Experts (*Меѓународен состанок на експерти за каталогизација*)

** CRL - Council on Library Resources (*Совет за библиотечни ресурси*)

*** ICCP - International Conference on Cataloguing Principles (*Меѓународна конференција за принципи за каталогизација*)

**** AACR - Anglo-American Cataloguing Rules (*Англо-американски правила за каталогизација*)

***** ASCOBIC - African Standing Conference on Bibliographic Control (*Африканска конференција за библиографска контрола*)

Превод: Верка Стаменковска
НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје

УДК 01(497.7)(091)

ДЕЈНОСТ НА БИБЛИОГРАФСКИОТ ЦЕНТАР ПРИ НУБ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - СКОПЈЕ

Софче Марковиќ

Елизабета Стоименова

Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје

Службата Библиографија е формирана 1949 година, како посебна организациона единица во рамките на организационата поставеност на Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје. Потребата од формирање Библиографска служба произлегува од пренесените законски обврски на НУБ "Св. Климент Охридски" како Национална библиотека на Република Македонија да подготвува и да издава македонска национална библиографија.

Во изминатиов период службата прерасна во современ Библиографски центар, кој е организиран според меѓународните препораки за организирање на националните библиографски центри. Овие меѓународни препораки се имплементирани во базичните принципи при структурирањето на основите на Македонската тековна библиографија (МТВ). Квалитетната стручна поставеност на Библиографскиот центар одигра значајна улога во општиот професионален растеж и развој на Националната библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје.

Клучни зборови: Библиографски центар, дејност, Македонија

Македонската библиографија се подготвува и издава во три сегментни:

- Македонска тековна библиографија;
- Библиографија "Македоника";
- Ретроспективна библиографија на Македонија со посебен дел - Специјални библиографии.

Македонска тековна библиографија

Македонската тековна библиографија се изготвува врз територијален принцип од граѓата на македонскиот задолжителен примерок на издадени публикации на територијата на Република Македонија. Првиот том од

Македонска библиографија е издаден во 1951 год. под наслов: "Македонска библиографија од ослободувањето до крајот на 1949 год." и опфаќа документи издадени во периодот од 1944 до 1949 год. Библиографската граѓа е поделена во 9 групи според областите и науките а внатре во групите единиците се средени азбучно. Во следниот том (за 1950/51 год.), библиографскиот материјал е подреден според групите на УДК (Универзална децимална класификација), а во рамките на групите, библиографските единици се средени азбучно. Во периодот од 1950 до 1971 год., Македонската библиографија излегува во двегодишни свески. Од 1970/71 серијата се проширува со содржини од зборници, годишници, полиграфски литературни дела и др. Од 1972 год. се подготвуваат свески за монографии и статии од сериските публикации.

Во 1978 год. Народната и универзитетска библиотека "Климент Охридски" пристапува кон усвојување на нова концепција за Македонската тековна библиографија, заснована врз препораките на Меѓународниот конгрес за национална библиографија (Париз, 1977). Од 1980 год., Македонската библиографија се подготвува во 3 серии и тоа:

- 1. серија Монографски публикации во две шестмесечни свески годишно;
- 2. серија Статии и прилози во четири тримесечни свески годишно;
- 3. серија Сериски публикации една свеска годишно/двегодишно.

Промената на периодичноста на издавањето на Македонската библиографија Статии и прилози, влијаела на начинот на обликување на свеските кои од 1989 год. се придржуваат кон меѓународните стандарди.

Првата свеска од Македонска библиографија **2. серија - Статии и прилози** го опфаќа материјалот од ослободувањето до 1949 год., излезена е во печат во 1951 год. и содржи 610 библиографски единици од шест изворници. Денес бројот на библиографски извори за оваа серија изнесува 184 наслови од списанија и околу 140 зборници, а бројот на б.е. за една година изнесува околу 6.000.

Библиографијата Статии и прилози има селективен карактер. Селекцијата се врши на две нивоа. Првата селекција се врши при изборот на наслови сериски публикации за изворници, а втората при избор на статии и прилози од избраните наслови сериски публикации. Целосно се застапуваат прилозите од научните и стручни списанија, селективно од научно-популарните и од списанијата за деца, а не се ексерцираат содржините од публикациите наменети за забава, весници, училишни и фабрички билтени и сл.

Библиографската граѓа се обработува според "Упатства за примена на ИСБД-и во описот на составните делови": "Pravilnik i priručnik za izradu abecednik za izradu abecednih kataloga : 1. dio Odrednice i redalice" / Eva Verona.

Содржините на библиографската граѓа вклучена во Македонска библиографија Статии и прилози, се обработуваат по системот на УДК (Универзална децимална класификација). Библиографијата е структурирана според стручните групи на УДК, а во рамки на групите, библиографските единици се подредени азбучно. Библиографските единици во свеските од една календарска година се со продолжена нумерација. Библиографските единици се изработуваат автоматизирано на сметач, при што записите на библиографските единици содржат идентификациски броеви. Исписот е подготвен со програмска поддршка на COBISS (Kooperativni online bibliografski sistemi in servisi), којшто го одржува IZUM (Univerzitetni institut informacijskih znanosti - Maribor).

Од десетгодишното искуство во примената на автоматската обработка за подготовка на "Македонска библиографија - Статии и прилози", во локалната база на податоци се внесени 60.000 б.е. Статиите и прилозите се селектирани, класифицирани според УДК, предметизирани, библиографски опишани, содржат регистри, и се редактирани. Податоците се структурирани според библиографскиот формат COMARC, кој претставува модификација на форматот UNIMARC.

Како помошни инструменти во рамките на Библиографскиот центар се формираат и се ажурираат голем број прирачни картотеки и каталози, и тоа:

- нормативна картотека на македонски автори (индивидуални и корпоративни), и
- картотека на меѓународни стандардни броеви за македонските сериски публикации (ISSN).

Секоја свеска од серијата Статии и прилози содржи: Регистар на автори (кириличен и латиничен); Предметен регистар и Регистар на библиографски извори.

Регистарот на автори содржи имиња на лица кои учествувале во духовното создавање на содржините на статиите и прилозите, како и имиња на автори застапени во библиографската забелешка.

Предметниот регистар информира за содржината на статијата или прилогот. Тој се изработува според одредени поими или предмети искажани преку определници. Темата или предметот можат да се искажат со една или повеќе определници. Определниците во регистарот може да се дообјаснат преку подопределници. Со изработка на Предметниот регистар за статии и прилози се започна во 1993 год., и се користи искуството на НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје и прирачниците: "Pravila za definisanje predmetnog sadržaja dokumenata" - Ljiljana Kovačević, Sofija Todorović; "Pravila za izradu

predmetnog registra bibliografije knjiga i članaka" - Nevenka Skendžić и "Предметни каталог у библиотеци општег типа" - Дивна Глумац.

Регистарот на библиографски извори содржи библиографски опис на сериски публикации изготвени според стандардот ISBD(S) (Меѓународен стандарден библиографски опис на периодични публикации и низи публикации) и монографски публикации опишани според стандардот ISBD(M) (Меѓународен стандарден библиографски опис на монографски публикации). Последната, четвртата свеска од годината содржи Кумулативен регистар на библиографски извори примени во текот на годината од кои е ексцерпирана библиотечна граѓа за четирите свески.

Македонската библиографија **3. серија Сериски публикации** содржи наслови на публикации издадени во Република Македонија во календарската година. Преку следење и регистрирање на сериските публикации, на македонската и светската јавност се овозможува увид во обемот на овој дел од издавачката дејност. Како дел од тековната национална библиографија и оваа серија се подготвува според територијалниот принцип. Во неа без селекција се вклучуваат наслови на сериски публикации од списанија, весници, зборници, годишници, билтени, алманаси, од фабрички билтени и др.

Содржината на библиографскиот запис е **библиографски опис** изготвен според ИСБД(С) - податоци за објавените броеви во тековната година преку библиографска забелешка. Библиографските единици се средени азбучно (за публикации печатени со кирилско писмо) и абецедно (за публикации печатени со латинско писмо).

Библиографијата содржи четири регистри: именски, регистар на издавачи, регистар на печатници и стручен регистар.

Именскиот регистар содржи имиња на уредници, членови на редакциски одбори, како и имиња на автори кои се застапени во библиографската забелешка.

Регистарот на издавачи ги содржи местата каде се издадени публикациите кои се среќаваат во библиографијата.

Регистарот на печатници дава информација каде се отпечатени сериските публикации.

Стручниот регистар според УДК дава преглед на областите застапени според Универзалната децимална класификација.

Библиографија "Македоника"

Библиографијата "Македоника" е посебен дел од националната македонска библиографија, која содржи податоци на публикации издадени надвор

од границите на Република Македонија, при што е задоволен еден од следните критериуми: да се напишани на македонски јазик; авторот да е Македонец или граѓанин на Република Македонија; според содржината да се однесуваат на Македонија и Македонците. Крајната цел е да се анимира интересот кон севкупната македонска културна историја, уметност и наука, да се презентираат информациите преку информативните продукти пред целокупната јавност за да се зголеми интересот на нашите научни работници.

Со истражување и библиографска обработка на публикациите за "Македоника" се започнува од 1969 год., а кадровски се оформува оваа организациона единица во 1972 година. Истата година се отпочнува со обработка на две серии од "Македоника": Југословенски публикации за Македонија (ЈПМ) и Странски публикации за Македонија (СПМ).

Првата свеска, од првата серија на "Македоника", излезена е од печат 1985 год. Од неодамна се започна со изготвување на Национална библиографија на Македонија - "Македоника" и публикацијата "Македоника - информативен билтен". Извори кои се користат за изготвување на овие библиографии се:

- Национални библиотекарски монографски и сериски публикации;
- Специјални библиотекарски од балкански земји;
- Интернет-бази на податоци;
- Каталогски од разни издавачки куќи;
- Други информативни средства.

Библиотечната граѓа која се вклучува во Националната библиографија "Македоника" се обезбедува преку евидентирање и презентирање на она што ќе се пронајде како информација преку изработка на публикацијата "Македоника - информативен билтен". Оваа публикација претставува база на податоци со селективен карактер за вклучување во Националната библиографија "Македоника".

Библиографскиот опис на секоја единица се прави според усвоените светски стандарди за формална обработка на библиографскиот опис (ISBD) и според светските стандарди за предметна класификација (УДК, предметен систем) што ги применува Библиотеката. Во библиографскиот запис се изработува уште еден елемент "анотација" на библиографската единица.

Библиографски опишаниот материјал од публикацијата "Македоника - информативен билтен" во службата Македоника се структурира во две серии: *Серија на монографски публикации* и *Серија на списанија од сериски публикации*.

Корпусот на секоја серија се структурира според научни области преземени од верификуван класификационен систем. Секоја свеска од сериите содржи придружни елементи: Регистар на автори, Предметен регистар и Регистар на периодични публикации.

Регистарот на автори содржи имиња на лица кои се творци на содржините на статиите и другите прилози.

Предметниот регистар содржи предметни определници кои најсуштински ја искажуваат содржината на библиографската единица.

Регистарот на периодични публикации ги содржи насловите на сериските публикации кои служат како извори на информации од каде се црпи податоците за серијата.

Ретроспективна библиографија на Македонија

Ретроспективната библиографија на Македонија обезбедува информации за целокупното печатено книжевно творештво на територијата на Македонија до 1944 година.

Ретроспективната библиографија на Македонија до 1944 год. се обработува и публикува во три сегменти:

Ретроспективна библиографија на Македонија - монографски публикации,

Ретроспективна библиографија на Македонија - сериски публикации,

Ретроспективна библиографија на Македонија - списанија помеѓу две светски војни издавани на територијата на Република Македонија.

Публикациите на Ретроспективната библиографија на Македонија содржат прилози публикувани на етничко-географската територија на Македонија до ослободувањето. Содржи прилози од областа на науката, стопанството, образованието, политиката, историјата, книжевноста, осврти на монографии, списанија и др.

Библиографските единици вклучени во библиографијата се изработуваат според меѓународните "Упатства за примена на ИСБД-и во описот на составните делови".

Записот на секоја библиографска единица ги содржи следниве елементи:

- реден број,
- индекс УДК,
- библиографски опис и анонсација.

Библиографските единици се средени според примарниот систем на групите во УДК. Во секоја група библиографските единици се средени азбучно.

Составен дел на библиографијата се Регистарот на автори и Предметниот регистар.

Регистарот на автори содржи имиња на лица кои се творци во духовното создавање на содржините на статиите и другите прилози, како и имиња на автори застапени во библиографската забелешка.

Предметниот регистар информира за содржината на библиографската единица. Тој се изработува според одредени поими или предмети искажани преку определници. Темата или предметот можат да се искажат со една или повеќе определници. Определниците во регистарот може да се дообјаснат преку подопределници.

Посебен сегмент од Ретроспективната библиографија на Македонија е аналитичката обработка на позначајни наслови сериски публикации како "Македонски преглед" (1924-1930) и "Јужен преглед" (1927-1939).

Специјални библиографии

Покрај подготовката на трите дела од Националната библиографија на Македонија, Народната и универзитетска библиотека "Св. Клемент Охридски" подготвува и издава поголем број Специјални библиографии.

Првите Специјални библиографии датираат од шеесетите години на XX век.

Досега се обработени и издадени библиографии на Статии и прилози од весникот "Нова Македонија" 1944/1948 год. Продолжува библиографската обработка на изданијата на весникот "Нова Македонија" од 1949 и 1950 год.

Библиографскиот опис на секоја единица се прави според усвоените светски стандарди за формална обработка на библиографскиот опис (ISBD), и светски стандарди за предметна класификација (УДК, предметен систем) што ги применува Библиотеката. Во библиографскиот запис се изработува уште еден елемент - "анотација" на библиографската единица. Корпусот на библиографијата е подреден според научни области преземени од верификуван класификационен систем. Составен дел на библиографијата се Регистарот на автори и Предметниот регистар.

Регистарот на автори содржи имиња на лица кои се творци на содржините на библиографската единица.

Предметниот регистар содржи предметни определници кои најсуштински ја искажуваат содржината на библиографската единица.

Специјалните библиографии ја дополнуваат богатата библиографска дејност на Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје, која опстојува и се развива од нејзиното формирање до денес.

Денес во службата Библиографски центар се вработени 14 лица, 12 со ВСП од кои 1 магистер, 2 виши библиотекари и 2 лица со ССП. Библиотечните работници во овој Центар, тимски ја извршуваат оваа огромна и значајна библиографска дејност, што е од големо значење за културата, науката и образованието во Република Македонија.

Литература:

1. Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје / главен и одговорен уредник Вера Калајлиевска, Скопје 1994;
2. Македонска библиографија 2. серија Статии и прилози;
3. Македонска библиографија 3. серија Сериски публикации;
4. Библиографија "Македоника";
5. Ретроспективна библиографија на Македонија

Summary

UDK 01(497.7)(091)

Activities of the Bibliographic Centre in "Sv. Kliment Ohridski" National and University Library - Skopje

Sofche Markovik
Elizabeta Stoimenova

Macedonian Bibliography is publisher of the following publications:

- The Current Macedonian Bibliography;
- Bibliography "Macedonika";
- Retrospective Bibliography of Macedonia and other Special Bibliographic publications.

Keywords: Bibliographic Centre, activities, Macedonia

УДК 015-024(497.7)

ПРЕГЛЕД НА ОПФАТЕНИ БИБЛИОГРАФСКИ ЕДИНИЦИ ПО ОБЛАСТИ ВО МАКЕДОНСКАТА ТЕКОВНА БИБЛИОГРАФИЈА

- 2. серија Статии и прилози
(1990-1999 година)

Софче Марковиќ
Елизабета Стоименова

Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје

Во прегледот е наведена структурата на библиографски единици во Македонска библиографија 2. серија Статии и прилози по области, според Универзалната децимална класификација во периодот од 1990 до 1999 год. Од направената анализа може да се види застапеноста на статии и прилози по области во десетгодишниот период.

Клучни зборови: Универзална децимална класификација, статии и прилози

Меѓународната децимална класификација е единствен класификационен систем за организација на библиотечни каталози, библиографии и фондови на научно-документационите информативни служби.

Универзалната децимална класификација (УДК) ја искажува содржината на библиографската граѓа. Предметот на секоја библиографска единица најадекватно се определува преку примената на Универзалната децимална класификација.

Во Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" УДК се применува во содржинската обработка на библиотечниот материјал и формирањето стручен (УДК) каталог. Во Библиографскиот центар, системот УДК се применува од издавањето на првата Македонска библиографија од 1951 година, и продолжува до денес. Библиографските единици во 2. серија Статии и прилози се класирани во 9 главни групи според Универзалната децимална класификација, кои претставуваат посебни научни и стручни области.

Во периодот 1990-1999 година во 2.серија Статии и прилози се опфатени вкупно 43.594 библиографски единици¹, распределени според следниве УДК-групи:

- 0 Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации).
- 1 Филозофија.
- 2 Религија. Теологија
- 3 Општествени науки.
- 5 Математика. Природни науки.
- 6 Применети науки. Медицина. Техника
- 7 Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт
- 8 Филологија. Книжевност
- 9 Географија. Биографии. Историја.

1990 година

група	текст	бр. на б.е.	вкупно
0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	100	
1	Филозофија	34	
2	Религија. Теологија	10	
3	Општествени науки	828	
5	Математика. Природни науки	447	
6	Применети науки. Медицина. Техника	776	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	158	
8	Филологија. Книжевност	2334	
9	Географија. Биографии. Историја	189	
	В к у п н о	4876	

¹ За секоја година податоците се преземени поодделно од Македонска библиографија 2. серија Статии и прилози за 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998 и за 1999 година.

1991

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	145	
1	Филозофија	27	
2	Религија. Теологија	27	
3	Општествени науки	732	
5	Математика. Природни науки	159	
6	Применети науки. Медицина. Техника.	728	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт.	396	
8	Филологија. Книжевност	2048	
9	Географија. Биографи. Историја.	228	
	В к у п н о	3960	

1992

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации).	126	
1	Филозофија	18	
2	Религија. Теологија	38	
3	Општествени науки	721	
5	Математика. Природни науки.	114	
6	Применети науки. Медицина. Техника	527	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	274	
8	Филологија. Книжевност	1964	
9	Географија. Биографи. Историја	214	
	В к у п н о	3996	

1993

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	95	
1	Филозофија	26	
2	Религија. Теологија	54	
3	Општествени науки	810	
5	Математика. Природни науки	70	
6	Применети науки. Медицина. Техника	295	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	274	
8	Филологија. Книжевност	1648	
9	Географија. Биографи. Историја	234	
	В к у п н о	3506	

1994

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	108	
1	Филозофија	35	
2	Религија. Теологија	51	
3	Општествени науки	1158	
5	Математика. Природни науки	223	
6	Применети науки. Медицина. Техника	724	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	387	
8	Филологија. Книжевност	1558	
9	Географија. Биографии. Историја	205	
	В к у п н о	4449	

1995

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	111	
1	Филозофија	33	
2	Религија. Теологија	72	
3	Општествени науки	1222	
5	Математика. Природни науки	241	
6	Применети науки. Медицина. Техника	843	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	280	
8	Филологија. Книжевност	1875	
9	Географија. Биографии. Историја	203	
	В к у п н о	4880	

1996

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	125	
1	Филозофија	23	
2	Религија. Теологија	87	
3	Општествени науки	1230	
5	Математика. Природни науки	90	
6	Применети науки. медицина. Техника	594	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	306	
8	Филологија. Книжевност	1929	
9	Географија. Биографии. Историја	292	
	В к у п н о	4676	

1997

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	80	
1	Филозофија	45	
2	Религија. Геологија	56	
3	Општествени науки	958	
5	Математика. Природни науки	174	
6	Применети науки. Медицина. Техника	557	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт.	194	
8	Филологија. Книжевност	1518	
9	Географија. Биографији. Историја	177	
	В к у п н о	3759	

1998

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	187	
1	Филозофија	47	
2	Религија. Геологија	105	
3	Општествени науки	1385	
5	Математика. Природни науки	154	
6	Применети науки. Медицина. Техника	584	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	499	
8	Филологија. Книжевност	1439	
9	Географија. Биографији. Историја	169	
	В к у п н о	4569	

1999

0	Општо. (Наука. Организација. Духовни дејности. Знаци и симболи. Документи и публикации)	148	
1	Филозофија	73	
2	Религија. Геологија	133	
3	Општествени науки	1455	
5	Математика. Природни науки	142	
6	Применети науки. Медицина. Техника	741	
7	Уметност. Уметнички занаети. Фотографија. Музика. Игра. Спорт	488	
8	Филологија. Книжевност	1411	
9	Географија. Биографији. Историја	332	
	В к у п н о	4923	

Литература:

1. Поповиќ, Емил В.: Стручни каталог. Београд, 1982;
2. Универзална децимална класификација. Прво македонско средно издание. Скопје, 1986;
3. Македонска библиографија 2. серија Статии и прилози.

Summary

UDK 015-024(497.7)

**REVIEW OF BIBLIOGRAPHICAL UNITS IN THE
MACEDONIAN BIBLIOGRAPHY - the 2nd SERIES AT
ARTICLES AND SUPPLEMENTS ACCORDING TO
THE UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION
PERIOD OF 1990-1999 YEAR**

Elizabeta Stoimenova

Sofche Markovik

National and University Library "Sv. Kliment Ohridski" - Skopje

This review contains bibliographical units in the Macedonian bibliography - the 2nd series of articles and supplements according to the Universal Decimal Classification in the period of 1990-1999.

Keywords: *universal decimal classification, articles and supplements.*

УДК 01

РЕГИСТРИТЕ - СТРУКТУРАЛЕН ДЕЛ НА БИБЛИОГРАФИИТЕ

Органски дел на библиотекарските печатени изданија се регистрите и претставуваат составен и многу важен сегмент на целокупниот информативен систем. Кога се говори за библиографските изданија не смее да се запостави фактот а да не се напомене дека во секое библиографско издание потребно е постоење одреден минимум помошни инструменти-регистри.

Библиографија структурирана без одреден минимум помошни регистри би претставувала само наједноставен список на документи или наједноставна книга на регистрирани публикувани документи.

Регистрите се производи од имплементираните содржини во библиографијата па од таму можноста од составување мноштво регистри различни по својот вид: азбучни, предметни, комбинирани. Сите видови ја постигнуваат крајната цел на библиографијата т.е. имаат иста информативна функција. Полифункционалниот карактер на библиографиите е можен заедно со регистрите. Побарувањето релевантни документи низ содржините на корпусот на библиографијата го овозможуваат токму помошните регистри како примарен влез во нејзината структура. Непостоењето помошни инструменти кон корпусот на библиографското издание претставува и непостоење на современиот полифункционален карактер на библиографијата - корпусот на библиографијата структуриран преку библиотечните единици обработени според меѓународни правила за библиографски опис можат да го одредуваат бројот и видот на помошните регистри.

Хиерархиската низа елементи од библиографскиот запис претставува и хиерархиско отсликување во различните регистри. Па од таму по нивната природа тие се одредуваат според елементите од записот. На тој начин се изготвуваат: регистри на автори, регистри на наслови, регистри на издавачи итн. Создадената база на структурираните елементи на библиографскиот запис овозможува постоење на толкав број помошни регистри колкав е бројот на елементите.

Определбата на библиографскиот центар од составувањето, бројот и видовите регистри зависи од функциите на библиографијата.

Современото компјутерско автоматизирано библиографирање изврши впечатливо и решавачко влијание врз подобрувањето на информативната структура на библиографијата а особено врз зголемувањето на бројот на овие важни библиографски инструменти. Можноста од ефикасно автоматско колебинирање елементи од записот е огромна.

Што претставуваат регистрите? Тоа се одделни елементи од библиографскиот запис (пр. податоци за автори, наслови, елементи од импресумот одвоени од него во крајниот структурен дел на библиографското издание или во некои случаи и како посебен сегмент од библиографијата. Врз основа на овие претходни констатации можеме да заклучиме дека бројот на помошните регистри се одредува според бројот на поодделните елементи од библиографскиот опис. Тргувајќи од овие факти секој национален библиографски центар сосема независно, самостојно се определува за бројот и видовите регистри конструирани во библиографските изданија. Бројот и видовите регистри во библиографските центри се основните функции на библиографиите (информативна, оперативна, образовна итн.) од една страна и можностите на националниот библиографски центар. Компјутерското автоматизирано библиотечно работење денес овозможува ажурно и брзо библиографирање и изработување поголем број регистри, со што информативната структура на библиографските изданија значително добива во својот квалитет. Виртуелното составување регистри и можните колебинации од елементи на пр. колебинација автор со наслов, наслов со автор итн. го овозможува современиот автоматски компјутерски систем во библиотеките.

За значењето и важноста на регистрите одлучува ИФЛА. Првите препораки се нотирани во стандардот ИСО/999, во кој се одредени регистрите како прилози кон библиографските изданија (одделно). Потоа следат т.н. "Упатства за изработување помошни регистри" во кои се истакнуваат значењето на авторските регистри (индивидуални и колективни авторства) со нагласка за нивна колебинација со насловите на публикациите. Потоа следуваат препораки за изработка регистри на стандардни броеви на монографските публикации и периодични изданија т.е. регистри на ИССН и ИСБН. Се препорачува да се изработуваат и регистри на издавачи и дистрибутери со нивните адреси.

Во препораките недостасуваат идеи за составување регистри на аудио-визуелни материјали и друг вид некнижна граѓа.

Составувањето регистри со вкрстување повеќе елементи обезбедува сигурност при истражувањето документи од секаков вид, а истовремено одговараат на современите информативни потреби.

Мозаикот претставен преку различните видови регистри понуден во библиографските изданија илустрира пред сѐ современо популаризирање на документите.

Кога станува збор за видовите регистри не треба да ги запоставиме ниту предметните регистри како неделив дел од т.н. "Книга за книгите". Методологијата е на предметизацијата а во континуиран напредок кон нејзино усовршување. Континуираното усовршување е имплементирано во предметните регистри чија крајна цел е регистрирање на сите видови документи.

Постоенето предметни регистри имаат значајно место во системот на научните информации. Од таму тенденцијата кон создавање и кумулативни предметни регистри. Широката примена на методот на предметизација т.е. создавање голем број предметни определници, мноштво разнородни поими кои ги претставуваат разните науки бара унификација на истите со што би се постигнал целосен и точен одраз на документите вградени во корпусот наречен библиографија. Библиографијата е повикана принципиелно да одговори на современата состојба и на развојот на секоја национална публикувана литература во најширока смисла на зборот. Кај библиографиите со универзален карактер т.е. со универзално значење максимално се води сметка при одредувањето на бројот на предметните определници за предметниот регистар при што е неопходно почитување на семантичката теорија на адекватност за количеството информации и потребите на корисниците. Примената на принципот на определување предметни определници доведува до мултиплицирање на истите. Токму заради ова се приоѓа кон пермутација на предметните поими.

За успешна реализација на Програмата на Универзалната библиографска контрола потребно е проширување на инпутот на библиографиите преку зголемување на бојот на регистрите чија крајна цел е брза релевантна информација за задоволување на мноштвото специфични информациски потреби на корисниците.

Љубица Мојсова, виш библиотекар
НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје

УДК 024:004.738.5(497.7)

ИНТЕРНЕТ ВО НАРОДНИТЕ БИБЛИОТЕКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во оваа статија станува збор за користењето на Интернет во народните библиотеки од корисници и библиотекарџи.

Вовед

Народната библиотека во постојниот закон е дефинирана како институција која е наменета за задоволување на општообразовните, културните и на други потреби на корисниците главно преку книжен фонд, печатен или умножен на кој било начин.

Оваа формулација за карактерот на народната библиотека во денешни услови треба да биде значително променета и би требало да гласи дека е народната библиотека институција која служи за задоволување на потребите на корисниците од секаков вид информации. Тоа го потврдуваат и информациите со кои располагаме дека библиотеката во земјите на Западна Европа игра мошне значајна улога за развојот, не само на образованието, науката и културата, туку и на стопанството, со тоа што нивните услуги не се сведуваат само на традиционалното позајмување книги, туку обезбедуваат и проток на информации од сите области и за различни барања на корисниците. Голема помош на овој план претставува Интернетот и неговите бази на податоци.

Што е Интернет?

Интернет всушност претставува заедничка поврзаност на голем број компјутерски мрежи кои овозможуваат користење најразновидни податоци, во буквална смисла на зборот, од сите области. Секоја од мрежите се труди пристапот во неа да го направи што поедноставен со цел да го привлече вниманието на "посетителот".

Во последниве години драстичен е развојот на Интернетот, а можностите што ги пружа се најразновидни, од научно-истражувачки, директни контакти, електронска пошта, купување... до забава. Сето ова е достапно со

одредена минимална техника што во моментот ја имаат дваесетина народни библиотеки во Република Македонија.

Интернет и библиотеките

Смислата на постоењето и функционирањето на библиотеките се состои во нивната можност за што поуспешно задоволување на барањата на корисниците. Тоа подразбира, покрај традиционалната форма - книгата, и задоволување на бројни други барања што ги имаат корисниците, а до кои може да се дојде благодарение на технолошките достигнувања.

Од друга страна, тоа пак значи, реорганизација на самата библиотека за следење на новите технологии, или со обични зборови кажано, воведување нови облици на дејствување, што бара посебна едуцираност на библиотечните работници и нивна трансформација во информатори, а самите библиотеки во библиотечно-информативни центри.

Во прилог на следење на промените во библиотеките и нивно успешно инкорпорирање во редовните програмски активности уште во 1996 година, Институтот отворено општество на Македонија им додели грантови на 20 народни библиотеки во Република Македонија кои се состоеја од компјутер и печатач, а за кратко време и најнеопходната опрема за приклучок на Интернет.

Првиот грант за бесплатен Интернет преку провајдер на ИОО Македонија беше во 1998 година, кој беше продолжен уште една година, што значи 20 народни библиотеки имаа приклучок на Интернет две години.

Моментално состојбата е следна: само три народни библиотеки имаат пристап на Интернет и тоа библиотеката во Гевгелија со уплатен бизнис пакет преку МТ-нет, со сопствена веб-страница (<http://www.biblioteka.edu.mk>), библиотеката во Тетово, преку локален провајдер и библиотеката во Штип која има 24 часовен пристап и служи како субпровајдер за корисници од Штип.

Кои се придобивките од грантовите?

- Примарна придобивка секако е првиот контакт со компјутер (дотогаш во ниедна народна библиотека немаше таква опрема);
- можноста за дополнување на опремата и изнаоѓање решенија како да стане достапна и до корисниците (создавање првични бази на податоци во самата библиотека);
- користење Интернет за сопствени потреби и за барањата на корисниците и слично;

- воведување иновации во популаризацијата на книгата (изготвување листи на најнови книги и сл.).

Заклучок

Имајќи ја предвид состојбата во народните библиотеки во Република Македонија неминовно се наметнува едно обично прашање: Кои се можностите што им ги пружа Интернетот?

Би можело да се каже неограничени. Прашање беше како ќе се совлада преминот од еден традиционалистички пристап на задоволување на информативните потреби на корисниците во друг, кој бара редовна и поинтензивна едукација односно самоедукација. Второ и мошне битно прашање е што беше мал бројот на библиотечните работници кои имаа познавања од англискиот јазик. И трето: тоа беше едноставно предизвик за промена кон подобро. Потребата за користење на Интернет-мрежата беше добра причина за посетување курсеви за англиски јазик кои беа организирани за сите вработени во одредени библиотеки (на пр. библиотеката во Гевгелија). Покрај тоа, скоро сите библиотечни работници посетуваа курсеви за компјутерските програми (WORD; EXCEL и др.), а од страна на ИОО - Македонија беше организирана обука за Интернет за сите народни библиотеки. Тоа значи дека за кратко време голем број библиотечни работници од народните библиотеки ги добија основните познавања од компјутерските програми и Интернет.

Во овој период во Република Македонија се инсталираа повеќе веб-страници на македонски јазик, така што пребарувањето веќе е многу олеснето.

Исто така сопствениците на голем број бази на податоци, инсталирани на Интернет, сиве овие години наназад прават многу промени во подобрување на самата форма и содржина на страницата со единствена цел поедноставување на пристапот до бараната информација.

Заради сево ова треба да се направи напор да има народната библиотека редовен пристап на Интернет.

Summary:

THIS ARTICLE CONCERN THE POSITION AND USE OF INTERNET AT THE PUBLIC LIBRARISES IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.

Слободанка Дуева, виш библиотекар
Матична библиотека "Гоце Делчев" - Гевгелија

УДК 025.22

ЗАДОЛЖИТЕЛНИОТ ПРИМЕРОК И ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА

Според Генералната конференција на ООН за образование, наука и култура, одржана во 1970 година, библиотеките во поглед на своите фондови и функции можат да бидат: национални, народни, библиотеки на установи за високо образование, општонаучни, специјализирани и училишни библиотеки.

Националната библиотека, покрај другите функции, претставува збирка на севкупниот пишан (независно на каков медиум) материјал на еден народ односно една држава, со цел да го собира, обработува, заштитува, чува и да го дава на користење. Еден од начините на комплетирање на значаен дел од нејзиниот фонд е регулиран со посебен закон кој ги обврзува печатарите или издавачите да ѝ доставуваат примерок од секој печатен или од материјал умножен на друг начин. Добивајќи го, таа (освен неговата заштита, користење и чување) има обврска да го регистрира во национални библиографии, а во последните децении од минатиот век и во автоматизирани бази на податоци. Ваквиот законски регулиран начин на комплетирање на фондот се нарекува *задолжителен примерок*.

Постојат повеќе сродни дефиниции за задолжителниот примерок. Како најсоодветна може да се каже дека е онаа која вели дека е тоа примерок кој издавачот/печатарот има обврска врз основа на законска регулатива да го достави бесплатно до секоја организација определена со закон заради заштита, чување и користење. Можеби од оваа дефиниција треба да се из земе зборот *бесплатно* зашто задолжителниот примерок може да биде бесплатен (најчесто), а може да биде целосно или делумно платен, во зависност од важечките закони или направените договори во државата.

Потеклото на задолжителниот примерок треба да се побара во подалечното минато. Уште во Римското Царство со закон биле предвидени строги казни за оние кои со збор или писмено нанесувале јавна навреда или срам. Овој пример подоцна го применувале и црковните власти кои ги осудувале таквите јавно објавени материјали. Цензурирањето на сè што добива

јавност е сè понагласено и во наредниот период. Така, уште во 14. век, се појавуваат почетоците на превентивната цензура без која не било можно некое дело да се објави ако претходно не се добие дозвола од одредена институција. Како потврда на тоа, најчесто на насловната страница на книгата стоел изразот *кум лиценција* (cum licentia), кој означувал дека е таа печатена со дозвола на световните или црковните власти. Според некои извори, правото на цензура за прв пат го добива Парискиот универзитет во 1323 година. Со појавувањето на печатниците, превентивната цензура добива ново значење. Дури тогаш започнува систематски да се дефинираат и применуваат прописите за цензурирањето, бидејќи на властите им станало јасно колкаво значење може да имаат отпечатените материјали. Пред пуштањето во јавност, еден примерок од отпечатената публикација се давал на институцијата задолжена за цензура каде се споредувал со оригиналниот, претходно предложен ракопис за печатење. Тој цензуриран примерок останувал кај цензорот како награда за неговиот труд, а едновремено и како обврска за чување и заштитување на отпечатените публикации. Врз основа на претходно кажаното, нема да се погреша ако се каже дека е цензурираниот примерок претходник на задолжителниот примерок.

Како прв законски акт со кој се бара да се прибираат печатените работи во библиотеките се смета наредбата што ја донел францускиот крал Франсоа I на 28 декември 1537 година. Со оваа наредба францускиот крал вовел нов принцип за збогатување на библиотечните фондови. Тој им наредил на печатарите и книжарите да ја депонираат во библиотеката на дворецот Блоа секоја книга што се продава во кралството. За време на Француската револуција (1789), во име на демократијата и слободата, овој акт-наредба се укинува, а во 1793 година повторно се воведува.

Вака дефинираниот принцип на прибирање на печатените публикации почнува да функционира и на други простори, а со тоа започнува и организираното збогатување на фондовите на одреден број библиотеки. Како резултат на тие искуства, во 17. век почнува нагласувањето на научната цел на задолжителниот примерок, а кон крајот на 18. и во 19. век почнуваат да се појавуваат законски прописи кои децидно укажуваат на обврските за доставување на задолжителниот примерок. Тоа е резултат на сознанието дека има особено значење задолжителниот примерок за науката и за културата на еден народ, држава или регион. Меѓутоа треба да се забележи дека не биле самостојни тие прописи, туку најчесто биле приклучени кон законите за цензура, законите за печат или кон законите за заштита на авторските права.

На територијата на поранешниот СССР задолжителниот примерок за прв пат се појавува во 1588 година кога ѝ се доставува по еден бесплатен примерок на Државната библиотека во Рига (подоцна библиотека на Латвискиот универзитет), за збогатување на фондот. Како општодржавен законски принцип, задолжителниот примерок започнува во 1783 година со

задолжително доставување на еден бесплатен примерок на библиотеката на Академијата на науките во Петербург. Од 1810 година задолжителниот примерок го прима Јавната библиотека во Петербург (подоцна *Библиотеката јублична им. Салтићкова-Шедрина*). Оваа привилегија во 1862 година се пренесува на Библиотеката на Румјанцевиот музеј во Москва (подоцна *Библиотеката СССР им. В. И. Ленина*), а подоцна започнува добивањето на задолжителниот примерок и во други поголеми библиотеки.

Во Србија, Законот за печат од 1870 година е првиот законски акт за задолжителен примерок со кој се предвидува секој печатар односно издавач да доставува по три примероци на Државната библиотека. Овој закон значително се подобрува со измените и дополнувањата од 1881 и 1884 година. Националната библиотека на Хрватска своето право на задолжителен примерок го има од 18 октомври 1837 година со Одлуката на *Унгарскиот намеснички совет за печатени работи од Хрватска и Славонија. Со Законот за печат* од 17 мај 1875 година тоа право е потврдено, но тој не се однесувал за весниците и не ги опфаќал Далмација и Истра.

Во Бугарија првиот законски пропис за задолжителен примерок е донесен во 1879 година.

По обединувањето на Србите, Хрватите и Словенците во една држава - Кралството Југославија, во 1919 година е донесен Законот за печат, во кој се дефинирани и прописите за задолжителниот примерок. Според тој закон, секој печатар бил должен да доставува по 3 бесплатни примероци на Народната библиотека во Белград, а по еден примерок на Свеучилишната библиотека во Загреб и Лицеалната библиотека во Љубљана. Овој закон, со одредени промени во 1925 година, функционира до Втората светска војна односно до распаѓањето на Кралството Југославија. Оттогаш па до формирањето на Југословенската федерација може да се каже дека не функционираат законските прописи, а со тоа и добивањето на задолжителниот примерок. Исклучок од ваквата состојба се одделни делови на Кралството Југославија.

По ослободувањето, односно по формирањето на Демократска Федеративна Југославија, се донесуваат законски прописи кои го регулираат приемањето на задолжителниот примерок. Првиот законски акт за задолжителен примерок е *Решение за доставување на иштаманиите предметни на итеријата на Југославија* од 8 ноември 1945 година, донесено од Националниот комитет за ослободување на Југославија, а објавено во Службен лист на Демократска Федеративна Југославија бр. 4/1945. Според овој акт секој печатар на територијата на Југославија треба да доставува по 8 (осум) примероци од сета печатена или граѓа умножена на друг начин, од кои 2 (два) до Повременството за просвета на Националниот комитет за ослободување на Југославија во Белград, а по еден примерок на поодделните федерални единици односно републики. До ослободувањето на земјата печатниците ги доставу-

ваат сите задолжителни примероци до поверенствата за просвета на републиките на чија територија се наоѓаат. Тоа значи, обврската за примање и распределување на задолжителните примероци ја имаат републичките поверенства за просвета. Како печатени работи (граѓа) се наведуваат: книги, брошури, списанија, весници, музикалии, графикони, печатена графика, летоци, плакати и други печатени или литографирани материјали. Од обврската за доставување се иземаат службените и трговските формулари, посмртниците, рекламните огласи и сл. Ова решение дава можност секоја федерална единица според потребите на својата територија, да одреди и дополнителен број задолжителни примероци.

Во Република Македонија, пред донесувањето на овој законски акт (8 февруари 1945 г.), Президиумот на АСНОМ на 18 јануари 1945 година донесува *Решение*, со кое печатниците треба да испраќаат бесплатно по 3 примероци од сè што се печати на Народната библиотека во Скопје. Во текстот на ова решение е нагласено дека обврските што произлегуваат од него важат до ослободувањето. Според ова може да се заклучи дека званично и за прв пат примањето на задолжителниот примерок во Република Македонија започнува со донесувањето на спомнатото решение на АСНОМ, односно од 18 јануари 1945 година.

Сојузниот законски акт на новоформираната држава во функција е неполни шест месеци. На 20 јули 1945 година е донесен нов законски акт насловен како *Уредба за задолжително доставување на штаманиите ствари* (Службен лист на Демократска Федеративна Југославија, бр.52/1945 год.). Овој акт, во однос на претходниот, се разликува во следново:

- бројот на задолжителните примероци е зголемен на 15;
- примероците се доставуваат до Државната централна библиотека на Демократска Федеративна Југославија во Белград¹;
- во описот на печатените работи како задолжителен примерок се додани географските карти.

Од горенаведените 15 примероци, Државната централна библиотека во Белград задржува 5 (пет) од кои 3 (три) за својот фонд, 2 (два) за размена со странство, а по 2 (два) примерока испраќа до централните библиотеки на секоја република каде не се издадени овие примероци. За овој законски акт треба да се забележи дека предвидува да ѝ се доставуваат на чување на Државната централна библиотека и оние печатени работи чие слободно дис-

¹ На 20 јули 1945 година (Службен лист на ДФЈ, бр. 52/1945 г.) е донесена Уредба за прогласување на Државната централна библиотека на Демократска Федеративна Југославија.

трибуирање од кои било причини не е дозволено. Тоа значи дека цензурата и задолжителниот примерок повторно се наоѓаат во ист законски акт.

По полни осум години, во јули 1953 година, се донесува нова *Уредба за задолжително доставување иштамјани ствари* (Службен лист на Федеративна Народна Република Југославија, бр.27/1953), за чија содржина, во однос со претходната, треба да се забележи следново:

- Бројот на задолжителните примероци што ги доставуваат печатниците се намалува на 8 (осум). Од овој број, печатниците 7 примероци директно доставуваат до централната републичка библиотека на чија територија се наоѓаат, а 1 (еден) примерок до Библиографскиот институт на ФНРЈ во Белград².
- Централната републичка библиотека, од седумте задолжителни примероци што ги добива, 2 (два) задржува за себе, а по 1 (еден) примерок испраќа на останатите пет централни републички библиотеки.
- Од задолжително доставување се изземаат печатените работи што се со доверлив карактер. Но, обврската за трајно чување најмалку на 2 (два) примерока од нив ја има онаа институција по чиј налог се печатени.
- Изоставено е чувањето во централните библиотеки на оние печатени работи чие дистрибуирање не е дозволено.
- За потребите на меѓународната размена, на Библиографскиот институт на ФНРЈ издавачите треба бесплатно и на свој трошок да му доставуваат по 15 примероци од своите изданија.
- Како инструмент за контрола, печатниците и издавачите имаат обврска месечно да доставуваат извештај до Библиографскиот институт на ФНРЈ за она што е отпечатено односно издадено.
- Кон печатените работи, како задолжителен примерок, се вклучуваат уште и атласите и сепаратите.

Разгледувајќи ги разликите меѓу двете уредби може да се забележи дека вкупниот број на задолжителните примероци, независно дали тој се добива од печатниците или од издавачите, не е помал од 15, туку е зголемен на 23 примероци.

На Уредбата од 1953 година ѝ претходат уште три законски акти кои се однесуваат на задолжителниот примерок и тоа:

² На 6 септември 1949 година (Службен лист на ФНРЈ, бр.77/1949) е донесена Уредба за основање и работење на Библиографскиот институт во Белград.

1. Уредба за основање и работење на Библиографскиот институт на ФНРЈ (Службен лист на ФНРЈ, бр.77/1949);
2. Наредба за задолжително испраќање на печатените работи до Библиографскиот институт на ФНРЈ (Службен лист на ФНРЈ, бр.109/1949);
3. Наредба за задолжително испраќање на печатените работи до Библиографскиот институт на ФНРЈ (Службен лист на ФНРЈ, бр.6/1951).

Според првиот акт, сите издавачки односно печатарски претпријатија во ФНРЈ треба да му испраќаат на Библиографскиот институт во Белград по 2 (два) примерока од своите изданија. Со наредбата објавена во Службен весник на ФНРЈ бр.109/1949, секој издавач и печатар треба да испраќа не по два, туку по 1 (еден) примерок од сите печатени работи. Во случај кога е издавачот и печатар (и обратно), на Библиографскиот институт на ФНРЈ треба да се испратат по два примерока. Наредбата од 1951 година предвидува секое печатарско претпријатие во ФНРЈ да доставува по 2 (два) примерока од сите печатени материјали на Библиографскиот институт во Белград. Покрај ова, со оваа наредба се задолжуваат органите на власта (народни собранија, претседателства на влади, министерства, дирекции, управи и сл.) и други државни органи да испраќаат по 15 бесплатни примероци од сите публикации што ги издаваат како свои званични изданија.

Последен сојузен акт што го регулира прашањето на задолжителниот примерок е *Основниот закон за доставување печатени работи на одредени установи* донесен во 1965 година, а објавен во Службен лист на ФНРЈ бр.15/1965. Според големината и содржината, овој закон е многу сличен со уредбата од 1953 година. Разликата е во вкупниот број задолжителни примероци, вклучувањето на грамофонските плочи и висината на паричната казна за оние што нема да ги почитуваат одредбите од законот.

Новиот закон предвидува печатниците да доставуваат 10 (десет) бесплатни примероци, од кои 1 (еден) на Југословенскиот библиографски институт (поранешен Библиографски институт на ФНРЈ) и 9 (девет) на централната библиотека на републиката на чија територија се наоѓаат. Од деветте примероци, централната републичка библиотека задржува два за своите фондови, а по еден примерок испраќа до петте централни библиотеки на другите републики и на двете централни библиотеки на автономните покраини. Со овој закон, за прв пат централните покраински библиотеки во Нови Сад и Приштина, станаа депозитни библиотеки за севкупната југословенска печатена продукција.

Согласно чл.14 од овој закон, во Законот за библиотеките (Службен весник на СРМ бр.14/1965 година), во членовите 28 и 29, беа одредени посебни обврски за печатниците во Република Македонија. Во чл.28, покрај задолжителните примероци предвидени со сојузниот акт (Основниот закон

за доставување печатени работи до определени установи), печатниците треба да доставуваат уште три примероци во Народната и универзитетска библиотека во Скопје. Во 1972 година, Собранието на Социјалистичка Република Македонија, на 18 септември донесува републички акт - Закон за доставување печатени работи до определени установи (Службен весник на СРМ бр.34/1972). Новодонесениот републички закон предвидува доставување 14 (четринаесет) бесплатни примероци од кои 13 (тринаесет) до Народната и универзитетска библиотека "Климент Охридски" во Скопје и 1 (еден) до Југословенскиот библиографски институт во Белград. НУБ "Климент Охридски" од добиените примероци, три задржува за своите фондови, а по еден примерок доставува до централните библиотеки на другите пет републики, до централните библиотеки на двете автономни покраини, до матичните библиотеки во Штип и Битола и до Македонската академија на науките и уметностите (МАНУ).

Како посебна измена во однос на последниот сојузен закон, може да се каже дека се членовите 9 и 10. Во првиот (чл. 9) се кажува дека за публикација печатена надвор од територијата на Македонија обврска за доставување 5 бесплатни примероци до НУБ "Климент Охридски" има издавачот. Од нив два задржува за своите фондови, а по еден примерок испраќа до библиотеките во Штип и Битола и во МАНУ. Со вториот (чл. 10) секоја печатница е должна, покрај претходно спомнатите 14 примероци, да доставува по еден бесплатен примерок на општинската матична библиотека на чија територија се наоѓа. Кога кон ова би ја додале и обврската на издавачите за доставување бесплатни примероци до Југословенскиот библиографски институт, а чиј број се определува на почетокот на секоја година со договор меѓу НУБ и Југословенскиот библиографски институт, вкупниот број на задолжителни примероци не би бил помал од 30 (триесет). Вака голем број задолжителни примероци е веројатно резултат на лошите искуства со книжните фондови што се стекнати по многуте војни и природни непогодности (поплави, земјотреси и сл.) што се случувале на овие простори. Можеби затоа е одредена концепцијата за дисперзија на задолжителниот примерок во повеќе библиотеки.

Законите за задолжителен примерок во другите земји предвидуваат многу помалку примероци, обично од 1 до 8, освен во поранешниот Советски Сојуз каде во педесеттите години од минатиот век вкупниот број на задолжителни примероци бил 398. Од овој број 119 примероци биле бесплатни, а останатите 279 биле платени.

Независно од големиот број задолжителни примероци, печатарските и издавачките претпријатија во Македонија подолг период коректно ги исполнуваа своите обврски. Меѓутоа, во втората половина на 80-тите години од минатиот век, новонастанатите општествено-економски услови, а особено сè понагласените принципи на пазарната економија, доведоа до повремено

непочитување на законските обврски. Имено, печатарските и издавачките претпријатија во одделни случаи беа подготвени попрвин да ги прифатат казнените одредби од законот отколку да издвојат бесплатни примероци од некои скапи публикации.

Појавата на инфлацијата ги "поттикнуваше" печатарските и издавачките претпријатија на сè позачестено непочитување на законските обврски. Како превенција од ваквата појава беше донесувањето на Законот за изменување на Законот за доставување печатени работи до определени установи (Службен весник на СРМ бр.51/1988). Измените се состоеја единствено во драстичното зголемување на паричните казни за непочитување на законските обврски.

Чувствувајќи ги законските обврски како еден вид данок, а убедени дека нивните печатени производи треба да се платат, се покренува иницијатива за преиспитување на законитоста на дел од законот што се однесува на бесплатното доставување. Оваа иницијатива и распаѓањето на СФРЈ направија многу неповолни услови за комплетирањето на законскиот задолжителен примерок. Некои од печатниците, свесни за неговото значење, продолжија редовно да го доставуваат, други делумно, а трети настојуваа тоа да го прават исклучиво со наплата. Сето тоа придонесе значителен дел од македонската печатена продукција да не влезе во фондовите на библиотеците.

Како најнеповолен период за комплетирање на задолжителниот бесплатен примерок е почетокот на 90-тите години од минатиот век, до донесувањето на актуелниот Закон за задолжителен примерок (Службен весник на РМ бр.11/1994).

Новиот закон значително се разликува во однос на сите претходно донесени закони за задолжителниот примерок. Прва и најсуштествена разлика е што задолжителните примероци веќе не се бесплатни туку за нивното обезбедување, заштита, чување и користење се обезбедуваат средства од буџетот на Република Македонија. Второ, максималниот број на задолжителните примероци е 5 (пет). Трето, како приматели на задолжителните примероци се појавуваат следните институции: Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје, Народната библиотека "Гоце Делчев" - Штип, Матичната и универзитетска библиотека "Климент Охридски" - Битола, Кинотека на РМ и Музејот на Македонија (Археолошки, Историски и Етнолошки). Четврто, видот на материјалот за задолжителен примерок е значително проширен. Дел од него се прима во 5, дел во 3, а дел во еден примерок. Во НУБ "Св.Климент Охридски" се доставуваат по пет примероци: книги, периодични публикации, патенти, стандарди, нотни записи, репродукции на ликовни дела и цртежи, картографски материјали, поштенски и таксени марки, календари, програми, проспекти, летоци, пла-

кати, каталози, разгледници, фотографии, дијапозитиви, грамофонски плочи, носачи на тон (магнетофонска, магнетна и друга лента) и др. По три примероци од секоја нова државна пара (банкнота и монета) се доставува до Музејот на Македонија. Обврската за доставување на парите ја има Народната банка на Македонија. Еден примерок од носачот на слика и тон (тонска копија на филмска лента, видеолента и др.) што се умножува и е наменет за јавност, се доставува до Кинотеката на Македонија. Еден примерок од одбранетите докторски и магистерски трудови се доставуваат до НУБ "Св.Климент Охридски". Од граѓата што ја прима НУБ "Св. Климент Охридски" во пет примероци, три задржува за своите фондови, а по еден испраќа на матичните библиотеки во Штип и во Битола.

Согласно обврските од законот, НУБ "Св.Климент Охридски", како подзаконски акт во 1995 година донесе Правилник за задолжителен примерок, со кој детално се регулира неговиот вкупен третман и за чија примена има добиено согласност од Министерството за култура.

Законот за задолжителен примерок претставува еден од важните правни акти не само во областа на библиотекарството туку и за културата на секоја земја. Врз негова основа бројни генерации, во минатото но и денес, можеле и можат наследеното да го збогатуваат и да го сочуваат за генерациите што наидуваат. Овој закон е особено важен за сите национални библиотеки. Затоа УНЕСКО во 1970 година даде дефиниција со која кажува дека основната функција на секоја национална библиотека е:

1. Целосно комплетирање на сопствената национална книжна продукција;
2. Издавање на национална библиографија.

Ова е потврдено и во "Основните ставови" изнесени на Советувањето на директорите на националните библиотеки во рамките 42-то заседание на ИФЛА, одржано во Лозана 1976 г.

Анализирајќи ги законските прописи што го третираат прашањето на задолжителниот примерок, неодминлив е првичниот впечаток дека постојат две спротивставени страни - едната со задолжение бесплатно да се дава (печатници, издавачи, автори), а втората со привилегија бесплатно да се прима (библиотеки, музеи и сл.). Оние што даваат мораат да сфатат дека примениот, средениот, обработен и заштитен задолжителен примерок е од непроценлива вредност. Сочуван кај оние што го примаат, задолжителниот примерок им користи и на самите печатници, односно издавачи и служи како доказ за нивната дејност во определен период, а бесплатно објавен во националната библиографија и вклучен во автоматизирана база на податоци може да послужи во комерцијални цели како реклама. Накусо, придонесот од задолжителниот примерок е повеќестран.

- Во интерес на библиотеките е да имаат богат и разновиден фонд.

- Во интерес на печатниците и издавачите е да биде нивната продукција забележена и запаметена.
- Во интерес на авторите е да бидат нивните дела евидентирани, заштитени, користени и сочувани за идните генерации.
- Во интерес на корисниците е да добијат брза и точна информација и да ја добијат бараната граѓа во раце.

Тоа е еден од начините да се спознаат културните вредности на една држава, да се бараат и за нив да зборуваат бројните домашни и странски корисници денес и во иднина.

Литература:

1. Vašović, Ljubinka : Prilog problematici deponitnog čuvanja fondova. - Во: Informatika. - Год.20(1986), 4, с.245-249.
2. Димитрова, Лилјана; Кирјазовска-Јовановиќ, Ники: Лексикон : библиотекарство, книжевност, издаваштво, печатарство, информациска наука. - Скопје : Матица македонска, 1999.
3. Книговедение : энциклопедический словарь. - Москва : Советская энциклопедия, 1982.
4. Обязательный экземпляр произведений печати - основа библиотечно-библиографической деятельности : тезиси докладов. - Ленинград : Библиотека Академии наук, 1984.
5. Решение на Президиумот на АСНОМ од 18.1.1945 (архивски документ).
6. Службен весник на РМ, бр.11/94.
7. Службен весник на СРМ, бр.14/65; 34/72; 51/88.
8. Службен лист на Демократска Федеративна Југославија, бр.4/45; 52/45.
9. Службен лист на СФРЈ, бр.15/65.
10. Службен лист на ФНРЈ, бр.77/49; 109/49; 6/51; 27/53.
11. Совершенствование организации депозитарной системы хранения фондов : методические рекомендации. - Москва : Государственная ордена Ленина библиотека СССР имени В.И.Ленина, 1988.
12. Tadić, Katica: Rad u knjižnici. - Opatija : Naklada Benja, 1994.
13. Hergešić, Branka: Obavezni primjerak - povlastice i dužnost. - Во: Vjesnik bibliotekara Hrvatske. - Zagreb, 12(1966), 3-4, с.97-107.

Димитри Димитров, виш библиотекар
НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје

УДК 016:091(497.7-81)

**НОВООТКРИЕНО, НЕПРОЦЕНЛИВО ДУХОВНО,
КНИЖЕВНО-ИСТОРИСКО РАКОПИСНО НАСЛЕДСТВО**

проф. Виолета Мартиновска

Народна и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

Археографската (старословенска, ракописна збирка) е есенцијален, стожерен национален, книжевно-културен репрезент во овој храм на уметноста и на нејзиното височество, книгата. Оваа археографска збирка во својата древна ризница поседува, негува и проучува над 300 оригинални ракописи, пишувани од неуморните раце и огромната љубов на, најчесто, анонимните пишувачи од различни периоди. Најстариот ракопис датира од 13. век. Тоа е т. н. Посен триод, пишуван на пергамент.

Описите кои следуваат се направени според највисоките научни достигнувања на палеографијата (јазик, писмо, орнаментика, водени знаци, повез, содржина, провениенција, записи, забелешка). Специфичен е и начинот на нивното пронаоѓање. Најчесто, ракописите се пронаоѓаат со континуирани теренски истражувања во запуштените и подзаборавени манастирски олтари и црковни депоа ширум целата земја. По нивното пронаоѓање истите подлежат на конзервација и реставрација, а потоа на микрофилмирање и научно опишување. Нивната вредност се зголемува постојано, со зголемувањето на нивната старост. Утврдувањето на македонската редакција на ракописите, несомнено го потврдува постоењето на кирило-методијевската културно-книжевна традиција и континуитет на овие простори.

Клучни зборови: *новооткриени старословенски ракописи, научна палеографија (описи)*

I. (ГБО Мс I)

ПРОХОР-ПЧИЊСКО ИЗБОРНО ЕВАНГЕЛИЕ, БЕЗЈУСОВА
МАКЕДОНСКА РЕДАКЦИЈА ОД ЧЕТВРТАТА ЧЕТВРТИНА
НА XVI ВЕК

Хартија: 43 x 27,5 см, 239 листови. Во почетокот и на крајот недостасуваат неколку листови. Се среќаваат и остатоци од исечени листови. На л. 15 му недостасува десната и долната маргина. Л. 84 во средината има мала дупка. На листовите 14, 21, 44, 156 и 191 им недостасува десната маргина. На листовите 20, 32-39, 239 им недостасува долната маргина. На листовите 75, 76, 114, 116, 135 им недостасува десната маргина со дел од текстот. На л. 73 му недостасува горната половина од листот. Хартитата е трошна и при допир се одделуваат мали парченца од краевите на листовите. Во ракописот обележани се и кватерниони. Од првиот кватернион недостасуваат 4 листа, од петтиот 1 лист, од деветтиот и десеттиот 4 листа, од единаесеттиот и дванаесеттиот 2 листа, од четринаесеттиот 3 листа, од петнаесеттиот и шеснаесеттиот 5 листа, од деветнаесеттиот 4 листа, од дваесеттиот 2 листа, од дваесет и првиот 3 листа, од дваесет и вториот 2 листа, од дваесет и третиот и дваесет и шестиот 1 лист, од дваесет и деветтиот и триесеттиот 9 листови, од триесет и вториот и триесет и третиот 6 листови, од триесет и четвртиот 2 листа. Ракописот е реставриран и конзервиран во НУБ "Св. Климент Охридски" во Скопје во 2000 год.

Конзервацијата и реставрацијата ја направи Живко Христов.

Писмо: Идентичен број редови по 25 реда на полна страница. Раскошно калиграфско уставно писмо од XVI век, двоеров правопис. Големниот ер обично се среќава во предлозите и префиксите, а малиот ер на крајот од зборот. Се среќаваат носовките ж и љ кои упатуваат на препис од јусов ракопис. Пр: ж се среќава на л. 108: дрѣжаѡж, на л. 58: сѣтъ и сл; љ се среќава на л. 58: нѣѡду, на л. 94: пѣ и сл. Интерпукцијата е изразена со точка, запирка и две точки. Од напредните знаци употребени се кендемата и спиритусот. Акцентот е недоследен. Употребено е црвено и црно мастило. Црвеното се среќава кај иницијалните букви и заглавијата, а црното мастило во останатиот текст.

Орнаментика: Се среќаваат стилизирани иницијални букви, како на пример: Р на л. 24, 85, 127, 173; В на л. 205, 209; К на л. 212; I на л. 215; Ѣ на л. 216 е со доза на иницијалност; С на л. 199 исто така е со доза на иницијалност.

Водени знаци:

1. Шестокрака звезда со иницијал М под неа, како кај Брике (бр. IV, 8392 од 1580 год.)

2. Шестокрака звезда со круг и крст над неа, како кај Брике (бр. III, 6089 од 1587-1588 год.; види табло бр. II, III).

Повез: Предната корица е од дебела штица обвиткана во темно-кафена кожа. Задната корица во горниот дел е оштетена и ѝ недостига кожа. Штицата е видлива. Има остатоци од колчиња за закопчавање. Кожата на неколку места е продупчена од инсекти. Украшена е со вдлабнат, голем крст во должина од 30 см, со розетки и палметки во втиснатата рамка. Вкоричувањето е со седум жлебови со бели врвки. Има остатоци од врвката за читање.

Содржина: Изборно евангелие

л. 1: Започнува со:

И се ѣ свѣтелство Іѡанново. Еѡа послаше Жндѡве ѿ Ірѡма...

(Јован 1, 14; Прв понеделник по Велигден)

л. 27: Прекинува со:

Оѡе, еже даль еси мнѣ, хоцоу да ндеже есмь азъ, и тѣи бѡдѡ съ мною...

(Јован 17, 24; Седми петок по Велигден)

л. 28: Продолжува со:

вѣроуен въ ме ѡкоже реу писаніе, рѣкы ѿ урѣва его истекѡу воды живы

(Јован 7, 38; Педесетница)

л. 56: Прекинува со:

Въ врѣме ѡно пристѡупише къ Ісоу садоукее, гѡюце... (просиша его знаменіе съ небесе показати имъ)

(Матеј 16, 1; Осми понеделник по Педесетница)

л. 57: Продолжува со:

(И приведохъ) его оученикѡ тѡимъ, и не възмогоше его исцѣлѣти

(Матеј 17, 16; Десетта сабота по Педесетница)

л. 62: Прекинува со:

(И пристѡпѣ въздвиженіе) емь за роукѡе, и ѡста вино ѡгнь авіе, и служаше имъ по(здѣже)

(Марко 1, 31; Дванаесетти четврток по Педесетница)

л. 63: Продолжува со:

Еже не оубиши. Не прѣлюби съ творшии

(Матеј 19, 17; Дванаесетта недела по Педесетница)

л. 92: Прекинува со:

Хоцеш ли рече (да ѡгнь сндетъ съ небесе)

(Лука 9, 54; Петти петок по Ново лето)

л. 93: Продолжува со:

(Слы)шивже о Ісѣ, посла къ нему старце Іуденскые...

(Лука 7, 3; Петта сабота по Ново лето)

л. 93: Прекинува со:

(И надъ всѣми сими междѡ нами и вами пропастьъ велика оутверднса) како да хотешен прѣти ѿ соудѡ къѡа, не възмогѡ

(Лука 16, 26; Петта недела по Ново лето)

л. 94: Продолжува со:

(Глаголю же вамъ, аще и не дасть емоу воставъ за не дрѣгъ емоу естъ: но за) бевуство вѣставъ да емоу еанка трѣвоуе

(Лука 11, 8; Шести вторник по Ново лето)

л. 120: Прекинува со:

Въ врѣме ѿно (Аще ли же вы не ѿпидаете ни оцѣ вашѣ иже естъ на небесѣхъ ѿпидетѣ вам согрѣшенѣи вацихѣ)

(Марко 11, 26; Петнаесетти четвртток по Ново лето)

л. 121: Продолжува со:

(Внеманте себѣ: аще согрѣшигѣ къ тебѣ братъ твои, запрети емоу: и аще по) кает се, остави емоу.

(Лука 17, 3; Петнаесетта сабота по Ново лето)

л. 172: Прекинува со:

Конецъ соуѡтѣ ѣе на лѣрѣи (Оучаще нѣхъ влостн вса еанка заповѣдахъ вамъ)

(Матеј 28, 20; Велика сабота на литургија)

л. 173: Продолжува со:

Рече ѣъ своимъ оученикомъ (нынѣ прослависа сѣъ человѣскѣи и бѣъ прослависа ѡ немъ)

(Јован 13, 31; Прво евангелие на маките)

л. 233: Прекинува со:

Прѣобнаго ѡца нашего Симѡна иже въ двѣгѣи горѣ...

л. 234: Продолжува со:

Бѣ. И сѣа рекъ гла емоу нди по мнѣ

л. 239: Ракописот завршува со:

И хотѣше его ѡбѣти и не можаше. Нрѣѡ во воаше Јованна, вѣды его моу (за не яко пророка его нмѣлхѣ) (Матеј 14, 5)

Зайиси:

Од времето на пишувањето на ракописот нема записи.

л. 25: Стоико, Хрисѣта, Цветѣко, Маринѣко, Станко

л. 52: Васнаѣ Попетровъ ѡ село Шѣице знатиса кога мѡ беше ѡтецъ ѡ светн Прохоръ ерѡменъ на аѡѡ на 1870 лето азъ писа Васнаѣ Попетровъ

л. 53: Сѣа писани Ранѣково знатиса года 1813. Гди Іс Хѣс

л. 55: Да се знае кѣа беше Марѣко оу манасти(н)ра Пчи(н)скѣи краља Стефана ѡ с(в) таго ѡца П(р)хора

л. 80: Изъ Браѣе Манасѣя Стошигѣ на 1872 лето (со молив)

л. 81: Изъ Браѣе Таса Ристикѣ Дебрени на 1872 лето (со молив)

л. 119: Да се знае кога се ѡзде Нишѣ кога ѡзде Милошѣ ѡгнѣнаше много лѡдн ѡгнѣнаше 100 30 за челоѡека и ѡгнѣнаше 200 70 Турѣина

л. 136: Васнаѣ Поперовъ ѡ село Шам

л. 233: "На знање: Ово драгоцено национално св. јеванђеље нашао сам у Бујановцу 1918 год. које је био изнео бугарски намесник из манастира Св. Прохора за време окупације. Поред ово св. јеванђеље нашао сам у намесничтву још две старинске књиге зване "месцослови" и исте вратио у овом манастиру. И ове књиге би пронале да срећом у то време није био заступник намесника свешт. Манојло Илић из Бујановца. Сви записи на овој књизи по сећању су изнети, а тако и однете су све старе књиге, којих је било једног пуног сандука и то однети пре мог старешинства. Старешина манастира Јован Јодић свешт".

На предната корица има сигнатура: "Евангелие бр. 5". Тоа покажува дека потекнува од голема црковна библиотека кадешто ракописите биле нумерирани.

На внатрешноста на предната корица: "Инв. бр. 212 У цркви под кровом на улазу са торања постоји скривница дубока (нечитлив збор) јужном страном сва у источну страну над олтаром. Ту на крају нашао сам ово еванђеље 10 августа 1923 године. Ову скривницу народ зове 'Божји гроб' и ту долази и поклања се. Архимандрит Методија".

Според записите може да се каже дека ракописот потекнува од прохор-пчињскиот манастир, а бидејќи е најден во Охрид се претпоставува дека таму бил во употреба.

Забелешка: Ракописот е најден во необработениот фонд во Градската библиотека "Григор Прличев" во Охрид во 1999 година каде што се чува и сега.

23. (НУБ Мс 269)

ФРАГМЕНТ ОД СЛУЖЕБНИК ОД XVII ВЕК

Хартија: 15 x 19 см, 9 листа.
Хартијата е добро сочувана.

Писмо: Бројот на редовите се движи од 19 до 23 на полна страница. Полуустановно писмо од ситен тип од 17 век. Црковно-словенски јазик од печатен тип. Фрагментите служеле како рачкописно пополнување на изгубени листови од печатен Служебник од 1570 год. Пишувани се од различни раце. Од првиот до петтиот лист ги пишувала една рака, а од шестиот до деветтиот друга рака. Од интерпункциските знаци употребени се точка, запирка и две точки. Акцентот е недоследен. Насловите и иницијалните букви се со црвено мастило, а останатиот текст е со црно.

Орнаментика: На л. 6 се наоѓа тесна плетенка со црвено и црно мастило со ливчиња и кругчиња.

Водени знаци: Котва во круг како кај В. Николаев бр. 196 а (од 1645 год.) со контрамарка тролисна детелина со иницијали Л. С. (В. Николаев бр. 196 б од 1645 год.) (в. табло IV).

Повеа: Нема. Се чува во папка.

Содржина: Фрагмент од Служебник

л.1: (мѣтвоу сѣо ѿ пера. Н не двугы понесе нже мнлостнвѣ и тнхѣ бнввае и прѣзѣраен безаконїа

наша и въ землен неправди скорїи) въ помощехъ намѣ и къ снн въ гнѣвѣ. Нже доунѣвъ настѣне свое.

л. 2: ѿ Аоукн. Въ врѣме сѣно молаше Исѣ некн ѿ фарисен да бн влѣ съ немѣ.

л. 3: Млѣвоу сѣо ѿ пера велми. Бѣгдаримте гїи бѣ нашѣ блѣгннн изыцѣантелю дѣшлѣ нашлѣ нже не дѣгн наше, невалежно носе.

л.5: Аплѣ, кѣсѣсомѣ посланїе стїго апла. Братїе възмаганте ѿ гїи.

л. 6: Послѣавтїиѣ нже створити ѿрове.

л. 7: Слнн въ приѣвценїе Хл твоего.

л. 9: (Н пророкомѣ твоимѣ са иснаниемѣ блѣвы, и главоу раба) твоего нмѣ роукою мою гршннѣ посланне ему.

л.9: Прекинува со: Бѣже сїсе нашѣ хопен всемѣ члѣко стїгї Исѣ. Н възвѣднстннн прити, прилн раба своего нлѣкъ, едѣа...

Зайиси: Нема.

Забелешка: На л. 9' се наоѓа печат во форма на круг во кој пишува: нѣ хѣ нїи кѣ раб (бо)жїи попл Симонѣ. Фрагментите се пронајдени во црквата Св. Илија во Радовиш.

32. (НУБ Мс 271)

ФРАГМЕНТ ОД ЧАСОСЛОВ ОД КРАЈОТ НА XIX ВЕК

Хартија: 30 x 18 см, 2 листа. На првиот лист во долниот дел недостасува мало парченце кое е искинато при невнимателен допир. Хартијата е од поново време. Текстот е врамен во нацртана рамка. Завршувањето на секоја молитва е обележано со хоризонтална линија која укажува на завршен пасус.

Писмо: Различен број редови: од 28 до 51. Полууставно писмо. Црковнословенски јазик. Фрагментите служеле како ракописно пополнување на печатен Часослов од 18 век. Од правописните и надредните знаци се среќаваат: точка, записка, две точки, спиритусите-аспер и ленис. Употребено е црно и црвено мастило. Црвеното мастило е употребено во насловите, заглавијата и иницијалните букви, а црното мастило во останиот текст.

Орнаментика: Нема.

Водени знаци: Нема.

Повез: Нема. Се чува во папка.

Содржина: Фрагмент од Часослов

л.1: Мѣтва дополненіе во всакон оутро и вечеръ по вса дни, молитвѣ, ѿю. Ѡслабн, ѡставн, прости Бже прегрешениѣ наша, вла...
 л.2: Мѣтва на стѣдныѣ помыслы. Вѣко Гдн, Бже мон егоже в рѣкахъ...
 Мѣтва на брань вѣда. Бже снлѣ исцѣлѣн всакъ...
 Мѣтва ннѣ на брань вѣда подобна. Гдн бже правдн, крѣпосте мол...
 Фрагментот завршува со:
 Іакѡ мѣтнѣвъ и ѱколюбецъ бѣгъ еси, и тебѣ славѣ возсылаемъ, ѡцѣ, и сѣдѣ, и стомѣ дхѣ, нынѣ и прѣко и во вѣки вѣкѡвѣ, аминъ.

Мѣтва, ѣ: Ненавидѣицѣхъ и ѡбидѣицѣхъ насъ прости Гдн...

л. 1: Мѣтва, гѣ исповѣдаю тебѣ Гдн бѣѣ моемѣ...

(М)ѣтва еѡвѣмѣѣ еже оуснѣти и ѡ нескѣшнѡщемсѣ во снѣ. (М)ногопѣтшн Гдн ...

л.2: Мѣтва на стѣдныѣ помыслы. Вѣко Гдн, Бже мон егоже в рѣкахъ...

Мѣтва на брань вѣда. Бже снлѣ исцѣлѣн всакъ...

Мѣтва ннѣ на брань вѣда подобна. Гдн бже правдн, крѣпосте мол...

Фрагментот завршува со:
 Іакѡ мѣтнѣвъ и ѱколюбецъ бѣгъ еси, и тебѣ славѣ возсылаемъ, ѡцѣ, и сѣдѣ, и стомѣ дхѣ, нынѣ и прѣко и во вѣки вѣкѡвѣ, аминъ.

Зайиси: Нема.

Забелешка: Ракописот е најден во с. Радобил, Прилепско.

30. НУБ (Ms 270)

ФРАГМЕНТ ОД МОЛИТВЕНИК ОД КРАЈОТ НА XIX ВЕК

Хартија: 9 x 13 см, 6 листа. Хартијата е од поново време. Има оригинална црковно-словенска пагинација.

Писмо: Различен број редови : од 18 до 26 на полна страница. Полууставно писмо од печатен тип. Црковно-словенски јазик. Едноеров правопис, со употреба на големiot ер. Фрагментите служеле како ракописно пополнување на изгубени листови од печатен руски псалтир. Од надредните и интерпукциските знаци употребени се: точка, запирка, две точки, акцент. Насловите и иницијалните букви се со црвено мастило, а останатиот текст со црно.

Орнаментика: Нема.

Водени знаци: Нема.

Повез: Нема. Се чува во папка.

Содржина: Фрагмент од молитви

л.1: Мѣтвы мѣлагѡ повеверѣна, Несквернаѡ, неклазѣнаѡ, негѣнаѡ, преутѣлаѡ, утѣлаѡ дѣво...

л.2: Мѣтѡва инаѡ ко гѣѡвѡ нашемоу Іисѡ Хрѣѡвѡ, Антоуха монауха пандектра. Н дажѡ намѡ вѣко, на сонѡ грядущимѡ...

л. 3: Мѣтвы по повеверѣнѣ и по-цугренѣ, по всѡ дни. Ѡслаби, ѡстави, прости Бѣже...

л. 4: Ѡ исповѣданѣ грѣхѡвѡвъ по-вседневное мѣтѡва : Исповѣдаю тебѣ гѣѡвѡ бѣѡ моемоу...

л. 5: Мѣтѡва над колѡвомѡ гирѡчуѡ кершенѣ левоуѡ. Гѣѡвѡ помолнимѡ...

л.6: Мѣтѡва сѣѡух седми ѡтрокѡвѡвъ на немощнагѡ и неспѡвагѡ. Гѣѡвѡ помолнимѡ...

Завршува со :

Васнана Вакагѡ, Григорѡ Бѣговѡ, Іѡанна Златѡбстагѡ, Аѡнасиѡ и Курѡла нже въ мурѣвѡ, Сперѡвѡна вѣтворѡца, и всѣхѡ сѣѡух сѣѡенно...

Зайиси: Нема.

Забелешка: Фрагментот е најден во с. Радобил, Прилепско.

69. (НУБ Мс 268)

14 ЗАПИСИ ОД ЗАПАДНА МАКЕДОНИЈА, ОД МИЈАЧКИОТ КРАЈ
ОД КРАЈОТ НА XIX ВЕК

Хартија: 20 x 31 см, 14 листови.

Писмо: Црковно-словенски и македонски јазик, мијачки дијалект.

Орнаментика: Нема.

Водени знаци: Нема.

Повез: Нема. Се чува во папка.

Содржина: Записи

л. 1: Сен празници мине извѣсно вѣди егда превезеся ѿ монастырѣ кувевдеки престѣя Бѣородица ѿ селѡ Тресануе проигѡменѣ и трѡдолюбецѣ Гаврилѣ архиемландртѣ книговецателѣ 1806 октомвриа ѿ.

(Од друга рака) Лета ѿ Риста лѡин (1818) снѣ книга ѡпѣакѣ е Павлева и Симеонова и Митрева ѿ Нѡдровци снѣ аризале на црѣковѣта да си се поменѡватѣ за здраве да им е на помошѣ свети Петрѣ лмниѣ.

л. 2: За селѡ Рѡсѡки дванадесетѣ минеи и единѣ педикѣстарѣ 1866 месеце маиа ден 20 епнтрѡпѣ Анастасѡвнѣ и тергѡвевеце и Види-ма.

л. 3: Господниѣ Нѡванѣ Филипѣ се стори мукаетѣ за 3:

ѡдѣжиня и три книги црковени поль трнотѣ и опѣакѣ и 2 ѡвета покровца златни и донесе ѡтѣ Софня да му ѣ за вѣуенѣ поменѣ и кон ка земетѣ ѡтѣѣ за себеси да ѣ прокетѣ ѡт 345 ѡтци вѣ лето 1884 г. маия 21.

л. 4: Забелсталамѣ азѣ Мелѣѡ ѡеодоровнѣѣ ѡва цвѣтѡсобрание зедѡвѣ ѡтѣ Симеопа на Мѡисѡ ѡтѣ Гарѣ за гроша 60 свидѣтелствувално ѡеодорѣ Мирѡвѣѣ (ѡтѣ) Гарѣ.

л. 4': Цветѡсобрание подаравамѣ на слугатами Дѡне Василевѣ 1875 декември 24 денѣ главни ѡчителѣ Кѡвачевѣ.

л. 5: Доброталателни мѡсико-гласнѣ Манѣѡ ѡеодоровнѣѣ изѣ Гарѣ. Дебарско 1882 октомвриа 22. Доброжелателѣ.

л. 6: #аѡиѣ (1813) 100080013 како превезека книга снѣ. Снѣ книга ѡ кѡпифѣме рѡсѡчамни ѿ попо Коста селѡчки 1828 месецеѣ нѡана данѣ 28. Снѣ антѡргнѣ попѣ Станиша ѿ Тресануе.

л. 7: Снѣ книга, сѣѡе вѣнгелѣѣ ѿ село, ѡсон, го кѡпнѣѣ Мирѣѣ

Деспотовъ питропъ церковны, Богъ да го сохранигъ, Исѣсъ Хрѣтосъ и сѣтъ Гьѡргѣа во горны Ерѡсалѣмъ. Со по дрѡгомъ уадомъ его, за многаа лѣта аминь и папа Димитрѣа сохраны гдѣи ѿ всакагѡ зла со по дрѡгомъ уадомъ его аминь. ѿ Хрѣта аѡнъ (1857) лѣта.

л. 8: Сѣтъ сѣтъ сѣтъ гдѣи сѣтъ саваѡтъ покрити насъ вѣже ииѣтъ сѣт неведественна крѣпан. Прокименица силъ стостовлена писменѡмъ Іѡвана Поповица изъ селѡ Раѡсоки, состави первазигге гдѣинъ Митре Нлиевъ, Шурула ѡкрасна со съ болакъ, гдѣинъ Никола Пипрѡвъ кметъ тогѡже лета... 1861 ѡйна... 27.

л. 9: Сѣа книга мниена ѿ сонска, царьски мниена е кѡлена гроша и со церковни парн на време кога билъ попъ Димитриа во село Ѣсон и притропъ билъ Мирѡе Десподовъ дан сохранигъ гдѣи во царство небесное аминъ аѡн (1808) лета ѿ Хрѣта.

л. 10: Нзвѣстно бѡди се ѡмножна ѡваа вѣжественна и свѣцѣнаа еѡлѣе Хрѣтѡво, азъ Еѡвѡмѣа ероднакѡнъ мѣа марта въ иѣ день въ лѣта ѿ Хрѣта аѡме (1845) : е ѿ село Раѡсоки; ѡваа сѣѡе еѡлѣе го преповеа Крѣсте Маркѡвнѣа

Тодѡроски за споменъ за здравие Крѣст соподрѡгъ и уаѡмъ егѡ аѡѡни (1828).

л. 11: Сѣи мниен сѣа кѡпи заедно со свѣте потревни церковни книги. Во време смиренагѡ папа Мартина Нкономѡ 1860 Лазарополе августъ 24 папа Костѡ Н. Настоящнотъ мниен заедно со идинадесетъте други, принадлежимъ на храмъ Св. Великомученика Гьѡргѣа сѣа купне още въ времето на вѣгово Благосѡвѣннѣство отцѣе нкономѡа господнѣа папа Мартин 1885 год. мартъ 14-нѣ с. Лазарополе. Исписнѣвъ азъ Нестѡръ Нванъ за память.

л. 12: Макаѣден Исѣси ѡдѣфѡи вѣтѣхътъмъ масанѣи апѡстѡлатъ модѣтъ товерѣдѣсъ еѡ въ едѣфѡи кеѣтѡ Іѡнъ ваѣкъ Сѣмонѣ петрѣ еѡ ома кѡхы вѣнокъ еѡ наѣмѣа сѣ ште преканосъ галилесъ еѡ теѣтъ еѡ еѡ беѡтъ еѡ аѡѡи тѣрѣ сѣ иѣинѣ прекановъ галилесъ еѡ аѡѡи тѣрѣ прыѣше пѡлветъ аѣи.
(на албански јазик со кирилица).

Сѣѡе еѡнѣгеѣа ѿ Матѡея пиѣено ѡтъ мене Іѡвана Сарафиновъ еѡѡ пиѣено вѣето 1868 на месѣа декемвриа на 27 дѣна два дѣна торжѡство Хрѣтѡво, раѣдѣство бѣла 868 навѣъ годѣва. ѿ Іѡана еѡловѣствованѣ сѣѣаго еѡнѣгеѣа вѡсѣтѣѡ великѡѡ неѡѡа пасѣи на аѣтурѣа въ наѡѡлѣ бѣ слова и слова

бе къ Богѣ и Богъ бѣ слово: аистъ 1.

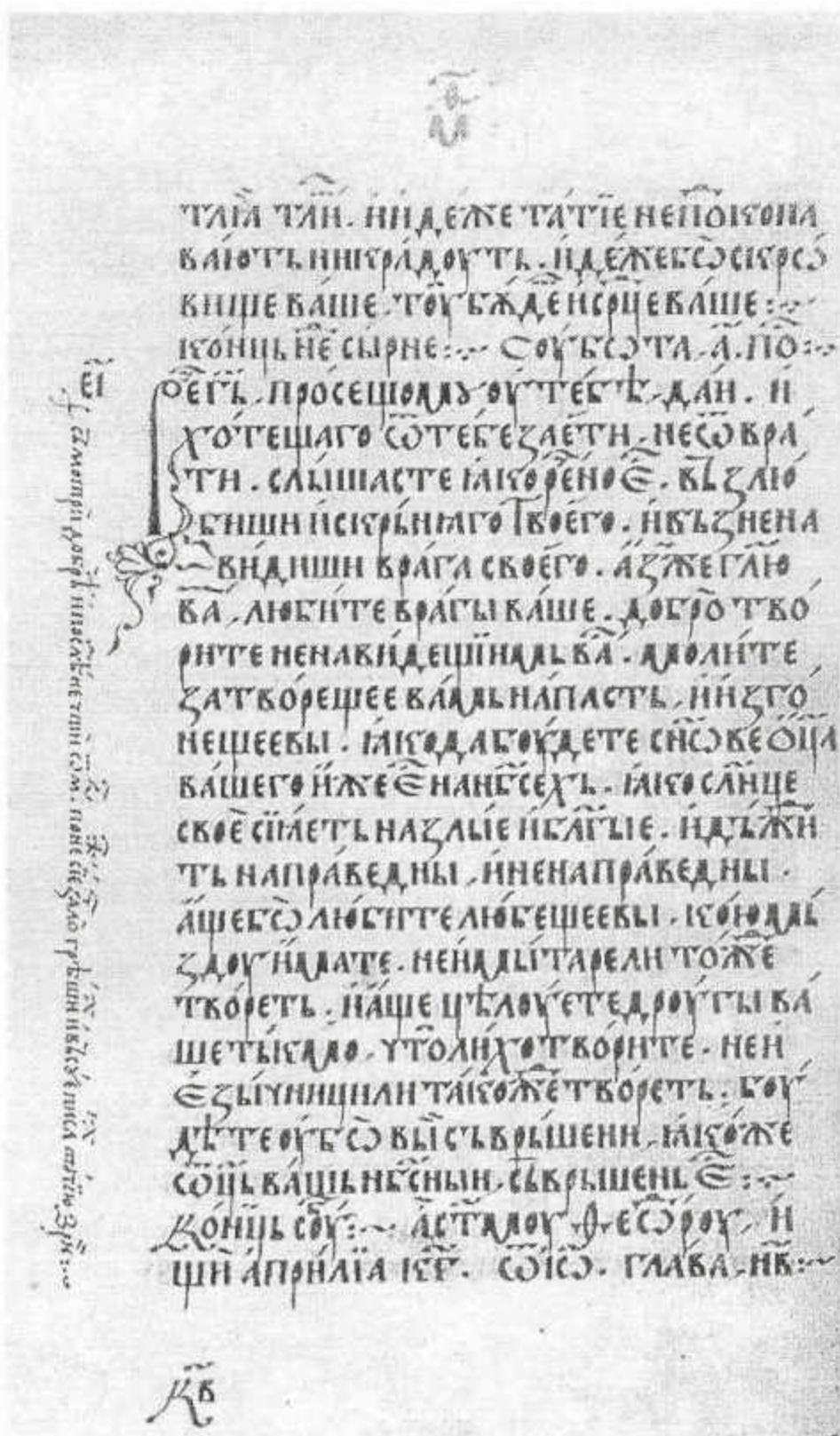
л. 12: Сне евангелна ѿтъ Ювана ѿтъ Лука и ѿтъ Матѣеа і ѿтъ Марка уетирн евангелисти ново евангелиа ѿтъ Ювана заулао ѣ.

л. 13: Званнѡ бѣди како ова миней царски частъ ѣ е ѿ село Тресонѹе, го преповеца Гаврилъ иеромона ѿ преунста кнѹески монастырѣ за ии гроша Сарцѡ теула Брадиноски тон се стори мѡкаетъ да мѡ се напомощ стѣн апѣолн лето 1819 нидинѡ. Званнѡ бѣди како ова минен царски частъ ѣ

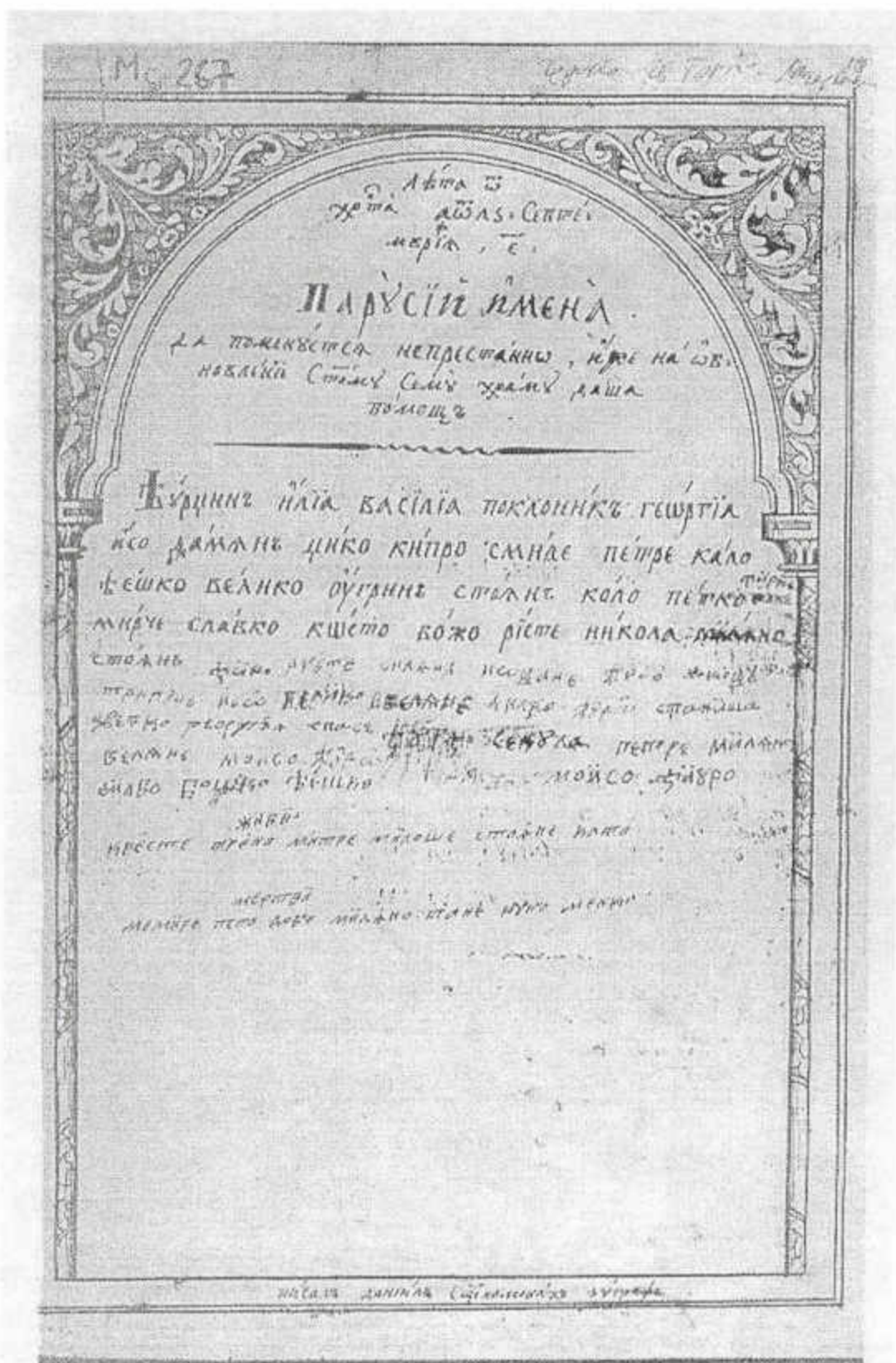
е ѿт село Тресонѹе го преповеца Гаврилъ иеромонахъ оѹе папа Петре.

л. 14: Сне апостолаъ естѣ ѿтъ поп Нсаня: и кто бѣ ты реколаъ ѹе ѣ мон он бѣде проклатиѣ ѿтъ 318 отци. Въ 1884 годѣ априля 14 мѣ.

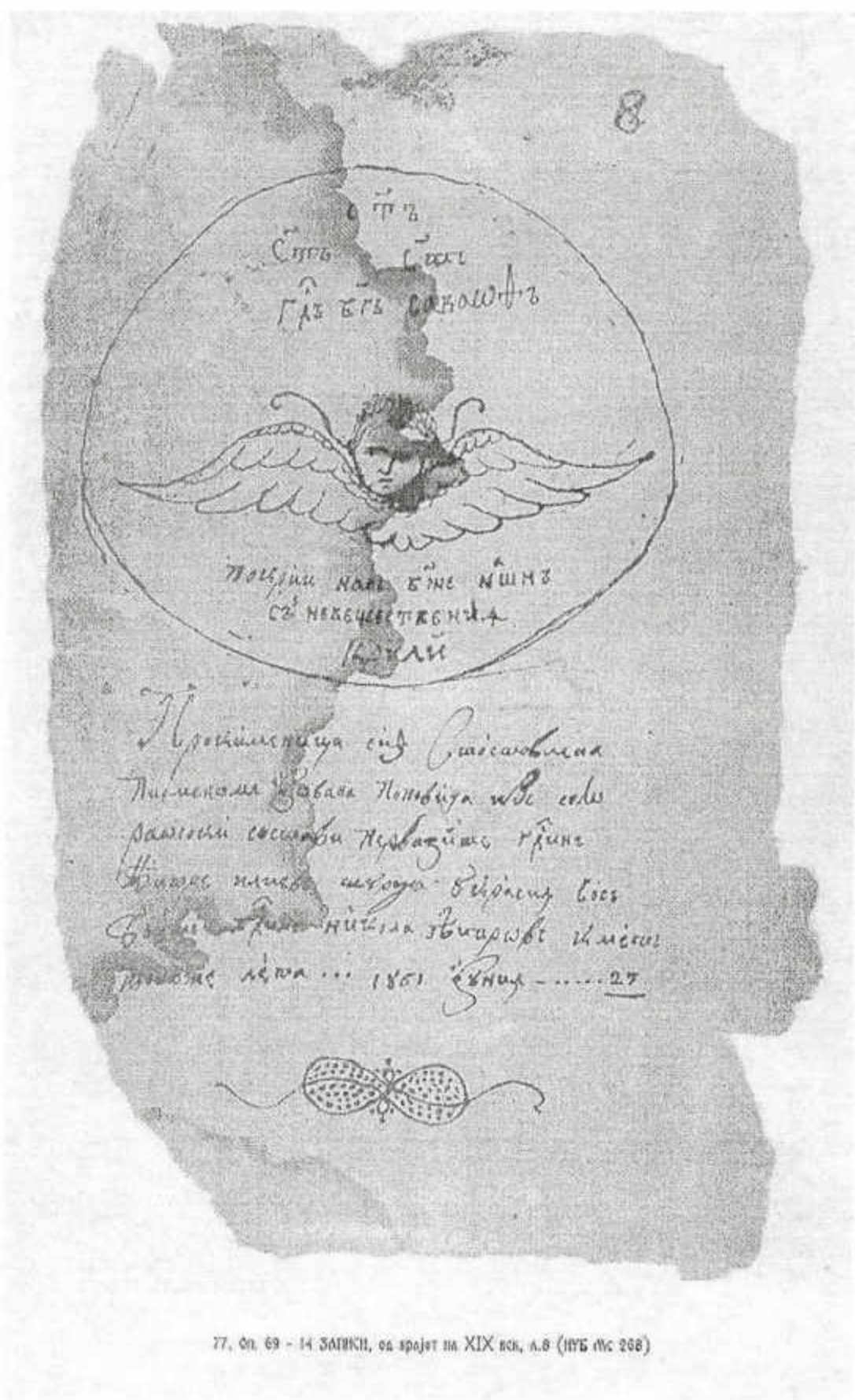
Забелешка: Подарок на НУБ "Св. Климент Охридски" од Петар Поповски од Скопје.

10. Оп. 1 - ПРОХОДЪ ПРИБИТКО ИЗБОРИО СВАИГЕМИ, од четвртата четвртена на XVI век, к. 142 (ГБД СС 1)

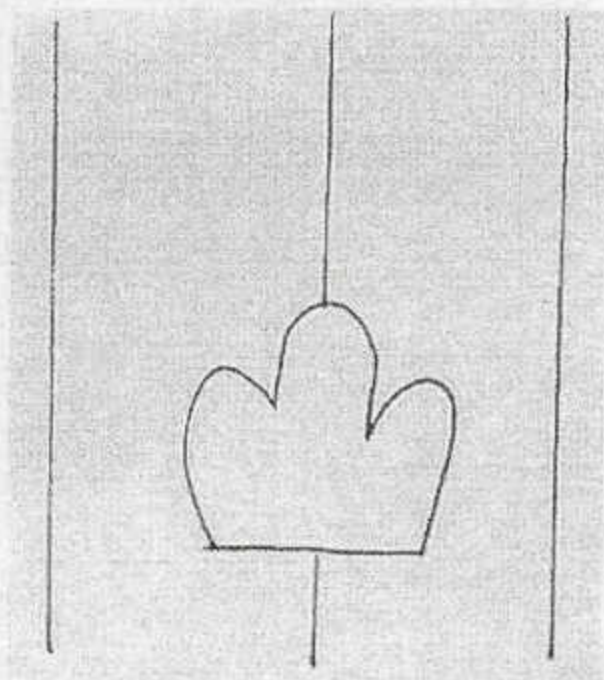
41. Фл. 51 - ПАРУСИИ НА ЦРКВАТА СВ.ГОРГІИ ОД АЛЗАРОПОЛЕ ОД 1836 ГОДИНА, л.1 (НУБ № 267)

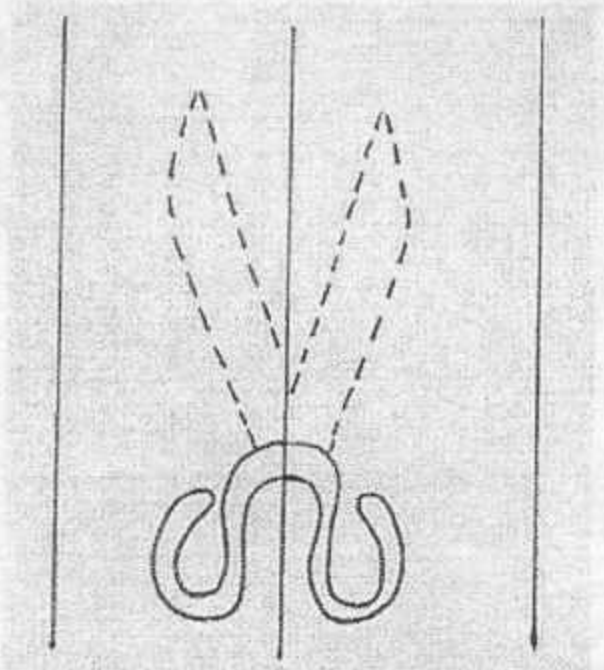
77. Стр. 69 - 14 ЗАПИСКИ, од зрајет на XIX век, л. 8 (НУБ МС 268)

есквернаѣ, некладнаѣ, неч-
 лѣннаѣ, пречуѣнаѣ, чужаѣ дѣво,
 вѣро не вѣсто. Вѣще, яже бога
 слова члвчкшма преславни,
 тркойма ржчкшма соедини-
 вшаѣ и шричкшесѣ естество
 во рода нашерш, нбшма со-
 вокупашаѣ. Яже ненадежны
 едина надежда, и боримых
 помощи: рото кое заступле-
 ние къ грѣшнѣ притрекающихъ,
 всѣхъ хртіанъ прибѣжище. не
 гнѣшайсѣ мене грѣшнарш, ск-
 вернарш, скверными помысли
 и словеси, и дѣлнми, все-
 рш себе непогрѣвна сопр-
 борша: и разумомъ лѣнос-
 ти

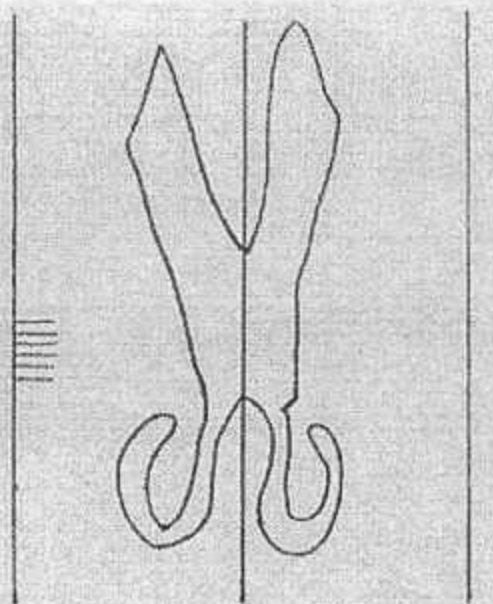
Сл. 20 - ФРАГМЕНТ ОД ТРИОД, едносрок безјусок правонис од крајот на XIV век (НУБ Мс 232)

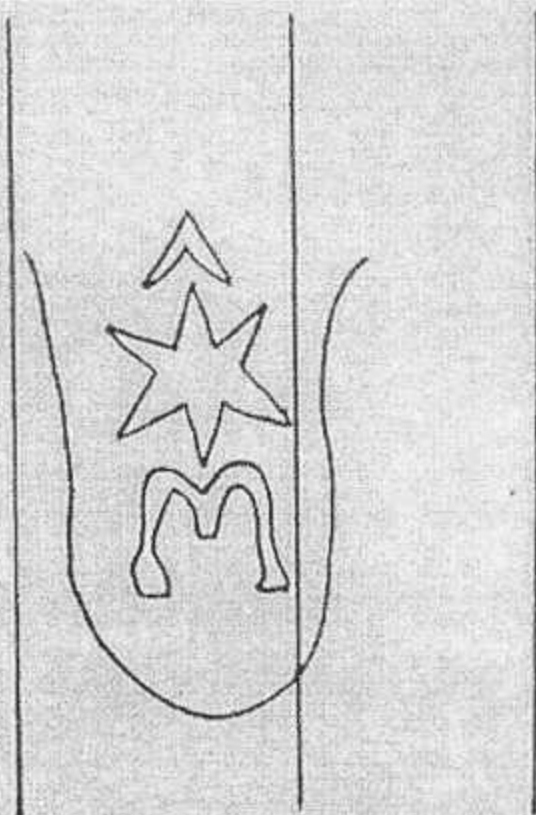
Сл. 47 - ФРАГМЕНТ ОД СЛОВО, македонска безјусока редација, од првата четвртина на XV век (НУБ Мс 235)

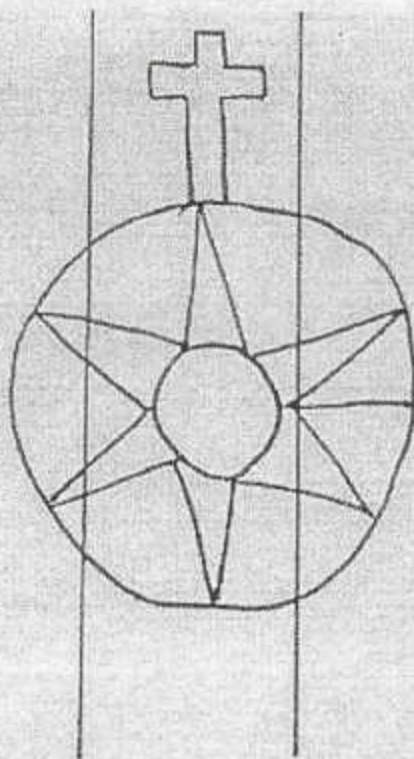
оп. 2 - РАДОБИНСКИ ЕВАНГЕЛСКИ ЛИСТОВИ, македонска безјусова редакција, од првата четвртина на XV век (НУБ МС 249)

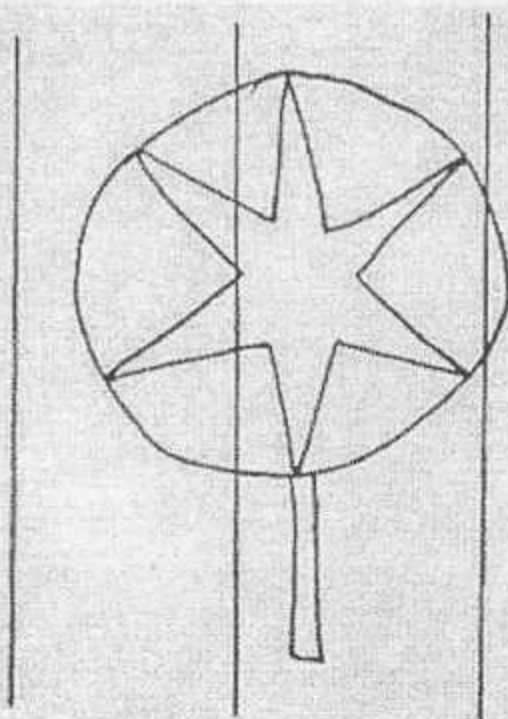
оп. 1 - ПРОХОР-ПЧИНСКО ИЗБОРНО ЕВАНГЕЛИЕ, македонска безјусова редакција, од четвртата четвртина на XVI век (ГБО МС 1)

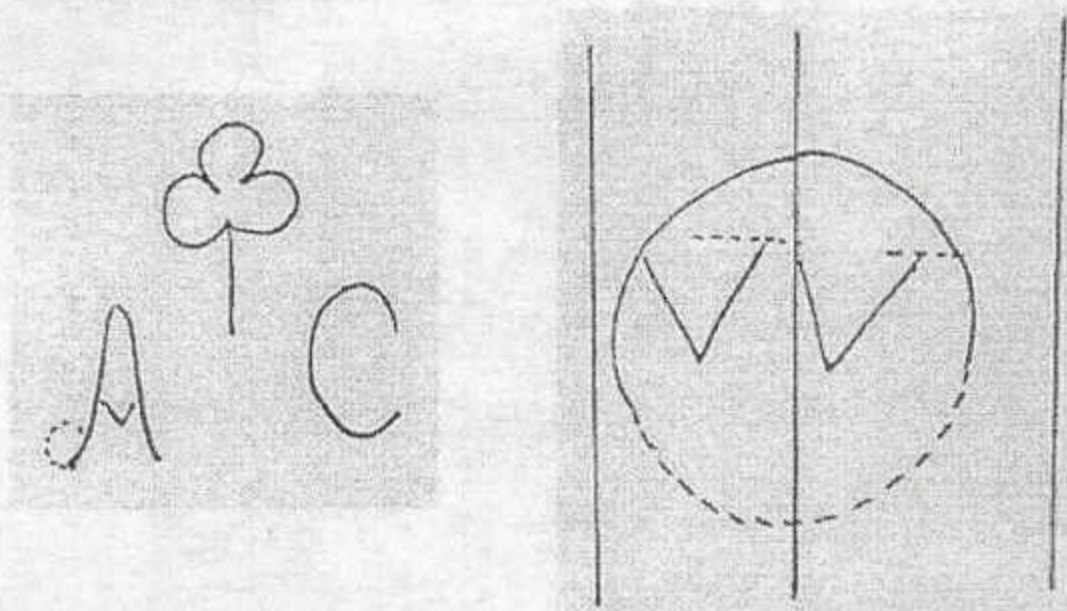
Оп. 1 - ПРОХОР-ПРИНСКО ИЗБОРНО ЕВАНГЕЛИЕ, македонска безјусова редакција, од четвртата четвртина на XVI век (ГБО ЛС 1)

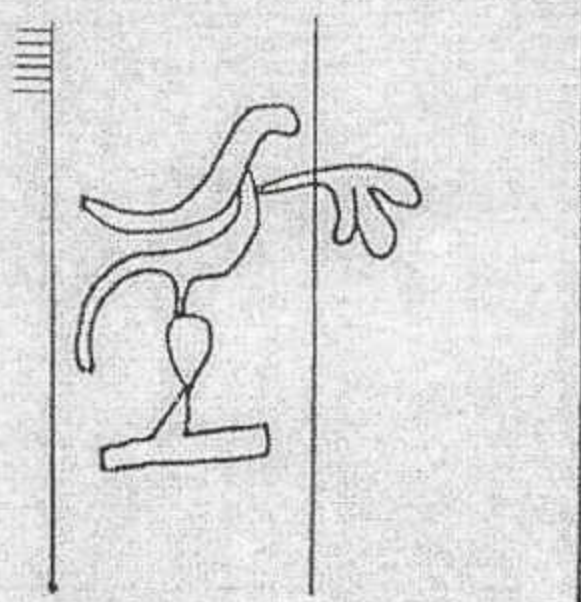
Оп. 1 - ПРОХОР-ПРИНСКО ИЗБОРНО ЕВАНГЕЛИЕ, македонска безјусова редакција, од четвртата четвртина на XVI век (ГБО ЛС 1)

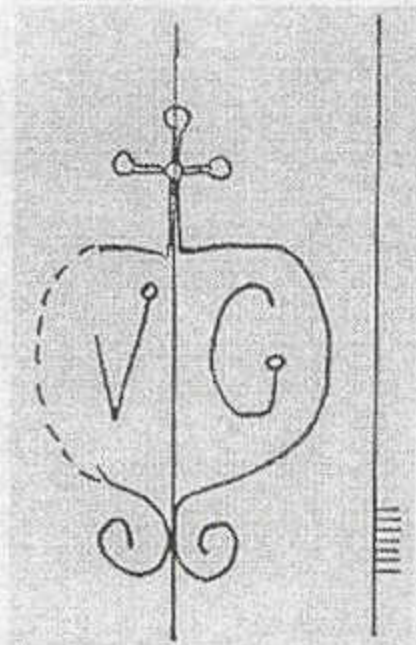
Фиг. 23 - ФРАГМЕНТИ ОД СЛУЖБЕНИК, од XVII век (НУБ МС 269)

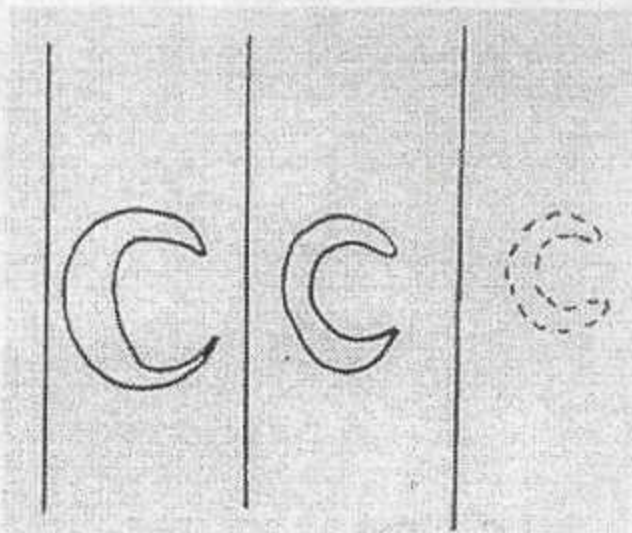
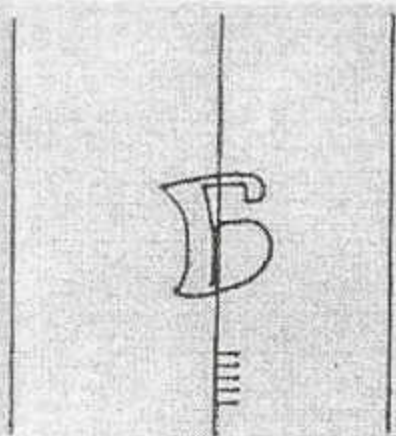
Фиг. 3 - УПАТСТВА ЗА ЧИТАЊЕ НА ЕКВИВАЛЕНТО, црковно-словенски јазик, од почетокот на XVIII век (СРБ МС 1)

Об. 27 - МОЛИТВА НА СЕВАСТИЈА ЗА НЕЧИСТИТЕ ДУХОВИ И КАНОН НА СВ.ЈОВАН РИЛСКИ, првобитно-словенски јазик,
од втората половина на XVIII век. (НУБ МС 225)

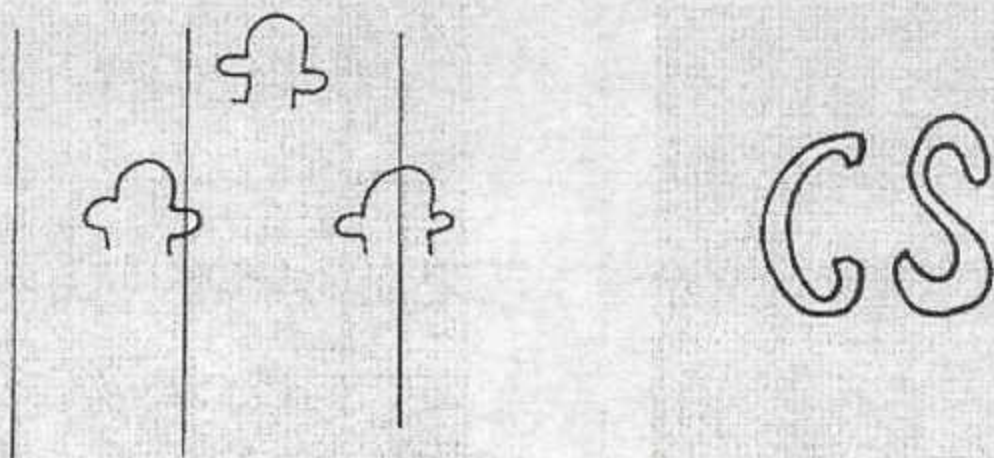
Об. 27 - МОЛИТВА НА СЕВАСТИЈА ЗА НЕЧИСТИТЕ ДУХОВИ И КАНОН НА СВ.ЈОВАН РИЛСКИ, првобитно-словенски јазик,
од втората половина на XVIII век. (НУБ МС 225)

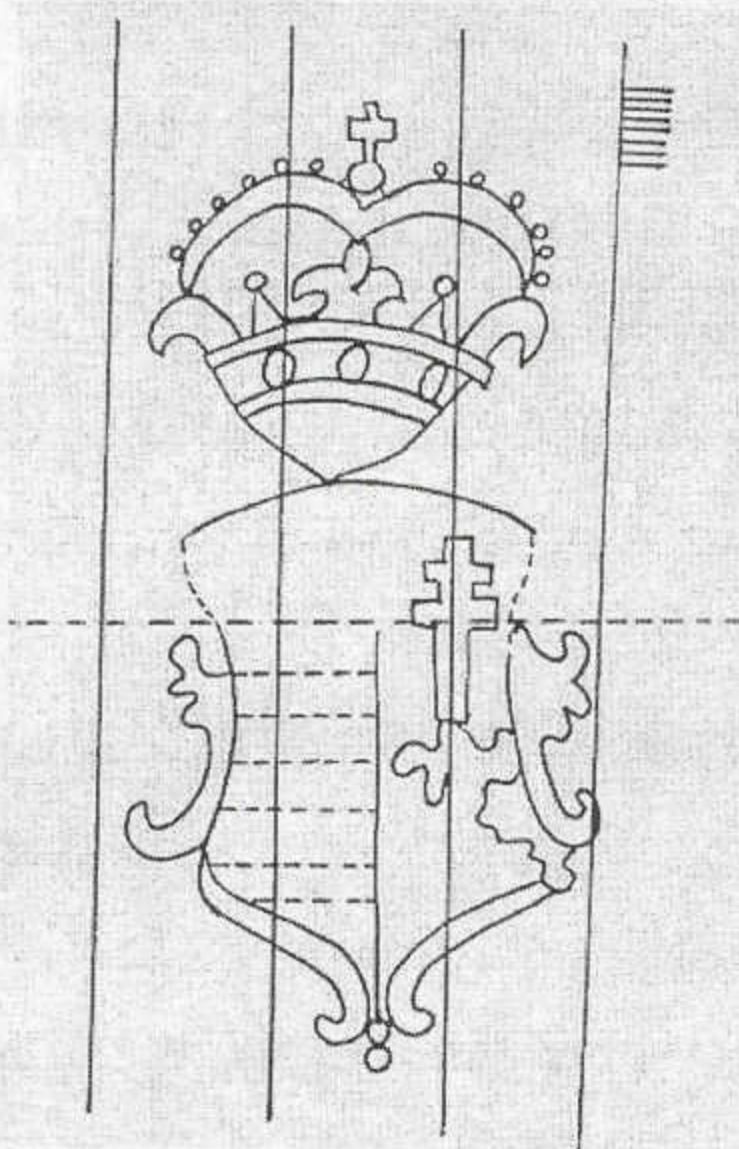
оп. 31 - ФРАГМЕНТ ОД ЧАСОСЛОВ, црковно-словенски јазик, од крајот на XVII век (ЕПВ МС 2)

оп. 70 - АЛОКРИФЕН ЗБОРНИК, македонски народен јазик, од крајот на XVIII век (ИУВ МС 236)

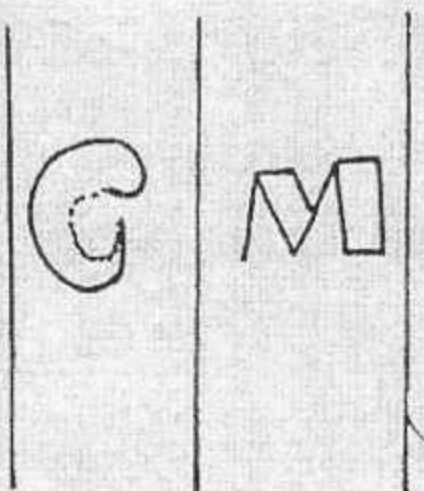
оп. 39 - ПОТНА ИРМОЛОГИЈА НА ГРЧКИ ЈАЗИК НА ЈЕРОГЛАСНИОТ МАКАРИЈА ОД БЕР (СРЕДНА МАКЕДОНИЈА),
ОД 1809 ГОД. (НУБ МС 223)

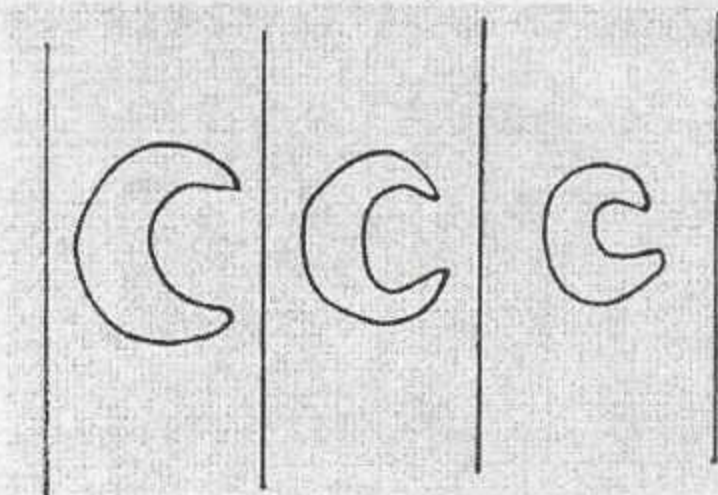
оп. 36 - АКАТИСТ НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА, црковно-словенски јазик, од првата четвртина на XIX век (НУБ МС 226)

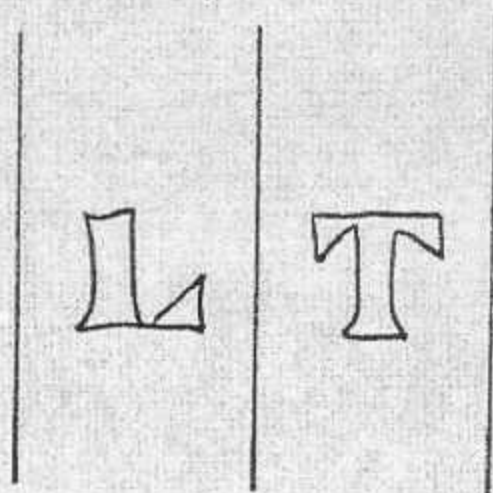
оп. 36 - АКАТИСТ НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА, црковно-словенски јазик, од првата четвртина на XIX век (НУБ МС 226)

оп. 64 - ДВА ЛИСТА СО ЗАПИСИ ОД 1827 И 1876 ГОДИНА ОД КРАТОВО, НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (НУБ МС 234)

оп. 64 - ДВА ЛИСТА СО ЗАПИСИ ОД 1827 И 1876 ГОДИНА ОД КРАТОВО, НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (НУБ МС 234)

Оп. 44 - СЛУЖБА НА Св.ПАРАСКЕВА (ПЕТКОВДЕН) НА ПАПА МАРТИН ОД ЛАЗАРПОЛЕ, од 1835 год. (ИУБ МС 241)

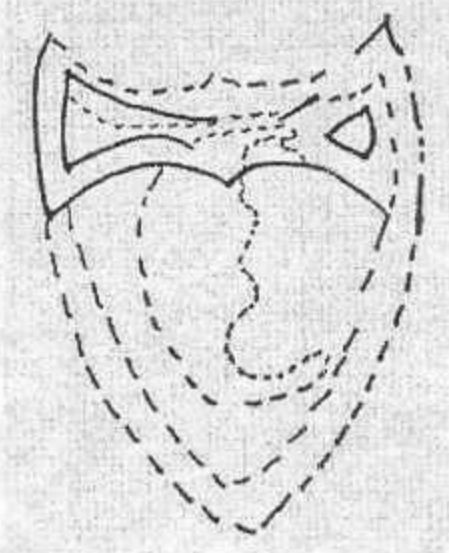
Оп. 44 - СЛУЖБА НА Св.ПАРАСКЕВА (ПЕТКОВДЕН) НА ПАПА МАРТИН ОД ЛАЗАРПОЛЕ, од 1835 год. (ИУБ МС 241)

оп. 28 - МОЛИТВА КОН ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА ЗА ОПРОСТУВАЊЕ НА ГРЕШОВИТЕ, црковно-словенски јазик со македонски јазични елементи, од втората половина на XIX век (НУБ МС 265)

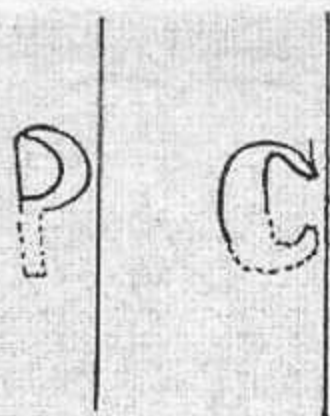
оп. 28 - МОЛИТВА КОН ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА ЗА ОПРОСТУВАЊЕ НА ГРЕШОВИТЕ, црковно-словенски јазик со македонски јазични елементи, од втората половина на XIX век (НУБ МС 265)

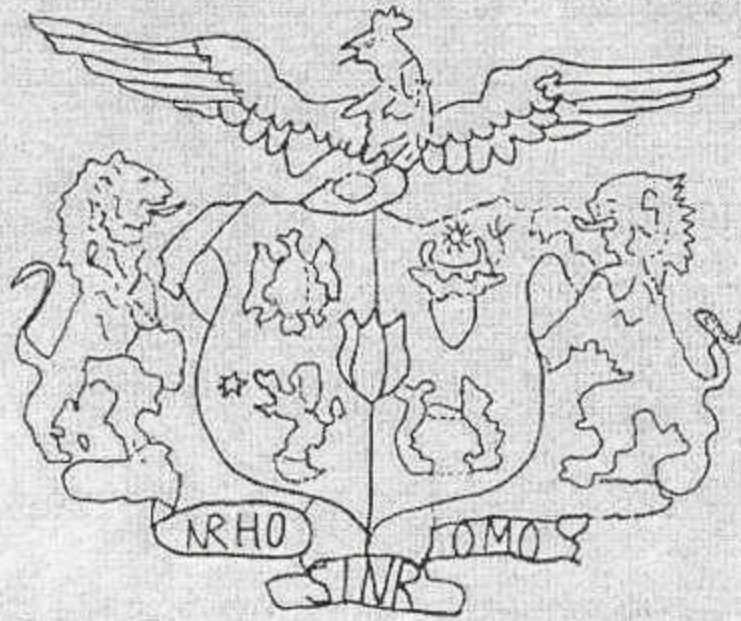
оп. 58 - СКАЗАНИЕ ЗА СТРАШНИОТ СУД ОД ЈЕРОМОНАХОТ ТАРАСИЈА, на македонски јазик - скопски дијалект,
од триесеттите години на XIX век (НУБ МС 217)

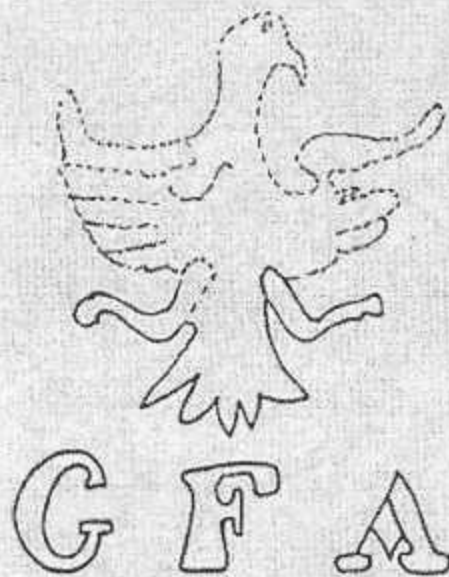
оп. 58 - СКАЗАНИЕ ЗА СТРАШНИОТ СУД ОД ЈЕРОМОНАХОТ ТАРАСИЈА, на македонски јазик - скопски дијалект,
од триесеттите години на XIX век (НУБ МС 217)

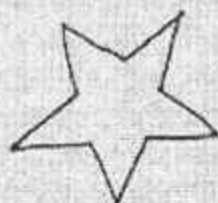
оп. 53 - ПАРАСТАС, црковно-словенски јазик, од среднијата на XIX век (НУБ Мс 242)

оп. 67 - ЗАЈВИК ОД ЈОАН ХАРМОСИН ОХРИДСКИ ЗА ОСВЕТУВАЊЕТО НА ШКВАТА ВО С.РАДИЌИЦА, ДЕБАРСКО
ВО 1863 ГОДИНА, НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (НУБ Мс 239)

Op. 54 - ПАРАСТАС, црквено-словенски јазик, од крајот на XIX век (НУБ Мс 240)

Op. 13 - ОКТОМХ НА ПЕТТИ ГЛАС, црквено-словенски јазик, од крајот на XIX век (НУБ Мс 238)

ЛЕСНОТИЈА НА ПЕЕЊЕТО*

(Јован Котески, Кртечина, Зумпрес, 2000)

Животот е понекогаш агонична поезија, но дали таквата поезија може да биде насушен живот? Се разбира, ретки се, но можни се и двете нешта. Стиховите на Јован Котески (1932 г.) ни ги потврдуваат токму овие две тези. И овојпат, во ова поетско писмо длабоката искрена исповедност е врвен принцип. Таа е препознатлива специфика на овој поет. Со големото, рафинирано пеење ги фокусира двете најголеми крајности: животот и смртта. Испеаните стихови за бавното умирање се единствениот спас од него. Но, во морбидните теми се испреплетени светлосни нишки на сокриена надеж и копнеж за избавување од страотниот безизлез. Човековиот живот е постојан затворен лавиринт и зошто кога се назира неговиот крај лавиринтот изгледа претесен, а излезот е прекриен со длабока темнина? Поради стравот, немоќта или очајот? Во песната "Кртечина" поетот пее: "белким е дојден часот / да се испорамнат сметките / меѓу небото и земјава / преку моево отворено тело!". Во поетовата болничка соба врвните мајстори Хиџнос и Танатос се единствените господари на гозбата од човеково тело. А поетот љубопитно го чека резултатот од нивниот натпревар: "среќата му се наклонува / на Танатос, но само за миг / Хиџнос ја презема играта / победата е на негова страна!".

Пред претсмртниот ламент поетовата рака не затреперува, туку ги запишува светлите мигнови кои остануваат да бидат во функција на вечност. Се слеваат со неа, бидејќи се недетерминирани и осветлени од незаборавот. Реминисценциите од детството се неминовни како врамени слики од најскапоцени рамки. Една одронета капка од нивната свежест е доволна за секаква крепост. Можеби затоа човекот истовремено е најкревкото, но и најсилното суштество, осудено взалудно да талка по бесмртноста. На тој бескраен пат, изморувајќи се од бесцелноста, си починува, градејќи призраци на бесмртноста: запишува, слика, зерка. Потоа се убедува себеси дека следниот патник ќе го продолжи понатаму патот и можеби ќе стигне до целта. Но, и оваа ролја е неповторлива и скапоцена, сугестивно нè уверува поетот. Скротената

* Во овој број се поместени рецензии подготвени од Виолета Мартиновска - НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје, за книги објавени во текот на 2000 година.

динамика на нештата суптилно е излеана низ призмата на митолошката симболика. Таа е папочната врвца на вертикалното, гностичко, поетско извишување.

Интертекстуалноста е поврзана со грчката митологија, настаните од Стариот завет, Хомер и многумина познати европски автори. Таа е присутна во стиховите како резултат на поетовата елоквенција, но и како потреба да се прави споредба токму со овие ликови. Нивното апострофирање е употребено неизнасилно, со ненаметлива суптилност.

Етимолошкото потекло на терминот кречина е поврзан со старословенската форма "чертати-кртити", која означува исцртување, оставање трага. Трагата која ја остава трагачот Котески е трајна и незаобичајно врежана во просторите на незаборавот. Хтонското царство "невермор" е обесилено и неговите заплашувачки стравотии се немоќни за сладосно уживање. Поетовите таканаречени последни стихови се релативизирани, бидејќи продолжуваат да живеат победоносно над смртта. Всушност, тоа е есенцијалната нишка на уметноста, да се бори против ефемерноста и смртта. Кречината на Котески е силна кривкост која со стожерно спокојство се искачува кон бесмртноста, непоколебливо и достоинствено.

КОПНЕЖ ПО ЧИСТИНА

(Вдув, Јордан Даниловски, Три, 2000)

Збунувачки и зачудувачки наслов: Вдув. Митска птица со чиешто изговарање, оној кој ти кажал за неа се раѓа во уште еден нов живот. Љубовта кон чистата слобода е есенцијален, возвишен копнеж на нараторот. Но, се разбира, до нејзиното остварување, потребни и неминовни се трнливи, неправедно искрварени сцили и харибди. Зарем не постои некој друг поедноставен, побезболен пат? А кој знае дали и тогаш сите би го одбрале токму него? Можеби повторно, за да се "разликуваат" од другите луѓе најсилно би го посакале оној потесниот, маченичкиот пат, бидејќи тогаш сознанијата би им биле повозвишени и поблиски до небесните пространства. Нараторот седнат во својата фотелја контемплативно е загледаан во чистото парче небо во кое трајно се врежани овоземните древни, но и сегашни свирепи човекови истории. Отсјајот на таквата единствена вистина ја чуваат бестелесните огнени серафими и многуоки херувими, додека големиот Свер пустоши и расчерчува во земната долина на плачот.

Низ страниците на овој роман мошне густо се напластени и меѓусебно се испреплетени многуслојни семантички јазли. Сиркаат емотивните стројежи кои носталгично раскажуваат за незаборавните, големи, стожерни историски мигови. Тие мигови долго време го опседнуваат авторот. За него постои само едно слеано време: безвременост. Оваа категорија постојано трае за оние кои ја вдишуваат и чекорат во неа.

Чистотата на нештата е вечниот животворен источник на овој творец. По неа тој постојано пека и се обидува да го пронајде најсветото, спасоносно зрнце чистота во себеси за да може со неговата неоскверната моќ да продолжи понатаму да чекори во валканата егзистенција.

Детството со својата најчиста содржина е присутно во зрелиот живот на големото Дете. Детските солзи и жедта да се истрча играта сè до последниот здив, воопшто не исчезнале. Тие притаено и трпеливо чекаат да се измијат сите социо-културни маски и повторно, спокојно да си ја продолжат играта.

Присутно е и спокојното монаштво кое со својата благородна чистота прави чекор напред за целото човештво. Богомудријата и бдењата над сопственото иманентно очистување за многумина е несфатлив процес и феномен, поистоветен со мазохизмот. Но, таквото сфаќање само е немоќен крик на психолошко обременетиот човек кој одбива да се вслушне во возвишените, духовни пространства. Молкот на монасите е громогласен чекор кој го осветлува патот кон спасоносната светлина.

Богомилството со својот философско-дуалистички светоглед е појава којашто радикално се спротивставува на фундаменталните христијански ортодоксни доктрини. Тоа е присутно низ овие страници како незаобиколен историски миг со своите мошне суптилни есенции.

Старословенската азбука е изворот на просветлувањето и нејзините букви ја чуваат светлата енергија на духовниот прогрес. Нараторот употребува две такви букви: големиот ер (ѣ) и десетерично и (ї), потенцирајќи го со тоа блескотното старословенско потекло на нештата.

Значи, во овој роман љубовта кон човековата слобода и восхитувањето од подзаборавените убавини се доминантен фон кој е неколеблив, луциден и сентенциозен.

ЖЕНАТА КАКО КОСМИЧКИ ЕПИЦЕНТАР

("Она", Богомил Ѓузел, Зупрес, 2000)

Поемата "Она" е импресивна еротско-философска поема која добива свое заслужено место во современата македонска поезија. Посветена е на мистичната, никогаш до крај осознаена убавина на жената, којашто творечки постојано го опседнува овој поет. Женскиот принцип е фокусиран низ повеќе семантички слоеви и тоа како: *alma mater*, анима, либидо, поезис. Сите овие фундаментални топоси асоцираат на симболот на андрогинот кој во себе го содржи единството на машката и женската природа, небесниот и земниот принцип, надворешното и внатрешното. По неговото раздвојување, поларизацијата на машко и женско, секој од нив копнее по својот загубен, идеален дел: "а еднаш бевме едно цело / и сè уште можеме да бидеме / и постојано се губиме, наоѓаме / при одвојувањето оживува болката од резот". Андрогинијата е симбол на духовното и телесното совршенство, плодноста и создавањето. Но, бидејќи е андрогинискиот принцип разрушен, поетот ја започнува поемата токму со принципот: поезијата како праслика, сеќавање на нешто што е онтолошки загубено. Во воведните стихови тој пее: "што ми прават зборовите / додека ги изговарам во себеси / неизустени но веќе обликувани / и додека чекаат да ги запишам?". Зачудува и повеќенасочниот наслов "Она" кој може да означува: битие, суштина, појава, но и замена за женскиот род таа. Овој принцип на творештво, самолекување е директно поврзан со вториот доминантен принцип во оваа поема: либидото. Се чини, овие два принципа се толку многу сраснати што дури е невозможно нивното раздвојување. Либидото дамарно пулсира низ целата поема како врвен принцип на еротскиот копнеж и похотната страст. Всушност, тоа е употребеното, испишано мастило за овие стихови. Поетот е конфитент кој искрено пее за светлите, но и за темните сладострасни похотства по кои ужива неговото тело, но и душа: "здивот сè уште ми испарува / под тропите на твојот стомак!". Пеењето е дијалогско, со интимно обраќање кон лирското Ти. "Таа" не е неостварена имагинација, туку вечен, непресушен, страствен копнеж за напојување и заедничарење. Љубовта со своите две стожерни енергии: духовната и телесната, од почетокот, па сè до крајот на пеењето е на триумфален пиедестал! Поетското динамично темпо не спласнува ниту во еден миг, туку целото пеење се доживува како компактен, кулминативен, ласцивен агенс. Третиот слој е анимата. Душата го симболизира женскиот,

чувствен принцип кој го облагородува и украсува машкиот принцип, духот. Нивното единство е познатиот принцип на совршенството: "ако си ти душата, а јас духот / тоа беше најдлабоката/ можна љубовна врска". Возвишеноста на тријадата: дух-душа-тело со лирска рафинираност мошне успешно е остварена во ова љубовно писмо. Психата и еросот се прстенувани и од тој брак е родена оваа поема. Четвртиот семантички слој е: *alma mater*. Големата мајка хранителка е присутна преку симболите на морето и земјата. Тие го симболизираат мајчиното тело, сигурноста, топлината и храната. Раѓањето е излегување од мајчината утроба, а умирањето повторно враќање во мајката-земја, Геа. Големата мајка е архетип и на обликот на потсвесната доминација со своите две форми на конструктивното и деструктивното. Божјата мајка е олицетворение на сеопштата, духовна животна сила. Значи, женскиот принцип е апотеозираан низ синтезата на митологијата, теологијата, философијата и психоанализата со допадливо, емотивно пеење во кое се среќава цинизам, иронија, автодеструкција, но и искрена, огнена љубов. Сè торжествува во слава и чест на нејзиното вечно височество, љубовта.

РАСЧИТУВАЊЕ НА ИСТОРИСКО-ФИЛОЛОШКАТА НАУКА

(Владимир Мошин, Словенска палеографија, Менора, 2000)

Проучувањето на оригиналните, стари ракописи е област со која се занимава палеографијата. Еден од врвните проучувачи на оваа мошне специфична дисциплина е академик Владимир Алексевиќ Мошин (1894-1987). Тој последните две децении од својот живот ги поминува во Македонија каде што организира тимска работа и проучување на постојните словенски ракописи. Плод од таа активност е публикувањето на првиот том "Словенски ракописи во Македонија" (1971). Под негово менторство се обучуваат идните палеолози меѓу кои е и преведувачот и приредувачот на ова издание д-р Сотир Голабовски. Оваа книга е превод од српски јазик од белешките на академик Владимир Мошин подготвувани за предавањата по предметот Словенска палеографија на Филолошкиот факултет во Белград (1964/67 г.)

Едно вакво издание е повеќе од драгоцено не само за палеографијата, туку и многу пошироко. Книгата содржи систематски преглед на проучувањето на почетоците на оваа историско-филолошка наука, научен опис започнувајќи од најстарите зачувани ракописи, па сè до периодот под турско ропство, табели со факсимили од ракописите и кратка биографија на академик В. Мошин (емотивно подготвена од приредувачот).

Зачудува податокот кој нè запрашува зошто приредувачот д-р Сотир Голабовски толку долго време ги чувал кај себе белешките на својот професор Владимир Мошин? Голем недостаток на приредувачот се фундаменталните терминологички грешки, честопати буквалниот превод, нелекторираноста на целиот текст и непотполната, инцидентна библиографија на академик Владимир Мошин. За едно вакво стожерно издание, овие пропусти се недозволени.

Воведниот дел се однесува на поимот и предметот на палеографијата, нејзините методи (лингвистички, историски, уметнички), на водените знаци, на историјата на старословенскиот јазик, на епиграфиката и на нејзините споменици. Вториот дел е посветен на ракописите и нивното жанровско класифицирање. Претставени се: Савина книга (10. век), Супрасалски ракопис (10. век), и др. Третиот дел се репрезентативните руски старословен-

ски ракописи од периодот од 11.-14. век. Опишани се два вида писмо: полуустав и брзопис. Во четвртиот дел се среќаваат јужнословенски ракописи укажувајќи на дистинкциите меѓу српската, македонската и бугарската јазична редакција. Во петтиот дел ги среќаваме правните споменици како на пример: Кулинова грамота од 12. век, Хилендарска грамота од 12. век, Дубровничка грамота на кралот Владислав од 13. век и др. Седмиот дел од книгата им е посветен на босанските споменици. Во осмиот дел се среќаваат ракописите од периодот на турското ропство. На крајот следуваат интересни факсимили од ракописите.

Интересно е разгледувањето на прашањето за односот меѓу глаголицата и кирилицата т.е. која од овие азбуки е постара. Разбирливо е што постојат разни хипотези, но фактите кои се изнесени го утврдуваат примарното создавање на глаголицата. Научното истражување на оригиналните ракописи е долготраен процес при кој се потребни многу време, лична трпеливост и постојано самообразување. Академик Владимир Мошин сето тоа беспрекорно го почитувал и применувал, а неговите научни остварувања се бисерни, светли патокази во мистериозната палеографија.

НОВООТКРИЕНО РАКОПИСНО НАСЛЕДСТВО ОД 14-19 ВЕК

(Кон книгата "Словенски ракописи во Македонија 7,8 том", НУБ "Св. К. Охридски" - Скопје ; Институт за старословенска култура - Прилеп, 2000)

Средновековното книжевно наследство започнувајќи од 9. век па наваму е создавано многу макотрпно. Ракописните книги се пишувале во многу тешки и неповолни услови. Најчесто, тоа биле богослужбени книги за потребата на службите во црквите и манастирите. Такви се на пример: Светото писмо, Часословот, Молитвеникот, Минејот, Осмогласникот и други. Истите овие прелишувани ракописни книги на пергамент или хартија биле уништувани на различни начини (пожари, незнаење, тенденциозно) и оттука, сосема е разбирлива нивната огромна драгоценост во денешно време.

Во тој контекст богатото научно-истражувачко искуство на еминентниот медиевист д-р Михајло Георгиевски е особено драгоцено. Тридецетнискиот научен ангажман кулминира во оваа негова последна книга "Словенски ракописи во Македонија - 7 и 8 том" којашто е продолжение од едицијата "Словенски ракописи во Македонија", започната уште од проф. Владимир Мошин во 1971 година.

Ретка и специфична е посветата којашто му е упатена на Исус Христос. Научниот палеографскиот опис се однесува на 71 новооткриен словенски ракопис (оригинали) со доследна научна методологија. Описот е правен според следниве особености: хартија, писмо, орнаментика, водени знаци, повез, содржина, записи, забелешка. Радува фактот кој вели дека се откриени по 2 нови ракописа од 14., 15., 17. век и 1 од 16. век. Такви се на пример: два листа од Триод, Радобилски евангелски листови, Фрагмент од Слово, Прохор-пчињско изборно евангелие и др. Тоа уште повеќе ја закотвува стожерноста на книгата.

Авторот д-р Михајло Георгиевски прави поделба на јусова и безјусова редакција, според потеклото на ракописите како на пример: македонска безјусова редакција (6 споменика), македонски народен јазик (17 споменика), бугарски јазик (2 споменика), грчки јазик (1 споменик), црковнословенски јазик (46 споменика). Направен е прегледен каталог на факсимили, содржина на ракописите, регистри на лични имиња, географски поими, мана-

стири, установи и цркви. Таблоата на водените знаци се направени според познатите албуми на Брике, Николаев, Мошин, Тралјиќ, Еинедер и други.

Осмиот том содржи 94 факсимили од ракописите, според хронолошки распоред.

Впечатокот се заокружува и со допадливиот графички дизајн. Значи, оваа книга успешно ја продолжува серијата палеографски описи започната уште во 1971 година од страна на проф. Владимир Мошин и ни го разоткрива нашето извонредно богато ракописно книжевно наследство чијашто ризница постојано нè восхитува.

ДВОЈНОСТА НА НЕШТАТА

("Саронски близнаци", Методиј Златанов, Зумпрес, 2000)

Еден невообичаен поетски потфат на игумен Методиј Златанов успешно е реализиран во неговото последно поетско послание "Саронски близнаци". Вонредна специфика на ова писмо е т. н. калиграматизам којшто е новина во современата македонска поезија. Текстот е проследен со паралелно цртање на семантиката од истиот текст. Доминантен топос кој континуирано се јавува кај овој поет е содржан во библиската порака "мудрувањето на мудреците од овој свет е лудост пред Бога!". И тогаш се поставуваат прашањата: каква е вредноста на човековото уметничко творештво во однос на Божјата премудрост, дали даруваните човекови таланти бесцелно се преумножуваат? Поетските пораки во однос на овие прашања се сосема луцидни: иманентното преобразбено духовно покајание (метаноиа) е фундаментален агенс за отворањето на духовните очи со кои сосема поинаку ќе се разбира светот и човекот во него. Тогаш започнуваат да се отвораат гносеолошките сфери и аспектите на убавината се пронаоѓаат насекаде. Интертекстуалноста е препознатлив белег на овој поет кој внесува цитати од Светото писмо, апофтегми од патролошките списи, староеврејскиот, старогрчкиот и англискиот јазик. Првиот циклус "Прогонство на умот" асоцира на преродителскиот грев кога поради возгордеаноста и непослушноста се губи Едемската градина. Од тогашното прогонство, човекот агонично се обидува повторно да го возобнови изгубениот рај. Оттогаш човековиот ум е паднат, бидејќи веќе не е во можност изворно да ја гледа Божјата светлина. Вториот циклус "Седум времиња" кореспондира со светоста на бројката седум: 7 денови на создавање на светот, 7 денови во неделата, 7 благословени поколенија, 7 виножитни бои. Создателот е единствен источник на светлината. И сè се движи кон негово славословие. Поетот е рапсод кој славослови за божествените тајни, мудрости и убавини: "седум времиња преку мене минаа". Циклусот "Светлоносни каскади" ја аспектира тишината како молк од една страна, но и како трештален глас од друга страна. Впечатливо е исцртано нејзиното движење. Незаобиколен топос кој пулсира низ стиховите е неспознатливоста на Создателот. Човековото осознавање е само ронка напор и потреба да се продре во неспознатливата божја суштина. Ако е Создателот апсолутно неспознатлив за периодот на човековото кратко живеење, дали се сите негови агонични напори взалудни? Ако е така, тогаш

е неминовна една реверзибилна релација во којашто големиот, единствен апсолут ќе му се открие себеси со своите светли енергии на ефемерниот, но не и неважен човек. И со такво благодатно просветление човекот ќе зачекори и ќе ги отвори вечните таинства. Употребата на црковнословенизмите е во контекст на секојдневно употребуваниот еклесијастички фон на овој поет кој трага по изворната суштина на словото. Тоа најлуцидно е апострогирано во Јовановото евангелие: "Во почетокот беше словото и словото беше во Бога и Бог беше слово". Токму тука е фокусирано поетското осознавање и пеењето како близнак на божјата праслика. Насловот "Саронски близнаци" ја потенцира сеопштата плодност, духовната и телесната, раѓањето и преумножувањето. Новина на ова послание е можноста да биде читателот во улога на естетски доградител на креативните криптограми. Значи, лавиринтот е широко отворен за сите љубопитници.

ПРЕМИН НА ИМАНЕНЦИЈАТА ВО ТРАНСЦЕДЕНЦИЈА

(Иван Цепароски, Отаде системот, Култура, 2000)

Еминентниот проучувач на философијата, естетиката и литературната мисла д-р Иван Цепароски во едицијата "Идеи" на издавачката куќа "Култура" приложува свои видувања за бележити, незаобиколни мислителци и литерати кои оставиле силен белег во философскиот и книжевниот систем. Дали воопшто постои целосен, завршен систем? Кој е системот на егзистенцијата? И дали тој е нужно поврзан со проблемот на иронијата?

Категоријата иронија е особено присутна во делата на "данскиот Сократ", Серен Аби Кјеркегор. Нему му е посветено заслужено внимание во оваа книга. Според Хегел иронијата е недостойно нешто, а според Кјеркегор таа е предизвикана од бескрајната субјективност на човековата слобода и затоа таа зазема видно место во човековиот живот. Авторот ни овозможува расветлување на псевдонимоста на философските дела од Кјеркегоровата прва (естетичка) и втора (етичка) фаза. Првата фаза од неговата книжевна активност го опфаќа периодот меѓу 1843-1846 г. Од овој период се делата: "Или-или", "Повторување", "Страв и трепет", "Јоханес Климакус", "Филозофски трошки", "Стадиумите на животниот пат" и др. Сите овие дела се објавени под различни псевдоними: Виктор Еремита, Јоханес де Силентио, Јоханес Климакус, Константин Константиус, Вилијам Афхам. Во третата, религиозна фаза тој ги напушта псевдонимите и се појавува со сопственото име.

Истражувањата на (не)среќата во културата и уметноста се неизбежни без маркантното дело на Сигмунд Фројд (1856-1939). Тој смета дека културата го унесреќува човекот поради востановените забрани, закони, правила на однесување и живеење. Културата на современиот човек почива врз незадоволувањето на нагонските потреби. За тоа и самиот Фројд вели: "еднаш создадениот закон нема да биде скршен во полза на која било индивидуа. Културата мора да стори сè за да изгради пречки против човековите агресивни нагони". Цената на културата е условена со губењето на среќата и со потенцирање на чувството на вина. Овие идеи децидно се анализирани во неговото дело "Неугодното во културата".

Баскискиот Сократ, Мигел де Унамуно својата философија експлицитно ја објаснува во ставот: "мојата полемика не е борба со непријателот, таа е борба со самиот себеси. Инквизиторот или соперникот што јас го напаѓам или со кого полемизирам, јас не го правам тоа затоа што мојот соперник мене ми противречи, туку затоа што тој се наоѓа во мене самиот". Унамуно примарно го фокусира проблемот на смртта во философијата. Тоа е проблематика на смртта на конкретната човекова личност... Оттука, неговото познато дело "Агонија на христијанството" ги пронаоѓа корените на најинтимниот дел од човекот во сопствените агонии. Секој мора сосема сам да помине низ харибдениот оган на прочистувањето за да стигне до "чистото" осознавање. Менувањето на светот е возможно само преку постојаниот агон, дејствувањето, вечната борба. Всушност "Унамуновата борба" е подвиг против трагичноста на суштествувањето.

Вториот дел од книгата е посветен на книжевните остварувања на Ферид Мухик, Јосиф Бродски, Тед Хјуз, Петре М. Андреевски и на други литерати. Ферид Мухик е претставен со делото "Штит од злато" и неговата симболика. "Неповратно се губи само она што не е потрошено" е есенцијата на оваа поетска проза. Симболите камен, злато, штит, бакнеж мошне занимливо се протолкувани од авторот Џепароски.

Поезијата на Јосиф Бродски е определена како доминација на етимоните: пародија, иронија, самоиронија. Според Ј. Бродски поезијата е "целта на нашиот вид". Поетот постојано трага по слободата во јазикот и слободата на јазикот. И оттука, еманираат сите други видови слобода.

Во текстот "Лакримариј-или пораки во шише" се расчитани лакуните на поетскиот дискурс на Петре М. Андреевски. Симболиката на шишето Лакримариј содржи низа пораки на еден духовен победник кој е "упатен" во тајните на љубовта, смртта и солзите. Полисемната симболика го загатнува архетипот, калокагатијата, епифанијата и други семантички нивоа.

Овој прилог-текстови од кои поголем дел се предговори на соодветните книги, концизно, со херменевтичка есистичност сигнифицира аксиолошки предизвици во философијата и литературата.

ЖИЗНЕРАДОСТА НА МИГОТ

(Јостен Гордер, "Вита бревис-писмо на Флорија Емилија до Аврелиј Августин", Детска радост, 2000)

Конечно, едицијата "Бестселер" на редакцијата "Детска радост" го заслужува овој епитет со книгата "Вита бревис-писмо на Флорија Емилија до Аврелиј Августин" од современиот норвешки писател Јостен Гордер (1952 г.). Тој е професор по философија во Осло, а негови позначајни дела се: "Замокот на жабите", "Децата од Сукхарати", "Дијагноза и други новели", "Мистеријата на пасијансот", "Роман за историјата на философијата", "Божиќна мистерија", "Во едно огледало, во една загатка" и др.

Епистолата на Флорија Емилија упатена до бискупот на Хипон, Аврелиј Августин (354-430 г.) е теориско-философска расправа за многу суптилни прашања кои се однесуваат на релацијата: маж-жена, духовно-телесно, свето-профано. Августин пред да премине во христијанство, десет години му припаѓал на манихеизмот, а во 396 г. е ракоположен за бискуп. Философијата на Августин во својата основа ги негува иманентните, психолошки состојби. Насочувањето кон иманентното искуство го детерминира сеопштиот човеков светоглед. Севкупното дејствување на човекот произлегува од неговата волја, којашто е апсолутна слободна. Според ова волунтаристичко сфаќање, волјата е надмоќна категорија над разумот и свеста. Убавото се наоѓа во целината и во единството на севкупноста. Темелно проучувајќи го философско-теолошкото творештво на Августин, Емилија загатнува многу философски и теолошко-догматски проблеми. Честопати, негирајќи ги Августиновите богословски егзегези, таа опишува многу интимни случки од својот заеднички живот со него пред тој да стапи во римокатоличкиот клер. Долгата епистола на Емилија е апологија на суштинските, животни радости наменети за секој човек и мошне ригорозна осуда на хипокризијата и перфидноста на теолозите. Всушност, таа прави своја херменевтика на дионизискиот принцип на живеење, наспрема аполонискиот принцип. Поттикнувата од Августиновите "Исповеди" таа му го испраќа ова послание. Особен акцент е ставен врз проблемот на сомнежот. Августиновата максима "се сомневам, значи постојам" ѝ претходи на подоцнежната Декартова апофтегма: "мислам, значи сум". Емилија прави семантички раслојувања на непроменливите христијански догми: "ти го сакаше спасот на сопствената душа

повеќе отколку што ме љубеше мене, чесен бискупе. Морав да пронајдам што е тоа во философијата што може да те раздели од една девојка што ја љубиш. Мојата соперничка беше еден философски принцип". Импресивни се моментите кога Емилија пишува за нивниот заеднички син Адеодат и за влијанието на мајката на Августин, Моника.

Целото послание е еден длабок восклик за двата вида љубов: духовната и телесната. Изнесените аспекти се лапидарни и за времето во коешто живеел и творел Августин се бравурозно-револуционерни. Јостен Гордер го остава отворено прашањето за реалната можност на една таква релација на Августин со образованата Емилија. Дали сето тоа можело да се случува во драматичниот четврти век и дали ова послание навистина го добил теологот и црковен отец Августин? Ова мошне впечатливо апокрифно послание изобилува со жесток драматизам од една страна, но и со меланхолична загледаност во теоцентризмот, од друга страна. Еросот којшто во христијанската догматика е врамен во најсвети и најскапоцени рамки, со ова фокусирање ја разрушува таквата непроменливост и е десакрализиран. Метафизичките категории се приземјени без вулгаризирање со проникливи духовити параболи. Ригорозното раздвојување на скаменетото двојство: маж-жена е невозможно без харибдени лузни и без неџа врз таквиот расцеп. Духовното, богоугодно усовршување на себеси е валкано и непреодно пред дверите на божјото царство, ако претходно е направено опустошување во душите на своите најближни. Можеби, нивното ридање е почисто и почесно пред лицето на демијургот, отколку најаскетските монашки подвизи - лаконски резимира Емилија. Таа е инсургент против малициозното деградирање на женскиот род врз кој почива напредокот на светот. Животот е премногу краток и треба да се одживее со максимална себеисполнетост.

БОЛКАТА КАКО ИСТОЧНИК

(Душко Мартиновски, "Извор", Зумпрес, 2000 г.)

По објавувањето на првото поетско послание "Молитва за мудро време" (одделни песни се влезени во Антологијата на современата македонска поезија), второто поетско остварување на Душко Мартиновски, "Извор" кореспондира со неколку светли и свети семантички топоси како што се на пример: светлина, верба (во себеси) и вера (предедовска) од една страна, а болката и очајот како нивна рамнотежа од друга страна. Овие топоси се чести мотиви кај многумина творци, но овојпат, тие се измеланжирани и се во нераскинлива перихореза. Непостоењето на ригорозна дистинкција меѓу нив е спецификата на ова поетско писмо. Првата песна "Кандилце" е програмска. Во неа торжествено се најавува пулсирањето на нејзиното височество, болката. Таа е онтолошкиот источник на овој поет. Доминираат темните нијанси: тегоба, горчлив несопој, празнина гнила, темен облик. Мракот е раскрилен низ овие стихови. Но, не оној очајниот, безизлезниот, туку оној со кој сепак, може да се суштествува. Очеличен од налетот на човечките пакости, поетот е длабокословесен во сознанието кое аподиктично го уверува дека е неговиот пат поинаков, потрплив, но и поторжествен. Во песната "Иње" тој пее: "Јас бев само здробен / од ињето на вашата злоба / Ме уривавте / како бурите древно стебло / Неграмотници / Бедни луѓе / патот мој е долг / колку една вечност!". Во сопствената агонична болка секој е сосема сам, но и најблиску до себеси, нѝ сугерира поетот. Но, црниот безизлез е само привиден: "удирај силно / со ледена страст биј / оловна чамотијо!". Вознесената поетова душа со воскресната, пурпурна боја, сепак, цврето и победоносно ќе просветлува како кандилце во ноќта. Исконското, длабокоискрено коленичење пред кандилцето е најинтимниот восклик на поетот.

Вториот циклус "Сеништа" е продолжување на претходниот циклус "Извор". Во песната "Страв" тој пее: "Тој немир / Во колку срца вие / Каде чука таа празнина!". Но, топосот страв не направил жртва од поетот. Стравот е исконски, онтолошки. И може да се совлада само со поимање на онтолошките категории.

Доминантен топос од кој ретко се откажува овој поет е детето: "А тоа не знаејќи / тивко нè осмислува!". Тоа е светлопријатна, најчиста светлина која таинствено ги отвора значењата на нештата во животот. Циклусот "Во сè има време" ја аспектира категоријата време како безвременост. Таа ги крши детерминантите на историското време и започнува поимањето на вечноста. Елегискиот фон е суптилно израфиниран и особено присутен во кратките лирски медалјони. Нè очудуваат големите вистини кои се соопштени едноставно и сосема директно. Изразот е прочистен од непотребниот баласт и празнословието отсуствува. Со таква контемплација поетскиот пев нè враќа во онтолошкото минато каде што нештата немале двојна природа, туку компактно есенцијално јадро чија чудесност нè восхитува, поради својата единственост и едноставност. Во тие облагородени, духовни сфери поетската душа го пронаоѓа своето скапоцено спокојство како бесценет извор за бродење низ просторот и времето.

Видот на говорот се определува според степенот на прекршочност. Фигуративниот говор е високо мотивиран и содржи максимален степен на семантички фигури. Доминантна семантичка фигура во овој поетски ракопис е метонимијата. Таа е ефект на одредена релација и невообичаен однос меѓу неколку вербални ентитета. Афективниот говор (првпат именуван од Шарл Бали) е слободен, длабоко интимен и нерационализиран. Поетскиот ракопис се заокружува со една инвентивна тема (која категорија-тема е разработена во канонот на европската нормативна поезика на Квинт Хоратиј Флак, "Послание до Писоните"), Балада за волот.

Една од величините на поезијата е во категоријата сугерирање. Поетот Душко Мартиновски остро сугерира, без наметлива наметливост.

ПОЕТИКА НА НЕБИДНИНАТА

(Георги Старделов, Небиднината, Матица македонска, 2000)

Академик Георги Старделов во книгата "Небиднината" ни нуди ново херменевтичко читање на поезијата на маркантниот поет Ацо Шопов. Во своето долгогодишно критичарско искуство тој во повеќе наврати ја оценувал поезијата на Ацо Шопов. Но, овојпат, ова исчитување е освежено со интегрално воочување на најсуптилниите нишки на овој поетски дискурс. Особено внимание е насочено кон ноуменолошкиот аспект, наспрема феноменолошкиот и естетскиот аспект. На, тој начин, утврдени се нови модели на песната релевантни за оваа поезија како што се на пример: песна-прашалник и песна-расказ. Ова утврдување е разоткривано преку единството на принципите: очај и надеж, мака и радост, болка и копнеж.

Првиот дел во книгата е именуван "Антрополошка котва во поезијата на Ацо Шопов" и sukcesивно е создаван во периодот од 1955-1992 година. Овој факт укажува на скоро четиридецениско дружење со оваа поезија. Врвен принцип во Шоповата поетика е компактното единство на животот и песната. Нивното неразделно постоење го содржат во себе човековата иманентна драма и човековата егзистенција. Препознатлива, базична метафора во неговата поезија е небиднината како поетско-космичка праслика со таговоно-меланхолична примордијалност. Програмскиот стих: "човекот е огромен, океанот е мал" ја потврдува бескрајната и никогаш до крај, neodгатлива енигма на човековата интимност. Од друга страна, небиднината е фаустовски и прометејски феномен. Поетското искуство на Ацо Шопов не го пронаоѓа бараниот одговор во небиднината, бидејќи човекот истата ја надминува оставајќи го зад себе своето уметничко творештво.

Еволуирањето на неговото поетско искуство минува низ три фази: социјален и фолклористички реализам, интимизам, рефлексивност. Првата фаза ја сочинуваат стихозбирките: "Песни" (1944), "Со наши раце" (1950), "На Грамос" (1950), во која доминираат борбата, љубовта и смртта. Втората поетска фаза ѝ припаѓа на неговата интимно-исповедна лирика. Од тој период се стихозбирките: "Стихови за маката и радоста" (1953), "Слеј се со тишината" (1955), "Ветрот носи убаво време" (1957). Поетот Ацо Шопов е преокупиран со своите најинтимни согледби на тагата и меланхолијата.

Познатиот лирски медалјон тоа експлицитно го потврдува: "ако носиш нешто неизречено / нешто што те притиска и пече / закопај го во длабока тишина / тишината сама ќе го рече!". Третата поетска фаза го исполнува периодот 1963-1982 година, кога се објавени стихозбирките: "Небиднина" (1963), "Гледач во пепелта" (1970), "Песна на црната жена" (1976), "Дрво на ридот" (1980). Во својата прва фаза Шопов тргнува од општото кон личното, во втората фаза само од личното себевидување, а во третата фаза од личното кон општото искуство. Но, и покрај различниот пристап кон овие три фази, тие меѓусебно кореспондираат.

Академик Старделов прави теориска обнова на терминот песимизам наспрема терминот оптимизам. Шопенхауеровиот, песимистички човек не е секогаш битие за смрт. Ополитните форми: биднина-небиднина, скрб-утеха, смрт-живот во естетско-аксиолошките пристапи во литературата имаат поинакви аспекти. Овој факт особено се однесува на стихозбирката "Стихови за маката и радоста".

Профетот Шопов ја открива небиднината како темен, заумен предел кој зрачи со својата таинственост. Тој ѝ останува доследен на својата омилена, проколнувана, но и посакувана небиднина. Токму затоа таа најубаво му соодветствува.

Авторот Старделов со концизна релијабилност ги разјаснува недооткриените сушности во стихозбирките: "Песни", "Стихови за маката и радоста", "Слеј се со тишината", "Ветрот носи убаво време", "Небиднина", "Гледач во пепелта", "Песна за црната жена", "Дрво на ридот" и на тој начин остава драгоцен прилог во проучувањето на Шоповата поетика. Полемизирајќи со стиховите, тој го демистифицира поетовото доживување на светот, ги воочува деталите на поетско-онтолошката композиција и високо ги класифицира аксиолошките поетски стожерности.

ИСКОНСКИ ШЕПОТ

(Тодор Чаловски: Глас крепител, Макавеј, 2000)

Секој автор целиот свој живот пишува една долга песна, еден долг текст. Па, затоа велíme дека во оваа своја голема песна "Глас крепител" поетот трештално ја детерминира потребата за оваа своја објава. Уште на самиот почеток се утврдува дијалектиката на нештата кои вкркаат низ страниците од ова послание. Воведната песна токму тоа го потврдува со громогласниот наслов "Портал". Значи, влегуваме низ дверите на ова послание барајќи блескотни нешта коишто се несомнено присутни. Почетниот, програмски стих кореспондира со последниот стих од ова послание "со мигот одгатлив посегот што го крепи" и на тој начин, се заокружува поетовиот круг. Овие два стиха (почетниот и последниот) ги содржат во себе фундаменталните топоси кои го опседнуваат поетот: мигот (во функција на вечност) и крепителното водство. По прочитот на стиховите утврдуваме неколку семантички рамништа и тоа: влегување во исконските дамари, поетот и суштината на постоењето, стожерна оска: дом, мајчин јазик, минато и сегашност, спомени, вера, верба. Минатото е континуиран топос кај овој поет, но не како сувоарна историја којашто завршила, туку како влог кој треба обврзно и достоинствено да се негува и чува од самозаборав. Сопствениот корен е прекрасен само тогаш кога е достоинствено поврзан со своите разлистани плодови. Метафорите на каменот, ветрот и прстенот во песната "Портал" тоа го потврдуваат: "да се знаат прстенот, каменот и ветрот / во чиј предок и чија вистина / сета љубов и сето паметење / несогрешно се очовечиле!". Топосот минато кореспондира со циклусот "Траги" во кој ги среќаваме незаобиколните, блескотни дијамантни личности од нашето богато книжевно-историско минато. Циклусот "Траги" изобилува со трештална светлина која не се распрснува бесцелно, туку нè облева со спокојност и нè уверува во искреноста на пеењето. Зашто пред големите едноставни вистини, ретко се останува рамнодушен. Во циклусот "Внатрешни гласови" со исповеден тон се апострофирани личностите коишто засекогаш оставиле незгаслив белег во поетовата душа. Тоа не е само чемерен, неповратен спомен кој бавно исчезнува, туку живоприсутен дијалог со кој поетот крепително, со достоинствена гордост чекори напред. Поетот повторно се враќа кон светлината на предедовските, исконски, дамари корени. Во песната "Одзив" тој пее: "не отстапувајте пред трош-

носта / ни пред присутноста на сјајот!". Ксеноманијата амбисно го обременува современиот човек кој ги заборава сопствените светли традиции. Крепителниот глас го опоменува поетот дека е прогресивниот чекор напред во светлината на сопствената традиција. Циклусот "Прочистување на зборовите" е свет долг кој поетот благородно го негува. Поетовата азбука не е и не може да биде творештво на кој било јазик, туку само единствениот, најприсниот, мајчиниот јазик. Тоа е негов свет јазик на кој може да се воспеваат сите нешта во животот. Вториот семантички слој го именуваме "Исход од зборовоинствата" со кој хармонично се оформува ова пеење. Овој семантички слој ги содржи есенциите: надеж и светлина. Некомпромисно уверен во сопствената визија во песната "Посег" тој ни порачува: "на земјава сè уште има место, потреба / од нова чувственост, од тајна јасна...".

Поетските слики се луцидни, заокружени и редоследни. Длабоката исповедност е доминантно присутна и восхитува со својата искреност. Стиховите се прочистени од непотребниот баласт и зрачат со својата единствена интенција. Воочлива специфика на ова пеење е извонредната леснотија на испишаните стихови. Тие не се изнасилени и тортурирани, туку се плод на рафиниран, концизен поетски изблик. Големината на ова поетско писмо е во хармоничниот спој на моментниот миг со бескрајната вечност, ефемерното секојдневие и големите, вечни, апсолутни категории. Овој голем предизвик и посег, поетот го остварил мошне успешно, со наталожено историско-литерарно искуство, но истовремено и со секојдневни, тревожни болки. Во тој круг поетот прецизно го пронаоѓа сопственото место и неговата мисија е исполнета. Иманентната сатисфакција пулсира во тишината на стиховите. Оттука, произлегува и насловот на посланието "Глас крепител", којшто го содржи единството на миговните, но и вечните предизвикувачки суштини.

СЈАЈОТ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ЛИТЕРАТУРА

(Добрила Миловска, Средновековни книжевни творци, Менора, 2001)

Проучувањето на средновековната литература е област за којашто е потребно многу време, лично трпение и жед за разоткривање на многу неразгатнати проблематики. Исполнувањето на овој предуслов е можност вистински да се започне со демистифицирање на средновековните таинства. Стравот од далечните векови се констернира со спокојно чекорење кон истите.

Резултат на едно такво ненаметливо чекорење низ средновековниот лавиринт е книгата на медијавелистката д-р Добрила Миловска "Средновековни книжевни творци". Во неа се претставени автори од тринаесеттиот до осумнаесеттиот век. Направен е хронолошки преглед на најмаркантните претставници од одделните векови, но претставени се и автори кои досега ѝ биле непознати на науката. Релевантен критериум при проучувањето на овие автори е користењето на оригиналните изворници. Се разбира, тоа е неопходен услов за секој вид научно истражување, но кога се има предвид дека станува збор за тешко достапни старословенски ракописи разнесени по различни земји, тогаш нивното научно презентирање добива своја заслужена стожерна димензија.

Освен оригиналните книжевни дела, присутни се и голем дел преведени дела, создавани во разните школи и скрипториуми. Од глаголските книжевни споменици до денес се сочувани некои од нив, како што се на пример: Зографско евангелие од крајот на 10. век (денес се чува во Ленинград), Асеманово евангелие од 11. век (се чува во Рим), Охридско евангелие од 11. век (се чува во Одеса), Синајски псалтир од 11. век (се чува на Света Гора) и други.

Од кирилските споменици создадени во Македонија денес се познати: Кипријановите ливчиња, Фрагмент од прологот на Јован Егзарх, Фрагмент од Посен триод, сите од единаесеттиот век. Од дванаесеттиот век потекнуваат спомениците: Битолскиот триод, Добромировото евангелие, Охридскиот апостол, Македонско изборно евангелие на поп Јован и други.

Во периодот на единаесетиот и дванаесеттиот век се појавуваат книжевниците: Ереј Јоан, Јоан Презвитер, Филип Монотроп со делото "Диоптра". Но, покрај хагиографската и канонска литература, се појавува и апокрифната литература. Апокрифите според својата содржина се поделени на старозаветни и новозаветни. Од нив познати се: Протоевангелието на Јаков, Томиното евангелие, Сказанието за Афродитијан Персијанецот, Откровението на Методиј Патарски и други. Апокрифните текстови се познати според преписи од тринаесеттиот век наваму. Сочувани апокрифни зборници се: Попдраголевиот зборник и Берлинскиот зборник од 13. век, Среќковиќевит зборник од 14. век, Тиквешкиот и Панаѓурскиот зборник од 16. век и други.

Застапени се и записите и натписите. Записите известуваат за многу историски случувања, пораки и опомени, а натписите најчесто биле пишувани врз надгробни плочи, поради паметење.

Незаобиколен книжевник од тринаесеттиот век е охридскиот архиепископ Димитар Хоматијан (околу 1165-1235). Тој е автор на Краткото житие на Климент Охридски, една климентова служба, неколку канони, епистола до Сава Српски напишана по повод неговото прогласување за српски архиепископ. Анонимноста е белег на целиот средновековен период и затоа утврдувањето на авторствата е мошне тежок процес. Пишувачи кои го забележале своето име во Болоњскиот псалтир се: Јосип, Тихота и Белослав. Погодиновиот псалтир го пишувал дијак Радомир. Од четринаесеттиот век се истакнуваат книжевниците: Радин Нагоричанин, скопскиот епископ Григориј, Станислав, Јоан светогорец, Григориј Акиндин и други. Во петнаесеттиот век творат Владислав Граматик, Димитар Кантакузин, Димитар Кратовски, а во шеснаесеттиот век Висарион Дебарски, Пахомиј Слеченски, инок Сисој. На седумнаесеттиот век му припаѓаат книжевниците Висарион, Атанасиј, Акакие, а на осумнаесеттиот век инок Захарије, Исаија Полошки, игумен Гаврил.

Комплетноста на книгата којашто е вонредно драгоцен репрезент во медијавелистиката се заокружува со приложените записи и факсимили од ракописите.

НЕДОВОЛНО РАСВЕТЛЕН КНИЖЕВЕН ДЕЕЦ

(Васил Тоциновски, Род и пород, Институт за македонска литература, 2000)

Долгогодишниот истражувач на македонската книжевна историја д-р Васил Тоциновски во книгата "Род и пород" ни открива ново расветлување за недоволно проучениот книжевник Кирил Манасиев-Вечерин (1909-1936). Ова разоткривање е драгоцено поради архивското истражување и до сега нерасветлените податоци.

Кирил Манасиев-Вечерин ги објавувал своите текстови под различни псевдоними, како што се на пример: Вечерин, Виолетко, Лоранс, Неранзин, Вио, Л-с. Освен поезија, тој пишувал и раскази, хуморески, драмски текстови. Неговата прерана смрт интуитивно е забележана во неговите претсмртни стихови: "о, срце, зошто молчиш? / О, срце, не го чувствувај крајот/".

Својата прва стихотворба "Песна" Манасиев ќе ја објави во списанието "Сончогледи" во 1924 година под псевдонимот Вио. Со овој псевдоним ја објавува и песната "Вечери" и анегдотите "Го познал" и "Безизлезна ситуација". Во својата почетна творечка фаза тој е окупиран од хуморот и сатирата. Текстовите ги објавува во различни весници и списанија: Пладне, Девојче, Варненски новини, Последна бугарска пошта, Добро здравје, Здравец, Македонска земја, Горчлив смех. Поради големата ангажираност околу македонското национално прашање, тој станува уредник во списанието за култура и просвета "Роден крај". Бил секретар на Гевгелиското братство и претседател на читалиштето "Роден крај".

Но, покрај книжевната активност, Манасиев активно е вклучен и во активностите на македонската прогресивна емиграција во Бугарија. Револуционерната борба е базичната тема во животот и творештвото на Манасиев. Неговите стихови се силно идеолошко оружје во борбата за слобода и самобитност. Неговата соработка со Војдан Чернодрински, Коста Веселинов, Михаил Сматракалев, Ѓорѓи Абаџиев, Никола Ј. Вапцаров придонесува за неговиот стожерен творечки и партиско-активистички развој. Некомпромисниот патриотизам за кој тој се жртвува експлицитно е присутен во песната "Македонија".

Покрај поезијата Манасиев се истакнува и со своите раскази. Патриотските и социјалните теми се присутни во расказите: "Убиецот" и "Мајка". Во нив реализмот е оправдан, поради тогашната историска констелација. Наспрема реалистичките мотиви во овие два расказа, во расказот "Легенди за морето" е присутна една невообичаена метафизика. И во расказот "Окованото јаболко" ги среќаваме универзалните пораки за човекот и животот. Во него се вели: "Човечкиот дух е неуништив. Неуништиви се и неговата волја и копнеж за слобода".

Во своите сатирични раскази проблематизирани се категориите на егзистенцијата: апсурдот, парадоксот, бесмислата, ефемерноста. Бизарноста на секојдневието се прекршува преку свеста за човековата немоќност за промена на нештата и состојбите. Победувањето на сопствената судбина е тема којашто го провоцира овој автор. Таа е присутна во хумореската "Љубов".

Дијалопската форма на изразување ја потврдува разнообразноста на неговата творечка креативност. Сентенциозниот дијалогизам е најпогоден за неговата ригорозна сатиричност. Осудата на човековите недостатоци е жигосувана мошне жестоко и афективно. Едночинките "Велигденски грижи", "Сликичка", "Дијалог", "Слики од главниот град" тоа го потврдуваат.

Манасиев останува препознатлив автор на страдањата, болките, смртта, тагите, од една страна, но и на големото достоинство на човекот од друга страна. Всушност, овие поларитети се универзалната димензија на човекот и неговото опстојување.

Разоткривањето на творештвото на Кирил Манасиев-Вечерин со досега неоткриени факти го вбројува авторот на оваа книга во редот на истражувачите кои даваат бисерен придонес во историјата на нашата литература меѓу двете светски војни.

СТРАВОТ КАКО ПОТТИКНУВАЧКИ АГЕНС

(Јован Павловски, Крвкото тело на Кирил Пејчиновиќ, Зумпрес, 2000)

Очајно е кога веќе докажаните поети како што е Јован Павловски објавуваат претенциозни ракописи со лабава структура и здодевна нарација. Таков е случајот со неговата поема "Крвкото тело на Кирил Пејчиновиќ", којашто уште во насловот ја апострофира личноста на којашто ѝ е посветен овој пев, книжевниот просветител од 19. век, Кирил Пејчиновиќ. Поемата е поделена во неколку раздела и тоа: 1. Патишта на стварноста (трајна болест), 2. Вишок на слобода (сомневање), 3. Промените на новата реалност (Офкање), 4. Чувство на ослободување (Коренот на стравот).

Воочлива специфика на оваа поема е интертекстуалниот код кој ги цитира деловите од книгите на Кирил Пејчиновиќ. Тие се инкорпорирани како незаборавна опомена кон залогбите кои ни ги оставил во завештание овој знаменит книжевник. Ако се направи прецизна анализа на соодносот меѓу употребените цитати и креативниот текст ќе се утврди дека е цитатноста употребена во преголема мера и претставува баласт во пеењето. На многу места цитатите се наметливо употребени и ја задушнуваат оригиналноста на поемата. Затоа лесно се воочуваат фактите кои укажуваат на тоа дека поетот презема инспиративни делови од текстовите на Кирил Пејчиновиќ, а потоа приложува свои поетски коментари. Таквата форма на пеење го обезличува терминот поема. Поетското темпо е бавно, меланхолично и премногу наративно: "така, всушност, ја подготвува својата иднина, /продолжувајќи/ поголем дел од својата живеачка да го троши на грешки, /при што дозволува да го водат сонштата/". Едноличноста на пеењето е континуирана, од почетокот, па сè до крајот. На моменти се добива впечаток дека станува збор за поетска проза, а не за поема. Третиот дел именуван како "Промени на новата реалност (офкање)" тоа најјасно го покажува. На неколку места се дуплирани исти цитати и исти стихови кои се употребени или како брзоплет превид или како неуспешен ефект за сензација.

Поетот Павловски покрај оригиналната замислена идеја, поетски да го проследи животот, агониите, големите неправди, необичноста во сивото лешочко суштествување, светлите, идејни визии на Кирил Пејчиновиќ, на крајот, успева да ни понуди, развлечен текст со пластични описи: "се пот-

сетува /вториот брат, ситен трговец од Теарце/, чиј шверц и не носел некои видливи добивки /кој, на крајот и му дошол преку глава/: го убиле соседите во 1794 година, кога во брашното /почнал трици да става, за да заработи/. Модар од котек го нашле дури по две недели, крај /Бистрица/. Просторот за читателската имагинација и асоцијација е сведен на минимум, бидејќи текстот со своите наративни објаснувања ја затвора таквата можност.

Категоријата страв е потенцирана како иманентен белег на Пејчиновиќ којшто ѝ посветува големо внимание, бидејќи таа е во основата на човековото битисување и уште повеќе, во суштината на христијанското поимање на гревовноста. Стравот од нас може да направи трагични жртви, но се разбира, може да биде и креативен поттикнувач за разрешување на многу амбисни состојби. Пејчиновиот страв е експлицитно присутен, но иманентно поразуван со свесноста за ефемерните, трулежни, овоземни нешта и прочистената верба во несомнени (иако непроверливи!), повозвишени категории кои настапуваат некаде пред крајот од животот или најсигурно, по смртта. Иако црноризец, тој храбро ги крши догматските, непроменливи вистини и ги проверува низ своите сопствени сознанија и животна практика. Тоа е редок пример на храбар воин во борба со големи, величествени категории. Понекогаш споредувањето само со себеси е најрелевантниот критериум за (не)остварените амбиции во животот, бидејќи таквата споредба ги содржи сите вистинити потенцијали, можности, ситуации и конечни реализации. Но, човекот е зоон политикон и затоа е неминовна споредбата со луѓето околу него. Само ригорозно изградената свест за сопствениот раст е достоинствена да војува со сите хаотични, лажни вредности кои се нудат и наметнуваат секојдневно, а чија содржина е страв, неспокој и несигурност. Пејчиновиќ восхитувачки ги надминувал таквите предизвици.

Поемата завршува со максимата: "беше прифатлив само кога беше различен. / Го отфрлија кога стана општ /" и со неа се потенцира жестокоста на харибдената необичност, но и површноста на медиокритетството.

ДОБЛИЖУВАЊЕ НА ФОЛКЛОРНАТА АРХАИЧНА РИЗНИЦА

(Ермис Лафазановски, Македонските космогониски легенди, Култура, Институт за фолклор "Марко Цепенков", 2000)

Проучувачот на фолклорната проблематика д-р Ермис Лафазановски во книгата "Македонските космогониски легенди" аналитички ни ја доближува архаичната фолкорна мисла присутна во космогониските легенди. Книгата содржи 203 страници и поделена е во неколку поглавја и тоа: 1. Митски космогониски мотиви во македонските легенди за создавањето на светот; 2. Средновековни книжевни космогониски мотиви и фолклорните легенди за создавањето на светот; 3. Митски суштества и христијански маски; 4. Концептуални филозофско-антрополошки карактеристики на македонските космогониски легенди за создавањето на светот и 5. Заклучок.

Според Х. Франкфорд дистинкцијата меѓу митското и денешното мислење е во формите на обраќање: "ти" (специфично за митското мислење) и "тоа" (специфично за современите култури). За примитивната мисла светот во кој се наоѓа човекот не е апстрактно оддалечен, туку е жив организам кој е мошне близок до него. Тој е создаден од волјата на одредено врховно божество или како резултат на необјасливи појави. Македонските народни легенди за создавањето на светот со своите идејни перспективи го заземаат местото помеѓу митската свест и логиката на современоста. Според својата структура тие се интернационални и за нив се базични неколку релевантни специфики: логиката на митското мислење, времето и просторот. Проследувањето на македонските космогониски легенди е невозможно без присуството на митолошкиот и религиозниот мотивски систем.

Во првиот дел од книгата се разгледани митските мотиви: космогониски нуркач, космичко јајце, ерос на космичките родители, космогониско дрво, создавање од ништо (екс нихило), хаосот и редот, потопот, двајца создатели. Мотивот на космогонискиот нуркач се среќава во повеќе различни варијанти во кои е присутен дуелот меѓу господ и ѓаволот за првенство во создавањето на светот. Мотивот на космогониското јајце е еден од најфреквентните митски образци за почетокот на светот. Тој во македонските легенди за создавањето на светот е присутен преку различните модификации и преобразбени симболи. Митскиот мотив за космичкото дрво е

присутен преку рецидивите на претхристијанско обожување на дрвото и соодветниот култен однос кон него. Но, есенцијата на овој мотив е во ретенциозноста на претставата на дрвото како: "небесно, плодносно, животворно, централно, шаманско, мистично, смртоносно, хтонско". Мотивот на хаосот и редот е најзастапен светски мотив. Во голем дел од митологиите мотивот за почетокот на светот имплицира хаотична состојба. Космогоничката е примордијална во однос на теологијата и оттука, хаосот му претходи на редот, а злото на доброто. Двата вида митски хаоси, примордијалниот и есхатолошкиот меѓусебно се компактни. Есхатолошкиот хаос ја содржи пораката за остварувањето на казната и крајот на светот.

Космогониските легенди преку средновековните апокрифни дела добивале два вида влијанија: христијанизирање и трансформирани, блискоисточни, религиозни мотиви. Првиот апокриф во средновековната книжевност има повеќе варијанти, како што се на пример: "Разумник" во Тиквешкиот зборник, "Прашања на Јован, Василиј и Григориј" во Букурешкиот ракопис, "Приказни за св. Јован Златоуст" во Берлинскиот ракопис и сл. Во фундаментот на богомилскиот дуализам е манихејското, павлиќанското и гностиочкото учење. Консеквентно на богомилското присуство македонските легенди се мошне богати со дуалистички елементи.

Спецификите на космогониските легенди авторот ги утврдува врз основа на следните релации: индивидуално и колективно, временско и безвременско, просторно и безпросторно, конкретно и апстрактно, имагинативно и реално. Тој тврди дека космогониските легенди се всушност космогониски митови во поинаква форма. Митскиот дискурс се задржал, а променета е само формата. Оваа ситуација е присутна во целиот фолкор како менување на формата, но со базично присуство на архаичните содржини.

Авторот Лафазановски подвлекува неколку белези препознатливи за нашите легенди како што се на пример: дуалистичката ориентираност и хенотеистичката визионираност. Еден ваков хронолошко-компаративен пристап кон космогониските легенди е добредојден прилог во проучувањето на фолклорната традиција.

МИТСКО-СИМБОЛИЧНА ПОЕТИКА НА УСНОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО

(Ленка Татаровска, Митологија на јаболкото и прстенот,
Менора-Институт за македонска литература, 2000)

Долгогодишниот истражувач на фолклорната проблематика д-р Ленка Татаровска во книгата "Митологија на јаболкото и прстенот" експлицитно го најавува занимливото проучување на јаболкото и прстенот како архетипски симболи во македонските народни умотворби. Нивното разгледување во нашето усно творештво го потврдува нивниот универзален карактер и притоа водејќи нè кон првобитниот обреден синкретизам. Во митско-симболичната поетика преовладува хармонијата на мерките и складните пропорции. Во својата базична есенција тие ги содржат етимоните: љубов, светлина, убаво, добрина. Тоа се категории преку кои се проверува личносниот, духовен и физички подвиг, но и вечните наспрема ефемерните принципи на животот. Пронаоѓањето на сокриениот златен прстен или златно јаболко се чести мотиви во нашето усно народно творештво. "Дешифрирањето" на овие митологеми е откривање на уште еден слој на човековиот идентитет.

Книгата содржи 256 страници и поделена е во следните поглавја: 1.Драмата во рајот и дрвото на животот; 2.Паганскиот култ кон дрвјата; 3.Магичното раѓање од јаболко; 4.Култот на плодноста; 5.Јаболкото во системот на комуникацијата; 6.Тајниот говор на симболот јаболко; 7.Светот на прстенот; 8.Изгубениот прстен-форма на митскиот хиерос-гамос; 9.Продадената свадбена девојка; 10.Отворената динамична структура на обредното; 11.Светлосните треперења на прстен-свездата.

Во првиот дел е проследена симболиката на златните јаболка во старогрчката митологија и старозаветната, Едемска градина. Во старогрчката митологија мајката Геа на младенците Зевс и Хера им подарила златни јаболка. По нивното засадување никнува дрвото на животот чии плодови се вечната младост и бесмртноста. Според знаменитиот антрополог Нортроп Фрај овој "митолошки универзум" се повторува и во Стариот завет. Идејата за човековиот пад е стожерно место на еден концентричен круг кој еманира со своите разновидни варијанти на постоење. Дрвото на животот е

дуалистичко поради спознавањето на доброто и злото. Тоа се развива во различни културно-историски варијации: небесно, магично, шаманско, плодотворно дрво.

Вториот дел во книгата е фокусиран врз паганскиот култ на дрвјата. Според И. Панчовски Старите Словени ги почитувале следните свети дрвја: даб, липа, јавор, брест, јасен, орев, смрека и др. Доминирал култот на дабот како олицетворение на богот Перун. Остатоци од ова паганско верување се среќаваат во ритуалот на заклининување на дабовит кој се одвивал на првиот ден по Велигден. В. Чајкановиќ пронаоѓа остатоци од овој обред во гевгелискиот крај кадешто крушата која се почитувала како свето дрво на Велигден под кората ѝ се вметнувало нафора. Во Литванија постоеле пагански шуми во кои живеело божество и било забрането сечење на светите дрвја. Ц. Фрејзер забележува дека во Швајцарија при раѓањето на машко дете се засадувало јаболкница, а за женско дете, крушково дрво. И кај многу други европски народи е забележано ритуално славење на дрвјата.

Темата за волшебниот прстен е широко распространета во фолклорот и се разбира, присутна е и во македонското народно творештво. Во македонската народна сказна јунакот го добива волшебниот прстен преку разновидни обредни "премини", искушенија, замки. Со волшебниот прстен личноста се здобива со магична и необична заштита, сила, моќ. Во мариовскиот крај во мистериите на волшебниот прстен биле упатени и самовилите. Заокружената форма на кругот е симбол на заштита. Тој се употребувал на индивидуален, но и на колективен план. Во сточарството и земјоделството значењето на кругот е особено потенцирано. При молзењето на првото млеко од јагне тоа се практикувало да биде низ сребрен прстен, а при првото засејување на нива, семето се сеело низ прстен. Употребата на златото, железото и бакарот за изработка на прстени потекнува од верувањата на примитивните народи, според кои овие метали се плодови од мајката - земја.

Овој труд на д-р Татаровска претставува аналитички прилог во богатата фолклорна ризница со особен осврт на митологемите прстен и јаболко и нивните разнообразни претстави, значења и верувања.

РАЦИНОВИТЕ ЕКСПРЕСИОНИСТИЧКИ ЕТИМОНИ

(Кон книгата "Рацин и експресионизмот", Весна Мојсова-Чепишевска, Менора, 2000)

Книгата "Рацин и експресионизмот" од Весна Мојсова Чепишевска ги проблематизира основните аспекти во поезијата на Коста Солев Рацин во релација со големото влијание на експресионизмот. Првиот дел од книгата е посветен на теориското разгледување на терминот експресионизам со своите три фази: ран (1910-1914), револуционерен и постекспресионизам.

Појавата на експресионизмот е поврзана со трите големи настани: Првата светска војна, Октомвриската револуција во 1917 година и Ноемвриската револуција во Германија во 1918 година. Доминантни експресионистички теми се: војната, смртта, космосот, болеста, ужасот, стравот. Поимите: болка, крик ужас, битие, дух Рацин ги пишува со голема буква потенцирајќи ја на тој начин нивната материјална содржина. Воочлив стил на обраќање е реторичната патетика и синестезијата. Експресионистите имаат заедничка визија: новиот човек-титан вивнат со своите огнени стремежи дури до космосот. Во вториот дел се разгледани релациите на Рацин со јужнословенските експресионисти и тоа: Шимиќ, Цесарец, Крлежа, Гео Милев. Во третиот, стожерен дел се разгледува прашањето: Рацин и експресионизмот. Во периодот од 1928-1938 е создаван неговиот опус на српско-хрватски јазик. Него го сочинуваат: 31 дописка до Рахилка Фирфова-Раца; циклусот "Антологија на болката" со 1193 стихови; 10 раскази и фрагменти од романот "Опиум".

Доминантни Рацинови теми се: стравот, крикот, болката, омразата и надежта. Особен акцент е ставен врз синтаксата на крикот кој во неговата поезија ја одразува релацијата: болка-безизлез, наспрема крик-промена. Болката како плод на неприфатена и невозвратена љубов го иницира крикот. А крикот ја содржи надежта, некој (саканата) сепак, да ја чуе таа преголема болка. Идејната порака на експресионистите е во покажувањето и некриењето на сопствените рани, непригушувањето на сопствените крикови. Директното, поетско обраќање е со најчеста употреба на вокативни, императивни форми и дисторзирана реченица. Импресивен е делот во кој се говори за присутните бои во оваа поезија, како што се: црвената, сивата, си-

ната. Црвената боја е симбол на крвта, пламенот и сонцето. Сината боја ги дематеријализира предметите и погледот во неа непречено тоне. Таа е олицетворение на копнежот и мечтата. Сивата боја е симбол на обезличеноста на човекот во светот. Црната и белата боја се застапени со помал интензитет. Четвртиот дел е посветен на експресионистичките рефлекси во "Бели мугри". Опширно се анализира примарните експресионистички мотиви: болката и крикот. Сè започнува и сè завршува со нив. Тие се фундамент во Рациновата поезија и воедно, негова препознатлива одлика. Болката во својата очајна кулминација прераснува во омраза. Без двигателноста на болката нема ниту борба, ниту револт и протест.

Петтиот дел е посветен на Рациновото прозно творештво. Анализирани се десетина раскази како што се на пример: Резултат, Пладне, Еден живот и др. Посочени се и два новопронајдени раскази: Новак и Јулиус. Најприсутен е ликот на работникот кој прераснува во литературен симбол. Емотивниот тон е производ на длабоката, искрена болка и големиот неспокој на авторот. Се чувствува и големиот мотив за посакувана промена на темнината во светлина, очајот во радост.

Оттука, се раѓа апотеозата на новиот, модерен човек кој доаѓа. Значи, националното прашање и сопственото незадоволство се тематските преокупации во ова творештво. Овој книжевен прилог е заокружено претставување на Рацин и неговите најрелевантни поттикнувачки релации.

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ПРИСУСТВОТО НА 67. ГЕНЕРАЛНА
КОНФЕРЕНЦИЈА НА ИНТЕРНАЦИОНАЛНАТА ФЕДЕРАЦИЈА
НА БИБЛИОТЕЧНИ АСОЦИЈАЦИИ И ИНСТИТУЦИИ (ИФЛА)
ОД ЗЕМЈИТЕ НА СВЕТОТ**

(Одржана во Бостон 16-25 август 2001 година, Масачусетс, САД)

Делегација од Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје во состав д-р Михајло Георгиевски, претседател на Управниот одбор, м-р Стана Јанкоска, програмски директор и Викторија Костова, координатор за меѓународна соработка, присуствуваше на 67. Генерална конференција на Интернационалната федерација на библиотечни асоцијации и институции што се одржа во Бостон од 16 до 25 август 2001 година.

Директорот на Библиотеката, Паскал Гилевски, се откажа од присуството на Конференцијата на ИФЛА поради настанатите политички околности во земјата и поради затворањето на Американската амбасада, којашто не сакаше да издаде службени визи за ова патување.

Библиотеката е член на ИФЛА од 1994 година како национална институција на Република Македонија.

Цел на присуството на Конференцијата:

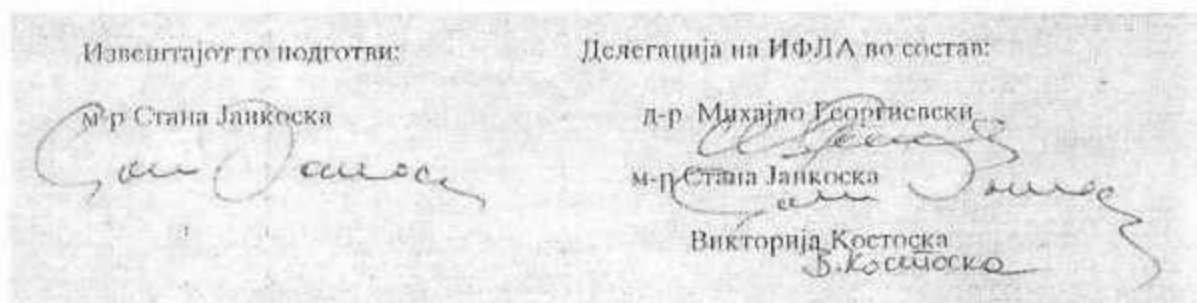
1. Следење на содржините на Конференцијата преку работни средби, презентации на трудови и посета на изложби од областа на библиотекарството и информатиката:
 - Историја на професијата "библиотекар" и разликата во улогата на библиотекарите во општествено социјалниот и културен развој;
 - Библиотеките и менаџментот и маркетингот;
 - Дигитализација на библиотечниот материјал како современ метод за заштита и либерализација на пристапот до него (презентирани три излагања за дигитализација на картографски материјал од Националните архиви на Канада, Конгресната библиотека во Вашингтон и од Националната библиотека на Франција);
 - Развој и комплетирање на библиотечните збирки;
 - Теорија на библиотекарството;

- Едукација и образование на библиотекарите;
 - Менаџмент на знаењето;
 - Информациска технологија и мултимедијална обработка и користење на библиотечен материјал;
 - Универзален проток на информациите и телекомуникациите.
2. Присуство на 28-та ЦДНЛ (Конференција на директорите на националните библиотеки од светот членки на ИФЛА). Оваа конференција редовно се одржува во рамките на селекцијата за националните библиотеки на ИФЛА. Предмет на интерес, се функциите на националните библиотеки на државите како водечки институции во библиотекарството во секоја држава. Истиот попрецизно е дефиниран со Статутот, правилата и процедурите на ЦДНЛ.

Темите на состанокот беа:

- Разгледување на извештајот за Предлог правилата за задолжителен примерок и електронските публикации, Прирачникот за законската регулатива за задолжителен примерок и Препораките од Интернационалната конференција за Национален библиографски сервис поднесен од претставникот за библиотекарство Абделаиз Абид при УНЕСКО;
- Презентација на глобални библиотечко-информатички проекти и дискусија за нив како: "Европски библиотеки" од Лин Брендли од Британската национална библиотека; Проект за архивирање на документацијата за трговија со робови од Абделаиз Абид, УНЕСКО; демонстрација на проектот ПАНДОРА (Заштита и достап на мрежни документациски извори од Австралија) од Пам Гетенбеј, помошник на генералниот директор на Националната библиотека на Австралија; Програма за развој на националните библиотеки во Централна Америка;
- Извештај за битни активности на ИФЛА поднесен од генералниот секретар на ИФЛА, Рос Шимон;
- Годишен извештај за работата на Секцијата за национални библиотеки на ИФЛА, поднесен од Аликс Шевалие, директор за меѓународна соработка во Националната библиотека на Франција и секретар на Секцијата за национални библиотеки на ИФЛА;
- Идентификација на прашања на кои ќе работат членовите на ЦДНЛ во иднина (дигитализација, менаџмент, соработка меѓу националните библиотеки, улогата и услугите на народните библиотеки, промоција на библиотеките);
- Извештај за подготовката на генералната резолуција за заштитата на дигиталното наследство поднесен од Титиа Ван дер Верф;
- Извештај за работата на регионалните конференции на националните библиотеки на Европа (ЦЕНЛ), на Јужна Америка (АБИНИА), на Азија и Океанија (ЦДНЛАО);

- Извештај за работата на Конгресот на библиотекарите од југоисточна Азија;
 - Извештај за работата на националните библиотеки во преродбата на Африка;
 - Извештаи за работата на светските центри за доделување еднозначни идентификациски броеви за сериски (ИССН) и монографски (ИСБН) публикации;
 - Извештаи за работата на националните библиотеки на одделните држави-членки на ЦДНЛ.
3. Делегацијата од Народната и универзитетска библиотека "Климент Охридски" преку генералниот секретар на ИФЛА, Рос Шимон, поднесе писмена Декларација до 67. Конференција на ИФЛА за состојбата на македонското културно наследство како дел од светското културно богатство. Според зборовите на Рос, Декларацијата ќе биде проследена и до Институцијата за заштита на културното наследство во светот со седиште во Брисел. Претходно, делегацијата инсистираше, Декларацијата усно да се поднесе на редовната Конференција на директорите на националните библиотеки во светот (ЦДНЛ). Меѓутоа, поради веќе утврдениот дневен ред на Конференцијата, а повеќе и поради содржината на Декларацијата која беше оценета како политичка во претходно направените и незванични консултации и разговори со дел од раководството на Конференцијата на директорите на националните библиотеки на Европа (ЦЕНЛ), истото не беше дозволено. На делегацијата и се сугерираше и за терминологијата што треба да се употреби во содржината на Декларацијата. Конкретното објаснување зошто да не може да биде поднесена усно нашата декларација беше дека е ИФЛА аполитичка асоцијација, односно нејзин предмет на интерес и работа се прашања од библиотекарството од сите негови аспекти, а не кое било политичко прашање.

Прилог: Декларација за состојбата на македонското културно наследство како дел од светското културно наследство.

TO 67th IFLA CONFERENCE,
16-25 AUGUST 2001, BOSTON

DECLARATION

The delegation from the Republic of Macedonia, led by d-r Mihail Georgievski, the president of the Governing Board of the national Library "St. Kliment Ohridski" from Skopje, is submitting the following declaration on the condition of macedonian cultural heritage, which is a part of the world's cultural treasure.

Republic of Macedonia is a small country both by the space it occupies and the number of its inhabitants. However, the Republic of Macedonia is a very big country considering its rich culture. Thus, it is among the first countries in the world by its cultural heritage. A great number of sacred objects such as churches, monasteries, and mosques, which were built through centuries, have been preserved to the present day. There are enormously precious frescoes, icons, and manuscripts and old rare printed books that are of great artistic, cultural, historical and religious significance.

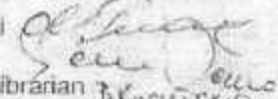
The Republic of Macedonia, the country that has given a lot of cultural values to the world, experiences a war nowadays. That war has a destroying character not only for the human lives but also it threatens to destroy the cultural heritage in Macedonia that was created with great efforts through centuries.

It is our opinion that IFLA, being a well known and authoritative Association of Libraries and Institutions and at the same time of general cultural treasures should not be indifferent toward the events happening in a small democratic country at the threshold of 21st century. Macedonian cultural heritage has enormous significance for the world culture and civilization.

We ask for support from the significant Conference of IFLA in order to condemn the violence, destruction and desecration of the cultural treasure of Macedonia.

Boston,
20th August 2001

d-r Mihail Georgievski
m-r Stana Jankoska
Viktorija Kostoska, librarian

ДО КОНФЕРЕНЦИЈА НА ИФЛА
16-25 август 2001 година, Бостон, Масачусетс

ДЕКЛАРАЦИЈА

Делегацијата од Република Македонија, предводена од д-р Михаил Георгиевски, претседател на Управниот одбор на Народната и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" - Скопје, којашто учествува на 67. Конференција на Меѓународното здружение на библиотеки и културни институции од целиот свет, ја поднесе следнава декларација за состојбата на македонското културно наследство, како дел од светското културно богатство.

Република Македонија е мала земја по простор и по број на жители. Меѓутоа, Македонија е многу голема земја по својата богата култура. Таа е меѓу првите држави во светот во однос на богатото културно наследство. Голем број сакрални објекти, како што се цркви, манастири и џамии што беа градени со векови наназад се сочувани до денес. Во нив, се наоѓаат голем број скапоцени и вредни фрески, икони, ракописи и старопечатени книги од големо уметничко, културно и религиозно значење.

Република Македонија, земјата којашто на светот му даде огромни културни вредности, деновиве се соочува со жестока војна. Војната има уништувачки карактер не само по човечките животи, таа во исто време се заканува да го уништи културното богатство макотрпно создавано низ вековите.

Наше мислење е дека ИФЛА, којашто е светски позната и авторитетна организација на библиотеките и институциите, и којашто истовремено е заштитник на културните богатства, не треба да биде индиферентна кон настаните што се случуваат во една мала демократска земја на прагот на 21. век. Македонското културно наследство има огромно значење за светската култура и цивилизација.

Ние бараме поддршка од оваа Конференција на ИФЛА да го осуди насилството, уништувањето и скрнавешето на културното богатство во Македонија.

20.08.2001,
БОСТОН

д-р Михаил Георгиевски
м-р Стана Јанкоска
Викторија Костоска, библиотекар

ВТОР РЕПУБЛИЧКИ НАТПРЕВАР "МЛАДИ БИБЛИОТЕКАРИ"

Берово, 23.11.2001 година

Врз основа на Статутот на Библиотекарското друштво на Македонија и Правилникот за организирање и спроведување на Републичкиот натпревар "Млади библиотекарски" за членовите на народните и училишните библиотеки, Извршниот одбор на БДМ формира Комисија за спроведување на натпреварот во 2001 година.

По објавениот Конкурс за условите на натпреварувањето, Народната библиотека "Народна просвета" при Домот на културата "Димитар Беровски" во Берово искажа подготвеност да биде домаќин и организатор на натпреварот во 2001 година. По разгледувањето на кандидатурата, Извршниот одбор донесе одлука, по втор пат да ја довери организацијата на ова натпреварување на Народната библиотека "Народна просвета" и Домот на културата во Берово.

Комисијата во состав: Сенка Наумовска-претседател; Миле Бошески - претседател на БДМ-член и Јелица Мариќ-член, текстот на Конкурсот го достави до сите народни библиотеки во Република Македонија. Краен датум за пријавување на кандидатите беше 20.11.2001 година. Во овој рок се пријавија кандидати од следниве народни библиотеки: "Илинден" - Делчево "Народна просвета" - Берово, "Гоце Делчев" - Гевгелија, "Искра" - Кочани, "Браќа Миладиновци" - Радовиш, "Страшо Пинџур" - Неготино, "Браќа Миладиновци" - Скопје, "Кочо Рацин" - Пехчево.

Натпреварот беше анонимен, односно секој натпреварувач пред почетокот на натпреварот на посебен образец ги внесе своите генералии и шифрата под која ќе се натпреварува. Секој кандидат го стави пополнетиот образец во посебен плик.

За натпреварот беше подготвен прашалник со вкупно 24 прашања, на кои кандидатите требаше да дадат писмен одговор. Покрај секое прашање беа внесени максимално и минимално број бодови за дадениот одговор.

Кандидатите имаа на располагање еден час за писмен одговор на поставените прашања.

По истекот на предвиденото време за натпреварот, Комисијата ги разгледа пополнетите прашалници и ја констатира следнава состојба:

Првојто месѝо со освоени 66 бода на Вториот републички натпревар "Млади библиотекари" го освои натпреварувачката *Адријана Боџоев*, која се натпреваруваше под шифра *Луна*. Натпреварувачката Адријана Богоев е член на Народната библиотека "*Илинден*" - *Делчево*.

Второјто месѝо со освоени 64 бода ѝ припадна на натпреварувачката *Маја Ангелковиќ*, која се натпреваруваше под шифра *Бук*. Натпреварувачката Маја Ангелковиќ е член на Народната библиотека "*Искра*" - *Кочани*.

Третојто месѝо со освоени 59 бода му припадна на натпреварувачот *Зашев Павле*, кој се натпреваруваше под шифра *X-15*. Натпреварувачот *Зашев Павле* е член на Народната библиотека "*Искра*" - *Кочани*.

За освоено прво, второ и трето место на натпреварувачите им беа доделени диплома и пригодни подароци од книги. На останатите учесници им беа доделени благодарници за учество и книги. Книгите за натпреварувачите ги обезбеди НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје.

Домаќините на Вториот републички натпревар "Млади библиотекари", Домот на културата "Димитар Беровски" и Народната библиотека "Народна просвета", за учесниците организираа посета на манастирот и црквата "Свети Архангел и Михаил". Во конаците на овој манастир поместен е Историскиот музеј, во кој доминираат поставките за Разловечкото и Кресненското востание. Вториот републички натпревар заврши со заеднички ручек организиран од Домот на културата "Димитар Беровски" и директорот Зоран Мазновски, на кој учесниците го искажаа задоволството од еднодневното дружење на натпреварот со желба за повторна средба.

Берово, 23.11.2001 година

Ѓердовска Јаворка
Народна библиотека
"Народна просвета" -
Берово

Библиотекарското друштво на Македонија, со цел за афирмација и популаризација на библиотечно информативната дејност кај младата популација, согласно Статутот на Друштвото, востановува републички натпревар "Млади библиотекар".

П Р А В И Л Н И К
за организирање и спроведување на Републичкиот натпревар
"Млади библиотекар"

член 1

Со овој Правилник се регулираат условите и постапката за организирање и спроведување на републичкиот натпревар "Млади библиотекар".

член 2

Републичкиот натпревар "Млади библиотекар" има за цел да го поттикнува читањето кај најмладата популација и да развива навики за користење на библиотеките како културно-образовни информативни институции.

член 3

Натпреварот "Млади библиотекар" се организира секоја година, врз основа на претходно донесена одлука на Извршниот одбор на БДМ.

член 4

Со одлука на ИО на БДМ се определува народната библиотека која ќе биде домаќин на натпреварот во соодветната година. Со Одлуката се утврдуваат поблиските конкурсни услови и времето на одржување на натпреварот.

член 5

Одлука за определување на народна библиотека-домаќин на натпреварот се доставува до соодветната библиотека најмалку два месеца пред одржувањето на Републичкиот натпревар.

Библиотеката домаќин се обврзува да обезбеди просторни и други технички услови за одржување на натпреварот.

член 6

За спроведување на натпреварот, ИО на БДМ формира Комисија од три члена.

член 7

Комисијата за спроведување на натпреварот распишува Конкурс, кој го доставува до сите народни библиотеки. Народните библиотеки Конкурсот го афирмираат на територијата на општината а по еден примерок од текстот на Конкурсот доставуваат до сите основни училишта во општината.

член 8

Право на учество на Конкурсот имаат членовите на народните библиотеки до 14 годишна возраст и учениците од основните училишта-членови на училишните библиотеки.

член 9

Народните библиотеки по добивањето на Конкурсните услови, организираат општински натпревар. Општинските натпревари ги спроведува тричлена Комисија формирана од народната библиотека организатор на општинскиот натпревар. Победниците на општинскиот натпревар учествуваат на Републичкиот натпревар "Млади библиотекари".

За организирањето и спроведувањето на општинските натпревари, народните библиотеки се должни да го известат ИО на БДМ.

член 10

Комисијата формирана од ИО на БДМ за спроведување на републичкиот натпревар, во Конкурсот ги соопштува условите и начинот на спроведување на натпреварот. Пријавите за учество на натпреварот се доставуваат до Комисијата.

член 11

Републичкиот натпревар се реализира преку писмени одговори на прашања подготвени од Комисијата. Покрај секое прашање се наведени максимум и минимум бодови за дадениот одговор.

Листата на прашања се доставува на кандидатите пред самиот почеток на натпреварот.

Претседателот на Комисијата го објаснува начинот и постапката на пополнувањето на прашалникот.

Времето за писмениот одговор на прашањата не смее да е подолго од еден час.

член 12

Со цел да се обезбеди потполна анонимност на натпреварувачите, секој кандидат се натпреварува со шифра, којашто ја депонира во затворен плик до Комисијата. Покрај шифрата го наведува и името и презимето и библиотеката во која е редовен член. Шифрата задолжително ја внесува на пополнетиот прашалник.

По истекот на предвиденото време за писмени одговори, Комисијата ги разгледува прашалниците, ги сумира резултатите односно бројот на освоени бодови и редоследот на кандидатите за освоено прво, второ и трето место.

Доколку се појават повеќе кандидати со ист број освоени бодови, Комисијата на овие кандидати им поставува дополнителни прашања на кои треба усно да одговорат. По добивањето на усните одговори Комисијата го утврдува конечниот редослед на кандидатите коишто освоиле прво, второ и трето место.

член 13

По утврдувањето на резултатите од натпреварот истите веднаш се соопштуваат на кандидатите.

За освоено прво, второ и трето место на кандидатите им се доделува Диплома во која се назначува освоеното место. Покрај дипломата им се доделуваат и пригодни подароци од книги.

Резултатите од Републичкиот натпревар се соопштуваат во стручното гласило на БДМ.

член 14

Доколку некој од натпреварувачите не е задоволен од резултатите, има право на приговор. Приговорот во писмена форма се поднесува веднаш по соопштувањето на резултатите. Комисијата е должна да ги разгледа приговорите.

Комисијата заедно со натпреварувачот кој поднесол приговор уште еднаш го разгледуваат бодирањето на неговите одговори и донесената одлука јавно ја соопштува. Оваа Одлука на Комисијата е конечна.

член 15

Комисијата за спроведување на Републичкиот натпревар "Млади библиотекарски" подготвува записник и извештај за спроведениот натпревар. Истите ги доставува до ИО на БДМ.

член 16

Финансиските трошоци за натпреварувачот ги обезбедува библиотеката којашто ја застапува на натпреварот.

Финансиските трошоци за работата на Комисијата се на товар на БДМ.

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

член 17

Постапката за измени и дополнувања на Правилникот е иста како и при неговото донесување.

член 18

Правилникот за спроведување на Републичкиот натпревар "Млади библиотекари" е донесен на осмата редовна седница на Извршниот одбор на БДМ, одржана на 5.10.2001 година.

Претседател на БДМ
Бошески Миле

УПАТСТВО ЗА АВТОРИТЕ

Во списанието "Библиотекарство" се објавуваат оригинални статии, прикази, соопштенија и документи распоредени во неколку редовни рубрики: Библиотекарската теорија и практика; Културно богатство, Библиографии, Прикази и рецензии; Хроника, Документи; Ви претставуваме и сл. Во списанието може да бидат објавени и други материјали кои по содржината не се вклопуваат во редовните рубрики, а се од интерес за читателите.

Се молат авторите ракописите да и ги предаваат на Редакцијата на бела хартија, формат А4, со двоен проред или на дискета. Прилозите треба да ги содржат следниве податоци:

- наслов (и поднаслов)
- име и презиме на авторот/авторите
- академски степен/стручно звање
- институција каде е вработен авторот/авторите

Оригиналните статии, покрај наведените податоци, треба да содржат и апстракт на македонски јазик и на еден од светските јазици (англиски, француски, германски или руски) до 200 зборови, УДК индекс или клучни зборови, како и податоци за користената литература.

Редакцијата го задржува правото да врши минимални интервенции и скратување на текстот.

Ракописите не се враќаат.

Од Редакцијата

Списанието се печати со финансиска помош на Министерството за култура на Република Македонија

Врз основа на мислењето на Министерството за култура на Република Македонија бр.07-1146/2 од 2.03.2000 година за ова списание се плаќа повластена даночна стапка од 5%.